73+ a

MAT. CORDERII COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBRI IIII,

Diligenter recogniti.

3

BIBL. CANTAB. ACAD.

Protrepticon
Ad bene vivendi rectéque loquendi studiosos.

Calvinus *didicit quo præceptore Latinè*
Grammaticéque loqui, Quantus hic autor erat!
Hinc bene vivendi documenta, aptéque loquendi,
O pueri, à teneris imbibite unguiculis.

CANTABRIGIÆ:
¶ E Typographeo celeberrimæ *Academiæ* Typographorum.
MDCXXXIII.

1080.99

MATURINI CORDERII
In Colloquiorum ſuorum libros
PRÆFATIO.

ANnus agitur minimùm quinquageſimus, ex quo ſuſceptâ docendi pueros provinciâ, in hanc cogitationem totus incubui, quâ poſſem ratione efficere, ut pueri pietatem bonoſque mores cum humanarum literarum ſtudiis conjungerent. Quamvis enim, cùm Pariſiis primùm eo munere fungi cœpi, (cùm in aliis gymnaſiis, tum in Rhemenſi, S. Barbaræ, Lexovienſi, Marchiano, Navarræo) nondum mihi verum evangelii lumen illuxiſſet, ſed in profundis ſuperſtitionum tenebris demerſus jacêrem; diſcipulos tamen meos bonâ fide ſemper, non ſolùm ad humanitatis ſtudia, ſed etiam ad cultum divinum adhortabar: (ſi tamen eo nomine appellare licet profanos illos falſæ eccleſiæ ritus, quos ego penè ab incunabulis hauſeram, & Deo acceptos eſſe mihi perſuaſeram.) Me autem in illo inſtituto conſtanter perſeverâſſe, ſatis idonei ſunt teſtes libelli aliquot à me diverſis temporibus editi, in quibus ſcribendis ſemper mihi conſilium fuit ad utrumque horum ſimul pueros formare: idem teſtari poſſunt & mei diſcipuli, è quorum ingenti numero cùm ſuperſint ad hunc uſquè diem plerique celeberrimi viri; unus tamen potiſſimùm in præſentia mihi occurrit ex iis quos Pariſiis docui, præſtantiſſimus ille vir Joannes Calvinus, quem honoris causâ nomino. Ex quo autem mei miſertus Pater clementiſſimus, mentem verâ ſui evangelii cognitione illuſtravit, multò etiam ardentiùs id propoſitum perſecutus ſum. Quod & Nivernenſis ſchola, & aliquantò pòſt etiam Burdegalenſis (ad quam, Lutetiâ profugus propter evangelicæ doctrinæ profeſſionem, me contuleram) per triennium experta eſt. Sed cùm & plenior evangelii cognitio

deinde accessisset, & liberior etiam, imò verò prorsus libera mihi esset ejus professio; tum verò voti mei compos reddi, vehementiore desiderio quàm unquam antea concupivi. Atque id testari hæc schola Genevensis jampridem potuit, in qua ego, relictâ Burdegalensi, docui: potuit & Nicomensis, cujus per annos circiter septem fui moderator, (de Neocamo autem in Helvetiorum finibus sito loquor:) potuit & Lausanensis id testari, ubi gymnasiarchæ partes annos totos duodecim magnificentissimorum dominorum Bernatum auspiciis sustinui: potuerunt (inquam) una cum Genevensi hæ quoque scholæ id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest, cùm in eam me secundò Pater ille benignissimus, senectutis meæ miserius, (quæ annum octogesimam quintum attigit) tanquam in portum tutissimum, post infinitos labores & multa pericula receperit. Ex quo tempore sæpissime mecum cogitavi, quâ potissimùm re inservire illi possem, qui me per totam vitam tantâ benignitate prosecutus esset, meque tot laboribus & periculis liberâsset. Cùm autem Robertus Stephanus, amicorum meorum intimus (quo primùm doctore ad evangelii cognitionem usus fueram) me, ut aliàs sæpe, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & adminicula quæcunque necessaria essent polliceretur, atque adeò jam me benignissimè suis sumptibus aleret, animum ad eam rem appellere cœpi. Sed (proh dolor!) Robertus ille meus haud multò pòst ex hac vita ad Christum, non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neque tamen ego incœpto destiti, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extremam imponere liceret. Verùm enimvero, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo ità volente) sum revocatus, sic animum abjeci, ut vix sperare possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium: propterea quòd (ut semper antea feceram) me ad satisfaciendum discipulis ità dederam, ut nè succisivas quidem horas mihi liberas relinquerem. Et quamvis permulti sæpe mecum agerent, adeóque precibus

efflagitarent

efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ judicio meo nondum satis probarentur. Anno tandem superiore, cùm docendi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset, venit in mentem, chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentiùs excutere; inter quas occurrerunt hæc nostra colloquia, quæ jam ferè triennium (quasi sopita) in musæolo meo latuerant. Ea igitur, velut è somno excitata, cùm in manus sumpsissem, placuit matutinis horis (id est, tempore mihi à docendi provincia vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, & quantum res ipsa patiebatur expolire. Peractâ recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis, qui cùm meum in eo consilium probâssent, dignumque censuissent quod pueri cum Grammaticæ rudimentis haberent in manibus; ego persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut liber in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra colloquia ejusmodi, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercerentur, omni professionis meæ tempore potissimùm laboravi: hoc est (ut suprà dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjumentis, præterquam his, quæ puerilia sunt colloquia: sed tamen si pueri diligenti magistrorum exhortatione assiduè incitati, in his lectitandis sese oblectârint, futurum confido, ut non solùm puriùs & honestiùs sermones inter se conferre assuescant, sed à pravis etiam colloquiis abstinere, quibus (ut ait Apostolus ex Menandro) mores boni corrumpuntur. Hîc etenim, præter linguæ Latinæ simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt modò ad pietatem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta sive exempla ad rectè vivendum accommodata: ut interim taceam, quot modis unâ & eâdem operâ excitari & acui possit puerorum ingenium, & ad prudentiam, & ad

Judicium comparandum, ubi ſcilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, libereque reprehendit: porrò in his ipſis libellis ſic induxi loquentes pueros, ut etiam obiter, & quaſi aliud agens, parentes, pædagogos, præceptores quoque minùs diligentes, de ſuo quemque in tractandis puerilibus ingeniis officio compluribus in locis commoneſaciam. Sed de colloquiorum uſu atque utilitate hactenus. Reliquum eſt, ut illa pueri, in quorum uſum conſcripta ſunt, eo quo ſcripſimus animo amplectantur & legant, iiſque, quamdiu opus erit, fruantur. Quòd ſi quid fructûs ex eorum lectione ſe percepiſſe intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea ſcribenda & animum & facultatem ſuppeditavit. Interea quoque meminerint, preces ad ipſum Deum ſæpe & ex animo pro hujus civitatis ampliſſimo ſenatu & prudentiſſimis magiſtratibus fundere: ſub quorum felici adminiſtratione, Deo ſuâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, ſtudiáque noſtra in ipſius gloriam felicíter proſequimur.

DATUM GENEVÆ, VIII. Idus Februar. Anno Chriſtianæ Redemptionis MDLXIII: Ætatis autem noſtræ LXXXV.

MATU

MATURINI CORDERII Colloquiorum Scholasticorum libri quatuor, ad pueros in quotidiano sermone paulatim exercendos.

LIBER I.

COLLOQ. 1.

Bernardus. Claudius.

SAlve, Claudi. *C.* Tu quoque salvus sis, Bernarde. *B.* Ludamus pauliſper. *C.* Quid ais, ineptule! Vix ſcholam ingreſſus es, & jam de ludo loqueris! *B.* Nè iraſcaris, quæſo. *C.* Non iraſcor. *B.* Quid ergò ſic exclamasti? *C.* Accuſo tuam ſtultitiam. *B.* Non licet igitur ludere? *C.* Imò licet; at cùm tempus eſt. *B.* Vah! tu nimiùm ſapis. *C.* Utinam tantùm ſaperem ſatis: ſed mitte me, quæſo, ut repetam quæ mox reddenda erunt præceptori. *B.* Æquum dicis: volo ego quoque tecum repetere, ſi tibi placet. *C.* Eho! quid hoc eſt? quid ſibi vult iſta tam ſubita mutatio? nónne tu modò loquebaris de luſu? *B.* Loquebar quidem, ſed non ſerió. *C.* Cur ſimulabas? *B.* Ut paucis tecum fabularer. *C.* Quid illud prodeſt? *B.* Etiam rogas! nunquam audiviſti ex præceptore! *C.* Nunc mihi non occurrit: quid, inquam, prodeſt confabulari? *B.* Ad nos in Latina lingua exercendos. *C.* Profectò rectè putas, & ego te nunc magis amo. *B.* Habeo tibi gratiam: agé, repetamus prælectionem; nam brevi præceptor aderit.

COLLOQ. 2.

Stephanio. Præceptor.

SAlve, præceptor. *P.* Salvus sis, mi Stephanio. Unde venis tam multo mane? *S.* E cubiculo nostro. *P.* Quando surrexisti? *S.* Paulò ante sextam, præceptor. *P.* Quid ais! *S.* Sic est ut dico. *P.* Tu nimis es matutinus; quis te expergefecit? *S.* Frater meus. *P.* An precatus es Deum? *S.* Cum primùm frater me pexuit, precatus sum. *P.* Quomodò? *S.* Flexis genibus & conjunctis manibus, dixi precationem Dominicam cum gratiarum actione. *P.* Quâ linguâ? *S.* Anglicâ. *P.* O factum bene! quis te misit ad me? *S.* Nemo. *P.* Quid ergó? *S.* Ultro veni. *P.* Mi animule, quàm pulchrum est sapere! Nónne est jentandi tempus? *S.* Nondum esurio. *P.* Quid vis igitur? *S.* Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me. *P.* Quidni placeret? tenes igitur memoriâ? *S.* Teneo, gratia Deo. *P.* Agé; pronuncia. *S.* Sed mihi soles præire Anglicé; & ego Latinè respondeo. *P.* Bene mones; penè istud oblitus eram: responde igitur. *S.* Expecto ut proponas.

P. The head. S. Caput. *P. The top of the head. S.* Vertex.
P. The fore-part. S. Sinciput.
P. The hinder-part. S. Occiput.
P. Nunc respónde Anglicé.
Caput. *S. The head.*
P. Vertex. *S. The top of the head.*
P. Sinciput. *S. The fore-part.*
P. Occiput. *S. The hinder-part.*
P. Quid si nunc solus dicas omnia? *S.* Facilè dicam.
P. Ego verò te libenter audiam.
S. Caput, *The head.*
Vertex, *The top of the head.*
Sinciput, *The fore-part.*
Occiput, *The hinder-part.*
Nónne bene dixi, præceptor? *P.* Quàm optimé. *S.* Laudetur Dominus Deus. *P.* O pulchrum verbum! Ito nunc petitum ab ancilla jentaculum. *S.* Malim abs te accipere,

accipere, præceptor, ſi tibi non eſt moleſtum. *P.* O quàm te amo de iſto verbo! agé, ſequere me: dabo tibi aliquid boni, quia tuum rectè feciſti officium. Quid eſt hoc? *S.* Panis candidus, *white bread*. *P.* Quid hæc ſunt? *S.* Ficus aridæ, *Drie figs*. *P.* Numera. *S.* Una, duæ, tres, quatuor, quinque, ſex. *P.* O lepidum capitulum! Jenta nunc otioſé.

COLLOQ. 3.

A. B.

VIs jentare mecum? *B.* Non habeo jentaculum. *A.* Quid! non attuliſti! *B.* Ego domi jentaveram. *A.* Itáne ſemper facis? *B.* Minimé; ſed quia bene manè ſurrexeram, ſic matri placuit me tractare. *A.* Proſit tibi: ego igitur ſolus jentabo. *B.* Et ego interim ſtudebo.

COLLOQ. 4.

Magiſter. Diſcipulus.

ESne paratus ad reddendam ſtudii tui rationem? *D.* Paratus, ut mihi videor. *M.* Redde igitur, & eſto præſenti animo. *D.* Hoc matutino tempore primùm pronunciavimus carmen ex *Catone:* deinde ejus interpretationem Latinè & Anglicè reddidimus: poſtremò bini tractavimus ſingulas partes orationis, cum attributis & ſignificatione. *M.* Recténe feciſti officium tuum? *D.* Puto me ſatisfeciſſe præceptori magna ex parte. *M.* Vide nè mentiaris: nam ego illum percontabor. *D.* Ut voles, præceptor; nihil hac in re metuo. *M.* Agé, pergamus. Meridie quid habetis reddere? *D.* Habemus declinare verbum *poſſum* Latinè & Anglicé. *M.* Nihil præterea? *D.* Nihil. *M.* Ego te iſtud aliàs docui: nónne tenes memoriâ? *D.* Non auſim affirmare, donec tentavero. *M.* Declina in primas perſonas: cætera tibi erunt facillima. *D.* Indicativus, Poſſum, *I can:* poteram, *I was able:* potui, *I have been able:* potueram, *I had been able:* potero, *I ſhall be able.*

Imperativus deeſt. Opta-

Optativus, Utinam possim, *God grant I can:* utinam possem, *would to God I could:* utinam potuerim, *God grant I have been able:* utinam potuissem, *would to God I had been able.*

Subjunctivus, Ut possim, *that I may:* ut possem, *that I might:* quamvis potuerim, *although I have been able:* quamvis potuissem, *although I had been able:* cùm potuero, *when I shall be able.* *M.* Declina totum Infinitivum. *D.* Infinitivi modi præsens & præteritum-imperfectum, Posse, *to may or can:* præteritum-perfectum & plusquamperfectum, Potuisse, *to have or had been able:* Cætera desunt. *M.* Cur hoc verbum *possum* caret futuro infinito? cur item participio in *rus?* *D.* Quia non habet supinum. *M.* Quid tum? *D.* Illæ enim voces à supino formari solent. *M.* Da exemplum in aliquo verbo integro. *D.* Ut à supino Lectu fit Lecturus, & à Lecturus fit Lecturum esse. *M.* Rectè sanè. Sed cur præterniisisti participii præsens à verbo Possum, cùm sit in usu Potens, potentis? *D.* Quia (ut sæpe nos docuisti) Potens non est participium, licèt à *possum* veniat. *M.* Quid ergò est? *D.* Nomen adjectivum. *M.* Probè meministi: utinam sic pergas semper. *D.* Spero indies meliora per Dei gratiam. *M.* Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat, ut dicas præteritum cum prole. *D.* Potui, potueram, potuerim, potuero, potuissem, potuisse. *M.* Dic terminationes. *D.* I, ram, rim, ro, sem, se. *M.* Dic significationes. *D.* Possum, *I am able:* posse, *to be able.* M. Hæc hactenus: ecce, ecce, vocamur ad prandium.

COLLOQ. 5.

C. D.

QUando vis prandêre? *D.* Ego jam prandi. *C.* Quotâ horâ? *D.* Sesquioctivâ. *C.* Tam manè igitur prandetis? *D.* Sic ferè solemus in æstate: Vos autem? *C.* Non prandemus ante sesquidecimam: interdum ab undecima. *D.* Papæ! cur non citiùs? *C.* Expectandus est pater

dum

dum è curia redierit. *D.* Tu igitur non potes adesse aulæ in cantione psalmorum. *C.* Rarò admodum interfum. *D.* Quomodo excusaris? *C.* Exemptus sum illo munere. *D.* Quis te exemit? *C.* Didascalus, patris mei monitù. *D.* Ergóne omnes senatorum filii habent hujusmodi privilegium? *C.* Habent, modò patres jubeant. *D.* Nónne mater posset dare tibi prandium ante reditum patris è senatu? *C.* Posset quidem, sed pater vult à me expectari. *D.* Quamobrem? *C.* Quia sic illi placet. *D.* Nunc mihi tacendum est: os enim mihi occlusisti. *C.* Cur tu es tam curiosus percontator? *D.* Puer sum: & pueri semper cupiunt aliquid scire novi. *C.* Fateor: sed est modus in rebus, ut præceptor nos sæpe docet. *D.* Ergò discedamus, ut te pransum conferas. *C.* Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. *D.* Ego abs te idem peto: ego, inquam, potiús, qui te offendere potui loquacitate meâ, sed interim nihil mali cogitans.

COLLOQ. 6

F. G.

UBi hodie cibum cepisti? *G.* Apud hospitem meum. *F.* Quanti prandisti? *G.* Sex quadrantibus. *F.* Quid cœna, quanti constitit? *G.* Tantidem. Tu vero quanti aleris quotidie? *F.* Pluris quàm tu. *G.* Quanti igitur? *F.* Quatuor assibus.

COLLOQ. 7.

Choletus. Colloquerius.

UNde redis? *Co.* Foris. *Ch.* Cur prodieras? *Co.* Ut irem domum. *Ch.* Quid eó? *Co.* Petitum libros meos. *Ch.* Eho! cur non attuleras? *Co.* Oblitus eram. *Ch.* Siccine soles jentaculum aut merendam obliviscì? *Co.* Rarissimé. *Ch.* Profectò magna fuit negligentia. *Co.* Imò maxima: sed quid agas? pueri sumus. *Ch.* Quid si præceptor tuum factum sciret? *Co.* Fortasse pœnas darem. *Ch.* Aín' tu *fortasse?* proculdubio vapulares. Non te pudet sine libris in scholam venire? *Co.* Non solùm

lùm pudet, ſed piget etiam; veruntamen nè me accuſes obſecro. *Ch.* Nihil minùs cogito; ſed non poſſum diſſimulare quin ego te reprehendam. *Co.* Iſtud (credo equidem) amicè facis: itaque boni conſulo. *Ch.* Id ſatis eſt mihi: eamus intrò in auditorium. *Co.* Tempus eſt: jam decuriones exigunt ſcripturæ rationem.

COLLOQ. 8.

Puer. Pædagogus.

PRæceptor, licétne pauca? *Pæ.* Loquere audacter. *Pu.* Ego & condiſcipuli mei hoc ferè toto triduo libris affixi fuimus; licétne pauliſper animum ludo relaxare? *Pæ.* Dic igitur aliquam ſententiam.

Pu. Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem.

Pæ. Dic etiam verſus Anglicos, ſi memoriâ tenes.

Pu. Mirth with thy labour ſometime put in ure,
That better thou mayſt thy labour endure.

Pæ. Quàm rectè dixiſti omnia! *Pu.* Eſt deo gratia. *Pæ.* Addendum poſthac erit aliquid. *Pu.* Quidnam, præceptor? *Pæ.* Qui dedit mihi ingenium & mentem bonam. *Pu.* Sed quis me illa docebit verba? *Pæ.* Ea ſcribam tibi in commentariolo tuo, ut ediſcas. Sed dic mihi, quæſo, Quis te docuit iſtam orationem quam pronunciâſti? *Pu. Campanus* heri dederat mihi ſcriptam, & ego memoriæ mandavi. *Pæ.* Profectò ego te amo, mi *Daniel*, ob iſtam diligentiam. *Pu.* Ago tibi gratias, præceptor. Permittiſne igitur ut ludamus? *Pæ.* Sanè. Abi, renuncia condiſcipulis tuis. *Pu.* Faciam. *Pæ.* Quid dices illis? *Pu.* Id quod me docuiſti aliquando. *Pæ.* Sed volo priùs ex te audire. *Pu.* Gaudete pueri; en affero vobis jucundum nuncium: Ego vobis impetravi ludendi poteſtatem. *Pæ.* Euge, probè meminiſti. Ito nunc jam.

COLLOQ. 9.

Conradus, Daniel.

REpetamus nomina quotidiana, ut certiùs reddamus ea præceptori. *D.* Bene mones, præito mihi heſterna

C. Dic

C. Dic Latiné, *An eye.* *D.* Oculus.
C. The right eye. *D.* Oculus dexter.
C. The left eye. *D.* Oculus ſiniſter.
C. Both the eyes. *D.* Ambo oculi. *C.* Probè tenes.
D. Nunc audi an rectè ſolus dicam. *C.* Agé, audio.
D. An eye. *C.* Debes enumerare in digitis, ut docet præceptor.
D. Quid prodeſt iſtud? *C.* Ad memoriam juvandam.
D. Quid hoc ſibi vult? *C.* Non audiviſti multoties? *D.* Ego ſum oblivioſus: quid agerem?
C. Eſto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.
D. Quòd me fideliter mones, pergratum facis.
C. Agé, ad rem redi.
D. An eye, Oculus. *The right eye,* Oculus dexter.
The left eye, Oculus ſiniſter.
Both the eyes, Ambo oculi. *C.* Quàm rectè omnia dixiſti!
D. Repetamus etiam hodierna. *C.* Placet: at tu viciſſim præito mihi.
D. A hand. *C.* Manus.
D. The right hand. *C.* Manus dextra.
D. The left hand. *C.* Manus ſiniſtra.
D. Both the hands. *C.* Ambæ manus. *D.* Reſtat, ut ſolus dicas.
C. A hand, Manus.
The right hand, Manus dextra.
The left hand, Manus ſiniſtra.
Both the hands, Ambæ manus. *D.* O ſi tam bene diceremus coram præceptore! *C.* Quid obſtat? *D.* Quia timemus. *C.* Et tamen errata noſtra ſatis humaniter corrigit. *D.* Neſcio quid hoc ſibi velit: Ego ſemper ſum timidus in principio. *C.* Iſtud eſt quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex præceptore. *D.* Nunc repetendum eſſet Latinè & Anglicè: ſed præceptorem venientem video. *C.* Ingrediamur.

COLLOQ. 10.

A. B.

DIc Latiné, *Let us say our lesson together*. *B.* Repetamus unà prælectionem. *A.* Hæc oratio quot habet partes? *B.* Tres. *A.* Discerne singulas nominatim. *B. Repetamus* est verbum: *Unà*, adverbium: *Prælectionem*, nomen. *A.* Declara paulò planiùs. *B.* Tu igitur præito mihi, ut solet præceptor. *A. Repetamus*. *B.* Repeto, repetis, repetere, conjugationis tertiæ, sicut Lego, legis, legere. Præteritum, repetivi: Supinum, repetitum: Participia, repetens, & repetiturus. *A. Unà*. *B.* Non declinatur, quia est adverbium hoc in loco; Anglicé, *together*. *A. Prælectionem*. *B.* Prælectio, prælectionis. *f. g. The lesson, or lecture.*

COLLOQ. 11.

A. B.

EAmus unà repetitum. *B.* Quid ego repeterem? Nónne satìs est, quòd solus repetiverim? *A.* Si tantùm semel aut bis repetieris, id parùm est ad ediscendum. *B.* Imò circiter decies repetivi. *A.* Id quidem sufficit. *B.* Quid igitur vis ampliùs? *A.* Si vis certissimè reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. *B.* Istud ego nesciebam: sed tibi libenter assentior. *A.* Faciamus ergò quod ego te monebam. *B.* Equidem non recuso: incipe.

COLLOQ. 12.

Gentilis. Isaacus.

TEnésne memoriâ prælectionem? *I.* Propemodum. *G.* Vísne repetamus unà? *I.* Maximè velim. *G.* Incipe igitur. *I.* Faciam libenter: sed tu attentè audi, ut me corrigas, si quid erravero. *G.* Agedum. *I. Fac sumptum propè.* *G.* Jam errâsti; incipiendum fuit ab hesterna. *I.* Bene admones: nunc incipiam. *Iratus de re incerta contendere noli: Impedit irâ.* *G.* Peccas accentu *ira*. *I. Impedit ira animum nè*. *G.* Distingue post animum. *I. Impedit*

dit ira animum, nè poſſit cernere verum. Fac ſumptum properé, cùm res deſiderat ipſa: Dandum etenim. G. Iterum peccas accentu: Repete. *I. Dandum etenim eſt aliquid, cùm tempus poſtulat, aut res.* G. Vidéſne te erraviſſe quater? *I.* Video. *G.* Et obſervâſti locos? *I.* Obſervavi. *G.* Sic tibi faciliùs cavebis. *I.* Me miſerum! putabam me rectè tenere. *G.* Sic mihi quoque ſolet accidere, quoties memoria non eſt bene confirmata. *I.* Felix qui memoriam bonam habet. *G.* Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit: audi nunc me. *I.* Audio, pronuncia. *G. Iratus de re incerta contendere noli.* *I.* Hem! præceptor adeſt; tace, ut illum ſalutemus.

COLLOQ. 13.

Clemens. Felix.

NIhílne eſt quod reddamus hodie præceptori? *F.* Nihil niſi de Grammaticæ rudimentis. *C.* Quidnam? *F.* Inſpice librum tuum, invenies notas in quinque lectiones, quas præceptor nobis præſcripſit. *C.* Quando iſtud fuit? *F.* Die Veneris, horâ quartâ. *C.* At ego tunc non interfui. *F.* Ergò plagas meruiſti. *C.* Siccine judicas, ſevere judex? occupatus eram domi, nec abieram injuſſu præceptoris. *F.* Eſto; ſed tamen debuiſti poſtridie quærere, quid pridie actum eſſet. *C.* Meam culpam confiteor: ſed cedo librum tuum, quæſo, ut videam quid nobis reddendum ſit. *F.* Accipe, & eâdem operâ ſignato quæ à præceptore nobis præſcripta ſunt. *C.* Faciam diligenter: neque poſthac (ut ſpero) me accuſabis negligentiæ.

COLLOQ. 14.

Comes. Oliverius.

QUid actum eſt in auditorio horâ tertiâ? *O.* Tractatæ ſunt orationis partes ex prælectione. *C.* Nihílne ampliùs? *O.* Dixiſſem, niſi me interpellâſſes. *C.* Erravi, perge. *O.* Poſtea dictavit præceptor argumentum Anglicum hodie vertendum. *C.* Quando reddendum? *O.* Cras meridie. *C.* Jámne vertiſti? *O.* Utcunque. *C.* Dicta

mihi

mihi, quæso, vernaculum. *O.* Accipe, festina; nam habeo aliquid scribere.

COLLOQ. 15.

Sylvius. Gervasius.

QUid agis? *G.* Repeto mecum. *S.* Quid repetis? *G.* Præscriptum hodiernum præceptoris. *S.* Tenésne memoriâ? *G.* Sic opinor. *S.* Repetamus unà: sic uterque nostrûm rectiùs pronunciabit coram præceptore. *G.* Tu igitur incipe, qui me provocâsti. *S.* Agé, attentus esto, nè me sinas aberrare. *G.* Sum promptior ad audiendum, quàm tu ad pronunciandum.

COLLOQ. 16.

Acooratus. Cortinus.

VIsne mecum repetere prælectionem? *C.* Volo. *A.* Tenésne? *C.* Non satis rectè fortasse. *A.* Agé, faciamus periculum. *C.* Quid igitur expectamus? *A.* Ubi voles, incipe. *C.* Atqui tuum est potiùs incipere. *A.* Quid ità? *C.* Quia me invitâsti. *A.* Æquum dicis; attende igitur. *C.* Istic sum.

COLLOQ. 17.

Cripsus. Sandrotus.

JAmne tenes quæ reddenda sunt horâ tertiâ? *S.* Teneo. *C.* Ego quoque. *S.* Ergò confabulemur paulisper. *C.* Sed si intervenerit observator, putabit nos garrire. *S.* Quid times ubi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala. Audiat, si velit, nostrum colloquium. *C.* Optimè loqueris: secedamus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLLOQ. 18.

Trimundus. Messor.

NOn decet hîc otiari aut garrire, dum præceptor expectatur. *M.* Quid ais! Non decet! Imò verò non licet, nisi volumus vapulare. *T.* Tu igitur audi me, dum prælectionem pronuncio: ego deinde te audiam. *M.* Agé, pronuncia.

COL.

COLLOQ. 19.

E. F.

CUr non ſcribis? *F.* Jam ſcripſi meam paginam: tu veró? *E.* Eo ſcriptum in area. *F.* Quid ità? *E.* Quia ſerenum eſt cœlum. *F.* Feſtina, tempus abit: & mox exigetur ratio.

COLLOQ. 20.

Titus. Valerius.

CUr non ſcribis? *V.* Quia non libet. *T.* Atqui præceptor juſſerat. *V.* Scio: ſed eſt mihi aliquid legendum priùs; præterea, nihil habeo quod nunc ſcribam. *T.* O ſi velles mihi ſcribere! *V.* Quidnam? *T.* Habeo deſcribenda dictata præceptoris. *V.* Quæ dictata? *T.* In *Ciceronis* Epiſtolas. *V.* Libenter deſcribam tibi; ſed expecta feriarum diem proximum. *T.* Expectabo igitur: ſed nè fallas, quæſo. *V.* Nec ſciens, nec volens fallam.

COLLOQ. 21.

Damon. Audax.

VIſne mihi deſcribere prælectionem? *A.* Cur non habes? *D.* Quia heſterno die fui occupatus. *A.* Accipe librum meum, & deſcribe. *D.* Non ignoras me lentiùs ſcribere? & tu citiùs totum deſcripſeris, quàm ego quatuor aut quinque verſiculos. *A.* Quære tibi alium ſcriptorem; nunc ego tibi non poſſum dare operam. *D.* Cur non? *A.* Eſt mihi aliud negotium, idémque perneceſſarium. *D.* Nolo te urgere, nec poſſum quidem; ſed ſaltem commoda tuum codicem. *A.* Accipe, utere ut libet, modò nè abutare. *D.* Nihil eſt quod hîc verearis.

COLLOQ. 22.

Auguſtinus. Obſervator domeſticus.

LIcétne ire cubitum, condiſcipule? *O.* Cur ante horam? *A.* Quia tertiâ eſt mihi ſurgendum. *O.* Quamobrem? *A.* Scribendi causâ. *O.* Quid habes ſcribere? *A.* Literas ad patrem. *O.* Cur non petis à præceptore veniam? *A.* Bene nopes, eſtne in muſæolo? *O.* Puto eſſe: viſe.

COLLOQ. 23.

Pædagogus. Puer.

UNde venis? *Pu.* Venio inferné. *P.* Quod erat tibi negotium infrá? *Pu.* Iveram redditum urinam. *P.* Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo donec rediero. *Pu.* Quid agam interea? *P.* Ediſce prælectionem in diem craſtinum, ut eam mihi reddas ante cœnam. *Pu.* Jam edidici, præceptor. *P.* Lude igitur. *Pu.* Sed nullos habeo colluſores. *P.* Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiſcipulis. *Pu.* Nihil id curo nunc: malim (ſi tibi placet) ediſcere de Catechiſmo in diem Dominicum. *P.* Ut libet. *Pu.* Si quis te quæret, quid illi dicam? *P.* Dic me prodiiſſe, ſed mox reverſurum.

COLLOQ. 24.

Pædagogus. Abrahamus puer.

HEus *Abrahame*. *A.* Hem præceptor. *P.* Pone libros, jam ſatis toto die ſtuduiſti: para te ut eamus ambulatum. *A.* Nonne à cœna præſtaret? *P.* Salubrior eſt ante cibum exercitatio corporis. *A.* Memini ex te audire. *P.* Narra *Socratis* dictum in eam ſententiam. *A.* Quum *Socrates* uſque ad veſperam contentiùs ambularet, interrogatus quare id faceret, reſpondit, Se, quò meliùs cœnaret, obſonare famem ambulando. *P.* Probè meminiſti: quis author? *A.* *Cicero:* ſed quò prodibimus, præceptor? *P.* Extra urbem. *A.* Mutabóne calceos? *P.* Muta, nè iſtos novos pulvere conſpergas: ſume etiam umbellam, nè ſolis ardor infuſcet tibi faciem. *A.* Jam paratus adſum. *P.* Nunc ſanè prodeamus. *A.* Vocabóne ex vicinia unum aut alterum comitem? *P.* Rectè admones; ſic enim jucundior erit deambulatio: nam per viam ſermones inter vos conferetis, & in umbra colludetis alicubi. *A.* Sic etiam excitabitur cibi appetentia. *P.* Ego lento gradu præcedam, ubi nactus eris comites, vos me per portam Ripariam ſequimini. *A.* Nos igitur illic expectabis? *P.* Certó. *A.* Quid ſi nullos invenero? *P.* Nihilominus ſequere me: audiſtine? *A.* Audivi, præceptor.

COL-

COLLOQ. 25.

Herfenius. Gimardus.

AQuo emisti istam chartam? *G.* A *Fatino*. *H.* Estne bona? *G.* Melior quàm ista tua, ut opinor. *H* Nihil miror. *G.* Cur istud dicis? *H.* Quia fortasse carior. *G.* Nescio. *H.* Quanti emisti scapum? *G.* Solido & semisse: tu verò quanti? *H.* Solido & pluris. *G.* Quanti igitur? *H.* Quinque quadrantibus. *G.* Non malè profectò emisti. *H.* Quinetiam mercator dedit mihi auctarium. *G.* Quodnam quæso? *H.* Schedam chartæ bibulæ. *G.* O me imprudentem, qui oblitus sum petere! *H.* Ego nè petivi quidem, sed ultro ille dedit. Et hoc (inquit) addo tibi, ut me revisas. *G.* Sic solent emptores allicere. *H.* Nec mirum: suum quisque commodum quærit. *G.* Sed quid agimus, hodierni pensi immemores? *H.* Exiguum est: satis temporis nobis restat.

COLLOQ. 26.

Ancellas. Fontanus.

MEministin' me tibi nuper dedisse chartam mutuó? *F.* Quidni meminerim? non adeo sum oblivioſus. *A.* Quot erant schedæ? *F.* Quatuor. *A.* Cur non reddidisti? *F.* Expectavi dum haberem codicem. *A.* Habuistine tandem? *F.* Tantùm hodie. *A.* Unde nactus es? *F.* Petivi à præceptore. *A.* Ubi? *F.* In bibliotheca ejus. *A.* Quid ille? dedítne libenter? *F.* Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem. *A.* Non antè in suum codicem retulit? *F.* Nihil dare solet, quin priùs inscribat. *A.* Audivi ex patre id esse viri prudentis. *F.* Præsertim si reddenda est ratio. *A.* Sed quibus indiciis dare tibi ausus est? *F.* Ostendi illi manu meâ scriptum in libello meo: sic enim (ut scis) facere solemus. *A.* Reddes ergò mihi mutuum? *F.* A prandio statim, nè dubites.

COLLOQ. 27.

Francus. Marcus.

PEnnæ istæ quas circumfers, súntne venales? *M.* Etiam, si se emptor obtulerit. *F.* Ostende: vah, quàm sunt

molles! *M.* Tales decidérunt ex alis noſtrorum anſerum: ſed tenta diligenter; ſunt enim aliæ aliis firmiores. *F.* Satis video quales ſint; quot vis dare pro quadrante? M. Tantùm ſex. *F.* Quid ais? ſex! mallem emere à mercatoribus, qui *Lutetiâ & Lugduno* huc adferunt. *M.* Quaſi neſciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam ſcribæ hujus civitatis, ſe emiſſe *Lutetiæ* ſingulis aſsibus. *F.* Aliter *Lutetiæ*, aliter *Genevæ* vivitur: ſed non opus eſt tot verbis; vis dare duodecim? *M.* Huí, duodecim! quaſi ego furatus ſim. *F.* Iſtud non dico: ſed vide num tibi placeat conditio. *M.* Vis uno verbo dicam? *F.* Dic quæſo; ſatis jam garritum eſt. *M.* Dabo tibi novem, modò promiſcuè de mea manu accipias. *F.* Nugas agis; ego ſine delectu nollem accipere quindecim. Vale: alibi inveniam ſatis. *M.* Per me licet: heus, heus, redi. *F.* Cur me revocas? *M.* Accipe, ſi vis, octo; nec à me plures expecta. *F.* Cedò totum faſciculum, ut deligam arbitratu meo. *M.* Tene; delige ut voles. *F.* Vide nunc, & ſi libet numera. *M.* Sunt viginti quatuor: conſtat numerus. Sed miror te nullas accepiſſe ex ala extrema: ſunt enim firmiores. *F.* Scio: ſed habent caulem breviorem. Accipe pretium. *M.* Bene vertat Deus utrique noſtrûm. *F.* Idem tecum opto atque precor. Sed quando afferes meliores pennas? *M.* Neſcio an meliores poſſim, ſed (ut ſpero) brevi plures afferam, cùm ad vos domum proficiſcar. *F.* Súntne vobis multi anſeres? *M.* Triginta & ampliús. *F.* Papæ, quantus grex anſerum! ubi paſcuntur? *M.* Scies aliás; non licet mihi diutiùs hîc morari. Vale *France*. *F.* Cura ut valeas, *Marce*.

COLLOQ. 28.

Othomanus. Philobertus.

VIſne mihi dare unicam pennam? *P.* Non ſic dantur mihi. *O.* Hem, rem tantillam mihi negas? quid, ſi magnum quid rogarem? *P.* Fortaſſe repulſam ferres. *O.* Credo equidem; agé, non peto dono: ſaltem commodabis? *P.* Non recuſo, modò nè abutare. *O.* Non abutar. *P.* Cave nè hinc pedem moveas. *O.* Nuſquam moveo.

COL-

COLLOQ. 29.

Mercator. Bertrandus.

ACuistíne pennam meam? *B.* Jamdudum. *M.* Quâ formâ scripturæ? *B.* Mediocri. *M.* Maluissem ad minutas literas. *B.* Debuisti prædicere. *M.* Oblitus eram. *B.* Parum refert; mucronem facilè mutabo: I petitum. *M.* Sed ubi reliquisti? *B.* Super mensam hypocausti. *M.* In qua parte? *B.* Ubi studere soleo.

COLLOQ. 30.

Pictonus. Joshua.

HAbéne duas aut tres pennas? *J.* Sunt mihi tantùm duæ. *P.* Da mihi unam commodató. *J.* Non faciam. *P.* Cur non? *J.* Nè abutaris. *P.* Memineris; fortasse aliquando me frustra rogabis aliquid. *J.* Atqui jubet Christus malum bono compensandum. *P.* Nondum istud didici. *J.* Tamen discas oportet, si cupis esse Christi discipulus. *P.* Quid cupio magis? *J.* Disce igitur magistrum imitari. *P.* Discam progressu temporis. *J.* Præstaret nunc incipere, dum per tempus licet. *P.* Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. *J.* Semper est bene agendi tempus; sed interim nè mihi, quæso, succenseas: jocabar enim, ut te ad colloquendum invitarem tantisper, dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, eáque non omnino pessima. *P.* Reddam tibi statim, cùm aliquid descripsero. *J.* Nolo mihi reddas. *P.* Quid igitur faciam? *J.* Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. *P.* Gratiam habeo maximam.

COLLOQ. 31.

Henricus. Gualtherus.

UNde redis tam anhelus? *G.* A foro. *H.* Quid illinc affers? *G.* Scalpellum. *H.* Quanti emisti? *G.* Duobus assibus. *H.* Estne bonum? *G.* Est à *Germania*, ut dixit mercator: vide notam. *H.* Ego minimè novi: sed non satis prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori. *G.* Quid facerem? *H.* Debuisti aliquem peritum adhibere, qui tibi

optimum deligeret. *G.* Hîc erravi, fateor: ſed hoc me conſolatur, quòd mercator habetur vir bonus, utpote profeſſionis evangelicæ. *H.* Quaſi nulli ſint fallaces ejuſmodi. *G.* Puto eſſe plurimos. Sed hæc omittamus; quin potiùs experiamur ipſum ſcalpellum. *H.* Experientia docebit nos. *G.* Accipe & tenta, obſecro. Non enim probavi, niſi leviſſimè, idque inter emendum. *H.* Papæ! quis te docuit tam prudenter eligere? *G.* Rogas? non meminiſti præceptorem nobis dicere tam ſæpe, Deum eſſe ſolum qui bona doceat? *H.* Profectò hic optimè te docuit. *G.* Ago illi ex animo gratias: & precor ut me ſemper doceat parere ſuæ voluntati. *H.* Ego quoque idem precor, nec ſolùm nobis, ſed etiam piis omnibus. *G.* Facis ut pium decet puerum. Sed éſtne tempus ut conferamus nos in auditorium? *H.* Sic eſt; ſume libros, & eamus unâ.

COLLOQ. 32.

Michael. Renatus.

HAbéſne ſcalpellum? *R.* Habeo. *M.* Oro te, commoda mihi parumper. *R.* Quando reddes? *M.* Cùm primùm duas pennas exacuero. *R.* Accipe, ſed eâ lege, ut integrum réddas. *M.* Eâ conditione acceptum intelligo, etiamſi nihil addidiſſes. *R.* Intelligenti (ut vulgò dicitur) pauca ſufficiunt.

COLLOQ. 33.

Sordetus. Manaſſes.

EMiſtíne ſcalpellum, ut nuper volebas? *M.* Non emi. *S.* Quid obſtitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. *M.* Dixeram quidem: ſed mihi poſtea in mentem venit, præſtare ut expectem mercatum proximè futurum in hac ipſa urbe. *S.* Quid facies lucri? *M.* Et minoris emam, & melioris notæ, nempe ex *Germaniæ* officinis. *S.* Quis tibi iſtud conſilium dedit? *M.* *Hieronymus* noſter. *S.* Bene fecit. Debemus enim amicis bonum conſilium ſemper dare. *M.* Tantúmne igitur amicis? *S.* Imò & inimicis, fateor; quia ſic jubet Chriſtus, præceptor noſter optimus.

mus. *M.* Utinam doctrinam ejus bene infixam memoriæ conservemus, eámque perpetuò sequamur! *S.* Faxit ille Spiritus bonus, cujus unius instinctu animi nostri ad bene agendum accenduntur. *M.* Bene precaris.

COLLOQ. 34.

Campanus. Languinus.

HAbéſne multos libros? *L.* Non admodum. *C.* Sed quos habes? *L.* Rudimenta Grammaticæ, Colloquia scholastica, Terentium, Epistolas *Ciceronis* cum *Gallica* interpretatione, Catonem, Dictionarium, Testamentum Anglicum, Psalmos cum Catechismo, præterea librum chartaceum ad scribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes? *C.* Omnes habeo quos enumerâsti, præter Catonem, Terentium, & *Ciceronis* Epistolas. Cur enim libros haberem qui non præleguntur in classe nostra? *L.* At ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos; ut semper aliquid addiscam novi, præsertim in lingua Latinâ, & honestis moribus. *C.* Prudenter facis, mi *Languine*. O me miserum, qui nunquam didici quid sit studiosum esse! *L.* Disce igitur. Præstat enim serò, quàm nunquam discere.

COLLOQ. 35.

Simeon. Haggæus.

COmmoda mihi Virgilium tuum in duos dies, si nullo incommodo tuo id fieri potest. *H.* Profectò non possum. *S.* Cur non? *H.* Quia *Gerardus*, qui his diebus à me commodatò acceperat, pignori appposuit. *S.* Ain' tu, pignori? *H.* Sic est ut dico. *S.* Quanti oppignoravit? *H.* Tribus (ut ait) assibus. *S.* O hominem ingratum! *H.* Tantúmne ingratum? *S.* Imò verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconsulto? *H.* Potuit, ut factum vides. *S.* Non tamen debuit. *H.* Rem acu tetigisti: sed quid facerem? *S.* Rogas? defer eum ad præceptorem. *H.* Malo istam pati injuriam, quàm committere ut miser vapulet. *S.* Bene facis, dummodo tuum reddat. *H.* Reddet, spero. *S.* Unde redderet? *H.* Ait se brevi accepturum à patre pecuniam. *S.* Quid si te fallit? *H.* Fieri potest: sed tamen aliquot dies expectabo quid

postea sit futurum; deinde consilium capiam. *S.* Consilio recto nihil est tutius. *H.* Meministi probé; sic enim præceptor dictitavit nobis: sed nunquid vis aliud? *S.* Ut bene tibi sit. *H.* Et tibi optimé.

COLLOQ. 36.

Granatus. Forestus.

VIsne mihi commodare tuum Terentium? *F.* Volo equidem, modò illum repetas à *Conrado*, cui utendum dedi. *G.* Quo signo vis repetam? *F.* Nempe hoc, quòd ejus habeo Epistolas. *G.* Id mihi satis est. *F.* Sed quando reddes? *G.* Quum descripsero contextum in tres aut quatuor prælectiones. *F.* Matura igitur, nè meo studio incommodes. *G.* Maturabo. *F.* Sed heus tu, cave macules: alioquin ægrè commodabo posthac. *G.* Nempe indignus essem beneficio.

COLLOQ. 37.

Augustinus. Rodigus.

QUis iste est novus liber deauratus, quem tam magnificè ostentas? *R.* Terentius. *A.* Ubi impressus? *R.* *Lutetiæ*. *A.* Quis tibi dedit eum? *R.* Emi pecuniâ meâ. *A.* Unde nactus eras pecuniam? *R.* Stultè istud quæris, quasi verò furatus sim. *A.* Absit à me id cogitare; sed animi causâ id rogabam. *R.* Nec ego seriò dictum tuum reprehendi, sed eo more jocari solemus cum familiaribus. *A.* Nihil jocari prohibet, modò nè Deus offendatur. Sed agé, ad propositum revertamur: de quo emisti Terentium istum? *R.* De *Clemente*. *A.* Illóne bibliopolâ circumforaneo? *R.* Maximé. *A.* Quanti constitit? *R.* Decem assibus. *A.* Nihilne amplius? *R.* Nihil omnino. *A.* Profectò satis vile pretium. *R.* Præsertim quum auratus, adeóque eleganter compactus sit. *A.* Erántne codices alii similes? *R.* Duo vel tres. *A.* Deduc me, quæso, ad illũ. *R.* Eamus.

COLLOQ. 38.

Edvardus. Baldus.

NOnne hic liber est tuus? *B.* Ostende mihi; agnosco meum; ubi inveniisti? *E.* In auditorio nostro. *B.* A-

go

go tibi gratias, quòd eum collegeris. *E.* Atqui nunc notandus eſſes, ſi ſummo jure vellem tecum agere. *B.* Quid ità? *E.* Neſcis leges noſtras ſcholaſticas? *B.* Ipſæ etiam leges cupiunt ut jure regantur. *E.* Quo jure reguntur leges noſtræ? *B.* Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit: præterea, non ſolet tam ſeverus eſſe in eo quod vel negligentiâ vel oblivione peccatum eſt. *E.* Sic ſæpe expertus ſum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit cauſa coram obſervatore. *B.* Non timeo cauſam dicere, ubi nihil eſt periculi. *E.* Taceo. *B.* Sed quæſo, quid opus eſt ut id ſciat obſervator? hîc enim Deus nihil offenſus eſt. *E.* Agé, celabo. *B.* Bene facies. *E.* Sed heus, memento par pari referre, ſi fortè mihi acciderit aliquod delictum ejuſmodi. *B.* Æquum & bonum dicis: meminero.

COLLOQ. 39.

Calliatus. Germanus.

CUr non reddis mihi librum? *G.* Expecta in craſtinum diem; nondum ſatis uſus ſum. *C.* Libenter expectabo. *G.* Referam tibi gratiam, Deo volente. *C.* Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. *G.* Tantùm eſt meum agnoſcere.

COLLOQ. 40.

Noæus. Capellus.

VIdiſtíne librum meum? *C.* Quem librum quæris? *N. Ciceronis* Epiſtolas. *C.* Ubi reliqueras? *N.* Oblitus eram in auditorio. *C.* Tua fuit negligentia. *N.* Fateor: ſed interim indica ſi quem ſcias accepiſſe. *C.* Cur non adis præceptorem? ſolet enim (ut ſcis) quæ à nobis relicta ſunt, aut ferre in muſæolum, aut alicui dare qui reddat. *N.* Bene mones. O me obliviosum, cui id in mentem non venit!

COLLOQ. 41.

Ezekiel. Beatus.

VIs à me magnam inire gratiam? *B.* Nihil libentiùs fecerim, ſiquidem penes me res ipſa eſt. Sed quid eſt

in

in quo tibi commodare possim? *E.* Da mihi mutuò asses decem. *B.* Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. *E.* Quantum quæso? *B.* Nescio, nisi crumenam inspexero: ecce tibi octo asses cum semisse. *E.* Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. *B.* Parum refert; totum, si vis, accipe. *E.* Ago tibi gratias: credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum aliquantula quam ipse habeo. *B.* Ut libet. *E.* Amo te de ista tam exprompta benignitate. *B.* Si quid aliud possim, nè parcas. *E.* Reddam totum, Deo volente, quum primùm pater ad me miserit. *B.* Nè sis magnopere solicitus; nondum est opus mihi.

COLLOQ. 42.

David. Nicolaus.

POtésne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? *N.* Quantum petis? *D.* Quinque asses, si tibi est commodum. *N.* Non tot habeo. *D.* Quot igitur? *N.* Tantùm quatuor. *D.* Bene sanè, da mihi istos quatuor. *N.* Dabo (si vis) dimidium. *D.* Cur non totum? *N.* Quia sunt mihi opus duo. *D.* Da igitur duos, quæso. *N.* Sed tibi non sufficient. *D.* Petam ab aliquo alio. *N.* Accipe igitur hos duos: quando reddes? *D.* Die (ut spero) Sabbati, quum pater ad forum venerit. *N.* Esto igitur memor. *D.* Nè timeas.

COLLOQ. 43.

Pasquetus. Custos.

DA mihi duos asses mutuó. *C.* Nunc mihi non est promptum dare? *P.* Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam. *C.* Accepi quidem; sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. *P.* Nolo tuum commodum remorari. *C.* Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid supersit, faciam te libenter participem. *P.* Interea igitur sperans, expectabo: sed quid si nihil tibi superfuerit? *C.* Statim dicam tibi, nè frustra diutius expectes. *P.* Quando emes ea quæ decrevisti? *C.* Cras (ut spero) aut ad summum perendie. *P.* Bene habet; tempus est brevissimum.

COL-

COLLOQ. 44.

Morellus. Boruſſardus.

ABiitne pater tuus? *B.* Abiit. *M.* Quotâ horâ? *B.* Primâ pomeridianâ. *M.* Quid dixit tibi? *B.* Multis verbis monuit me ut diligenter ſtuderem. *M.* Utinam ſic facias! *B.* Faciam, Deo juvante. *M.* Ecquid pecuniæ dedit tibi? *B.* Dedit, ut ferè ſolet. *M.* Quantum? *B.* Nihil ad te. *M.* Fateor: ſed tamen quid facies iſtâ pecuniâ? *B.* Emam chartam, & alia quæ mihi ſunt uſui. *M.* Quid ſi amiſeris? *B.* Æquo animo ferendum erit. *M.* Quid ſi fortè eguero? dabíſne mutuó? *B.* Dabo, & quidem libenter. *M.* Habeo tibi gratiam.

COLLOQ. 45.

Columbanus. Fontanus.

SAtíſne uſus es ſcalpello meo? *F.* Satís. *C.* Redde igitur. *F.* Accipe: ago tibi gratias. *C.* Nihil eſt quòd agas. *F.* Sed ignoſce, quòd non ultro & citius reddiderim. *C.* Ea de re nihil ſum offenſus: non enim debemus offendi, niſi quum Deum offendi videmus. *F.* Rectè ſentis.

COLLOQ. 46.

Bergerius. Nepos.

COmmoda mihi parumper cultellum tuum. *N.* Semper aliquid commodatò petis: accipe; quin tu emeres potiùs. *B.* Non habeo pecuniam. *N.* Cur non petis? *B.* Unde peterem? *N.* A patre. *B.* Non eſt in hac urbe. *N.* Ubi igitur? *B.* Peregrè profectus eſt. *N.* Quó? *B.* Bernam. *N.* Quo die? *B.* Nudiustertius. *N.* Quando eſt reverſurus? *B.* Cras, ut ſperamus: ſic enim dixit proficiſcens. *N.* Bene vertat Deus.

COLLOQ. 47.

Columbirius. Simo.

REſtátne tibi multum panis? *S.* Satís, gratia Deo. *C.* Víſne dare mihi mutuó? *S.* Libenter. *C.* Sed fortaſſe tibi non ſufficiet. *S.* Imó, ut ſpero. *C.* Ad quod uſque tempus? *S.* Ad diem Veneris. *C.* Unde habebis poſtea?

S. Do-

S. Domo. C. Quis afferet? S. Egomet ibo petitum. C. Quando? S. Ipso die Veneris. C. Da mihi mutuò sesquilibram. S. Quis appendet? C. Uxor præceptoris aut ancilla. S. Eamus petitum ex arca mea. C. Quin ito solus; ego te in culina expectabo.

COLLOQ. 48.

I. T.

ORo te, da mihi ex pane tuo. T. Mihi non habeo nimis; tamen volo tibi impertiri: accipe. I. Gratias ago tibi. T. Non est quòd agas ob rem tantulam. Sed dic, quæso, cur non attulisti? I. Quia nemo erat domi nostræ, qui mihi daret. T. Tu verò cur non accipis? I. Non audeo, nisi det mater. T. Bene facis; sed audi bonum consilium. I. Ausculto, ut audiam: dic quæso. T. Quum prandio finito tollantur mensæ reliquiæ, petito merendam tuam, eámque in peram statim recondito: ità fiet, ut nunquam inanis venias. I. De jentaculo autem, quid suades? T. Ut petas in exitu cœnæ, & idem facias quod dixi tibi de merenda. I. Nunquam vidi melius consilium dari. T. Fac igitur ut memineris: quum voles, utere. I. Ego verò utar quoties opus erit.

COLLOQ. 49.

A. B.

DA mihi frustum panis. B. Non habes? A. Si haberem, non peterem. B. Cur non attulisti? A. Dicam postea; sed da interim, quæso: nam esurio vehementer. B. Cape. A. Hui tantillum! B. Etiam quereris? A. Non immeritò, das parcè nimis. B. Vide quantulum restat; dedi ferè dimidium. A. Ago tibi gratias; dedisti abundè: sed jocabar. B. Nunc responde: cur non attulisti panem domo? A. Nemo erat qui daret. B. Nemo! A. Prorsus nemo. B. Quid mater? A. Aberat domo. B. Quid cæteri? A. Omnes erant occupati. B. Cur tute non accipiebas? A. Nunquam auderem tale quidpiam. B. Cur non? A. Mater perpetuò vetat, nè quid attingam sine permissu ejus. B. Dura mater. A. Tuo quidem judicio, qui indulgentiorem habes. B. Non dico indulgentem; sed certè liberalem.

lem. *A.* Quomodo te tractat? B. Suaviſſimè, omninóque ex animi ſententia. *A.* Fortaſſe in tuam perniciem. B. Avertat Deus optimus maximus. *A.* Non equidem invideo. B. Cur ergò iſtud dicis? *A.* Ut interim te moneam, omnes licentiâ deteriores fieri. B. Bene facis; ſed quid cenſes? Nonne uti licet parentum bonitate? *A.* Certè licet, modò nè abutaris. B. Quomodo abutimur? *A.* Rogas? quum aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. B. Rectè dicis: ſed quotuſquiſque id facit? *A.* Imò, ferè omnes, niſi qui à Domino Deo prohibentur. B. Quis poteſt bonus eſſe, niſi per Dei gratiam? *A.* Ergò (ut ſæpe monemur à præceptore) precandus eſt, ut Spiritu ſuo nos bonos & ſanctos efficiat. B. Gaudeo te non attuliſſe jentaculum. *A.* Quamobrem? B. Quia hoc noſtro colloquio mihi videor multùm profeciſſe. *A.* Ego quoque non parum. B. Tuâ operâ id factum eſt. *A.* Imò beneficio Dei, qui quidem ità voluit. B. Credo equidem. *A.* Et hîc igitur, & in cæteris agnoſcamus bonitatem ejus. B. Valde id æquum eſt. *A.* Imò valde neceſſarium: ſiquidem volumus ingrati animi crimen effugere. B. O ſermonem jucundiſſimum! *A.* Gratiæ Deo immortales, per Jeſum Chriſtum. B. Ità velim.

COLLOQ. 50.

Diſcipulus primus ex victoribus. Præceptor. Nomenclator.

PRæceptor, víſne dare præmiolum? *P.* Quamobrem? *D.* Victoriæ causâ. *P.* Ubi ſunt compares tui? *D.* Adſunt *Hugo* & *Audax*. *P.* Heus Nomenclator, ſúntne hi victores hac hebdomade? *N.* Habent moras omnium pauciſſimas. *P.* Ergò ſunt victores: quid aliud ex te quæro? Vos igitur quod præmium petitis? *D.* Quod tibi placuerit *P.* Quo tandem jure debeo? *D.* Ex promiſſo. *P.* Æquum dicitis. Quicquid enim rectè promiſſum eſt, præſtari debet. *D.* Sic ex te didicimus. *P.* Ecce vobis pennæ ſingulæ ad ſcribendum: ac nè putetis vulgares eſſe, ex earum ſunt genere, quæ vulgò *Hollandinæ* appellantur. *D.* Gratias agimus, præceptor. *P.* Quin potiùs agite Deo omni-

omnium bonorum auctori, qui dat ſtudiis veſtris ſucceſſus proſperos: vos autem in literarum ſtudio pergite diligenter. *D.* Dabimus operam, quantùm juvabit ille Pater optimus. *P.* Sine ejus ope vana ſunt noſtra omnia.

COLLOQ. 51.

Obſervator. Capperonus.

UNde venis, *Capperone*? *C.* Domo. *O.* Quid affers illinc? *C.* Merendam. *O.* Quis tibi permiſerat exire? *C.* Præceptor ipſe. *O.* Unde iſtud probabis? *C.* Adeamus illum, ut conſulamus. *O.* At vide quid agas. *C.* Hac in re nihil timeo. *O.* Adeóne ſecurus es? *C.* Qui verum dicit nihil timere debet. *O.* Vera quidem iſta eſt ſententia; ſed quotuſquiſque non mentitur? *C.* Certus ſum me nihil mentiri nunc. *O.* Propemodum perſuades mihi. Abi: credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. *C.* Eſt Deo gratia, quem precor, ut me integrum & purum cuſtodiat. *O.* Utinam ex animo omnes precarentur! recipe nunc te ut edas merendam tuam.

COLLOQ. 52.

Giraldus. Eliel.

QUi ſunt victores hac hebdomade? *E.* Ubi eras cùm rationes redderentur? *G.* Accerſitus à patre fueram: ſed qui ſunt victores? dic ſodes. *E.* Ego & *Puteanus*. *G.* Jámne habuiſtis præmium? *E.* Habuimus. *G.* Quodnam? *E.* Duodenas juglandes. *G.* Hui, quale præmium! *E.* Eho, inepte, æſtimas ergò præmium ex rei pretio? *G.* Hic nihil aliud video æſtimandum. *E.* Sordidus es, qui lucro ſic inhias. Non meminiſti verbum præceptoris? *G.* Quod verbum? *E.* Non lucri, ſed honoris causâ datur præmium. *G.* Nunc reminiſcor, quaſi per nebulam. Poſthac ero diligentior. *E.* Sic tandem ſapies.

COLLOQ. 53.

Galatinus. Burchardus.

EUge, dimiſſi ſumus ad luſum; audiſtíne? *B.* Quidni audirem, quum egomet adfuerim? *G.* Placétne pauliſper

liſper confabulari? deinde ludemus unà. *B.* Mallem ego priùs ludere. *G.* Atqui difficile eſt ludum abrumpere. *B.* Planè verum dicis,& ego in me ſic experior. *G.* Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. *B.* Imò tuum eſt dare, ut qui me lacęſſiveris. *G.* Æquum dicis; redde nomina Latinè, quæ tibi Anglicè proponam. *B.* Qua de re propones? *G.* De ſupellectili. *B.* Tentabo reſpondere, modò nè plura quàm decem proponas. *G.* Enumerabo in digitis, nè fortè numerum excedam. Audi igitur. *B.* Iſtic ſum. *G. A cupboard.* *B.* Abacus. *G. A bench.* *B.* Sella. *G. A candleſtick.* *B.* Candelabrum. *G. A cauldron.* *B.* Ahenum. *G. A pair of bellowes.* *B.* Follis. *G. A pillow.* *B.* Pulvinus. *G. A bolſter.* *B.* Cervical. *G. Linen cloth.* *B.* Linteum. *G. A pot of earth.* *B.* Olla. *G. A flagon of wine.* *B.* Oenophorum. *G.* Errâſti ſemel. *B.* Ubi? *G.* Dixiſti linteum pro lodice. *B.* Fateor, debeo tibi ſemel victoriam. *G.* Nunc viciſſim propone, ut redimas, ſi potes. *B.* Vis reſpondere de eduliis? *G.* Ut libet. *B. Freſh meat.* *G.* Caro recens. *B. Pork.* *G.* Suilla. *B. Veniſon.* *G.* Ferina. *B. Veniſon of a wilde Boare.* *G.* Aprugna. *B. Sod milk.* *G.* Lac decoctum. *B. Whey.* *G.* Serum, vel ſerum lactis. *B. New cheeſe.* *G.* Caſeus recens. *B. Pottage.* *G.* Jus carnium. *B. Fiſh ſod.* *G.* Piſcis elixus. *B. Pickle.* *G.* Condimentum. *B.* Falleris. *G.* Quid ergò eſt? *B.* Intinctus. *G.* Condimentum volo. *B.* At ego nolo contendere. *G.* Quis contendit? conſulamus. *B.* Quin priùs ludamus; illud fiet poſteriùs. *G.* Agè, fiet, nè amittamus ludendi occaſionem.

COLLOQ. 54.

Moſes. Olevitanus.

JAmdudum tædet me toties repetere luſus ſcholaſticos. *O.* Quid facias igitur? *M.* Eamus in hortum noſtrum. *O.* Quid agemus? *M.* Ambulabimus, colloquemur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. *O.* Nihil ſanè jucundius: ſed interim petenda eſt à præceptore venia. *M.* Jam impetravi mihi, & item uni quem vellem ducere.

ducere. *O.* Bene res habet; eamus ducente Deo. *M.* Precor ut nos custodiat. *O.* Ego quoque idem precor tecum.

COLLOQ. 55.

Sulpitius. Munchius.

IMpetrâstis ludendi facultatem? *M.* Impetravimus. *S.* Ad quod usque tempus? *M.* Ad cœnam usque. *S.* Qui dederunt versus? *M.* Primi & secundi. *S.* Quid cæteræ classes? *M.* Primus quisque decurio trium proximarum classium pronunciavit unam è sacris literis sententiam. *S.* Nonne precati estis, ut solemus? *M.* Precati, & quidem præsente ludimagistro: tu verò ubi eras? *S.* Iveram domum, à matre accersitus. *M.* Nunc igitur quid agere cogitas? *S.* Ludere sesquihoram; deinde ad studium me recipere. *M.* Vin' tu, ut tibi sim collusor? *S.* Quidni velim? *M.* Quo lusu nos exercebimus? *S.* Nullus est mihi jucundior pilâ palmariâ. *M.* Nec mihi quidem. *S.* Visamus igitur an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis. *M.* Visamus sané.

COLLOQ. 56.

M. R.

VIsne ire mecum? *R.* Quò properas? *M.* Ad lacum. *R.* Quid eó? *M.* Lotum pedes. *R.* I sané; nunc lotione mihi opus non est. *M.* Sed interim parum fabulabimur. *R.* Nè fabulari quidem nunc velim. *M.* Atqui utilis est confabulatio, duntaxat de honestis rebus. *R.* At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. *M.* Quid si mansero tecum? *R.* Prudenter facies, & nos pilâ palmariâ colludemus. *M.* Bene vertat Deus: maneo. *R.* Aliàs lotum unà tecum ibo: quum scilicet longius erit temporis spatium. *M.* Ad ludum igitur nos accingamus. *R.* Nulla est in me mora.

COLLOQ. 57.

Vincentius. Bonus.

CUr hodie non lusisti nobiscum? *B.* Non erat mihi ludendi spatium. *V.* Quid habebas negotii? *B.* Non

B. Non abſolveram penſum meum. *V.* Quod penſum? B. Dimidium exemplaris reſtabat mihi perſcribendum. *V.* Perfeciſtine? B. Perfeci. *V.* Laudo tuam diligentiam; ludes aliàs ociosé. B. Cùm voluerit Deus. *V.* Rectè dicis. Nam abſque voluntate ejus fieri nihil poteſt.

COLLOQ. 58.

Primus puer, Præceptor, ſecundus puer, & tertius.

SAlve Præceptor. *Præ.* Sit vobis ſalus à Chriſto. *Pueri.* Amen. *P.* Jámne repetiviſtis? *Pri.* Etiam, Præceptor. *P.* Quis docuit vos? *Pri.* Subdoctor. *P.* Quid nunc vultis? *Se.* Ut per te liceat nobis parumper ludere. *Præ.* Non eſt ludendi tempus. *Ter.* Non petimus omnibus, ſed nobis parvulis tantúm. *Præ.* Atqui pluit, ut videtis. *S.* Ludemus in pergula. *P.* Quo luſu? *S.* Aciculis, vel juglandibus. *P.* Quid mihi dabitis? *Pri.* Dicemus nomina. *P.* Quot dicetis ſinguli? *S.* Duo. *P.* Dicite igitur. *Pr. Paper*, Charta. *Ink*, Atramentum. Dixi. *S. A book*, Liber. *A little book*, Libellus. Dixi. *T. A cherry*, Ceraſum. *Walnuts*, Juglandes. Diximus. *P.* Quàm belli eſtis homunculi! Ludite ad cœnam uſque. *Pueri.* Gratias agimus, Præceptor.

COLLOQ. 59.

A. B.

VBi nunc eſt pater tuus? *B.* Puto eum eſſe *Lugduni*. *A.* Quid illic agit? *B.* Negotiatur. *A.* Ex quo tempore? *B.* Ab ipſo initio mercatûs. *A.* Valde miror, quî audeat illic commorari tot dies, quum peſtilentia tanta ſit per totam urbem. *B.* Non eſt adeo mirandum. *A.* Itáne tibi videtur? *B.* Ità profectó: Fuit enim aliàs in majore periculo: ſed Dominus Deus ſemper eum cuſtodivit. *A.* Credo equidem, & adhuc cuſtodiet. Sed quando eſt reverſurus? *B.* Neſcio; in horas expectamus. *A.* Reducat illum Deus. *B.* Ità precor.

COLLOQ. 60.

Elizeus. Delphinus.

QUâ de re ſic elatus es lætitiâ? *D.* Pater meus modò advenit. *E.* Quid meâ refert? *D.* Imò plurimùm, quia nobis impetravit ludendi veniam. *E.* Ain' tu? *D.* Vide pueros jam ludentes in area. *E.* Ludant ſanè alii: ego ſtudere malim quàm ludere. *D.* Nec minùs ego, ſed in tempore: Nam (ut eſt in proverbio) *Omnia tempus habent.* Unde & nos rectè monet *Cato* noſter,

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem.

E. Vera ſunt quæ dicis, fateor: ſed interim omitte me, ut ſeriò ſtudeam. *D.* Per me ſtudeas licet, nihil impedio: at ego hac utar occaſione. *E.* Utere ſanè.

COLLOQ. 61.

Nomenclator. Quidam puer ex turbâ. Item alius.

HEus pueri; heus, heus, heus. *Q.* Quid clamitas? *N.* Deſiſtendum eſt à luſu. *Q.* Eho inepte, nondum quarta exacta eſt. *N.* Imò ferè ſemihora poſt quartam. *A.* Cur non dediſti ſignum? *N.* Quia tintinnabuli funis fractus eſt. *A.* Clama iterum, ſed attolle vocem. *N.* Heus pueri, recipite vos omnes. *A.* Feſtinate, feſtinate, inquam; urget Præceptor. *N.* Deſine clamare: accurrunt omnes.

COLLOQ. 62.

Orontius. Quintus.

QUid ità lætus es? *Q.* Quia venit pater. *O.* Ain' tu? Unde venit? *Q.* *Lutetiâ.* *O.* Quando advenit? *Q.* Modò. *O.* Jámne ſalutâſti? *Q.* Salutavi, quum ex equo deſcenderet. *O.* Quid ampliùs illi feciſti? *Q.* Calcaria detraxi & ocreas. *O.* Miror te non manſiſſe domi, propter ejus adventum. *Q.* Nec ille permiſiſſet, nec ego vellem; præſertim nunc, cùm audienda eſt prælectio. *O.* Bene tibi conſulis, qui temporis rationem habeas: Sed quid pater, valetne? *Q.* Rectè, Dei beneficio. *O.* Equidem gaudeo plurimùm tuâ, & ejus causâ, quòd ſalvus peregre redierit.

dierit. *Q.* Facis ut amicum decet; sed cras pluribus verbis colloquemur: Vide Præceptorem, qui jam ingreditur auditorium. *O.* Eamus auditum prælectionem.

COLLOQ. 63.

Marcus. Aaron.

MIseret me tui. *A.* Quid ità? *M.* Quòd pennâ tuâ tam miserè abutaris. *A.* Quomodo abutor? *M.* Quia pessimè tractas eam in acuendo. *A.* Non est culpa mea; nè quid erres. *M.* Cujus igitur? *A.* Scalpelli mei, cujus acies obtusa est. *M.* Scalpellum in culpa non est, sed tu ipse. *A.* Cur istud dicis? *M.* Quia debuisti vel scalpellum tuum acuere, vel aliud alicunde rogare commodató; saltem ad præsens negotium. *A.* Non audeo petere. *M.* Quid times? *A.* Nè mihi denegetur. *M.* Ecce tibi meum. *A.* Gratias ago. *M.* Utere quantùm voles, sed rectè. *A.* Sciens non abutar. *M.* Nec sis posthac tam verecundus in petendo. *A.* Sic est ingenium meum, soleo libentiùs dare quàm petere. *M.* Utinam multi essent tui similes! sed tamen qui libenter dat beneficium, is petere quoque liberè potest. Sed ego te nimis detineo; perfice quod cœperas.

COLLOQ. 64.

A. B.

CUr non venit *Petrus* in scholam? *B.* Est occupatus. *A.* In quo negotio? *B.* In ligno struendo. *A.* Quî scis? *B.* Dictum est mihi. *A.* A quo? *B.* A patre ejus. *A.* Ubi eum vidisti? *B.* Fuit mihi obvius quum venirem. *A.* Vide nè mentiaris; nam ex illo quæram, si fortè occurrat mihi per vicos. *B.* Reperies sic ut dico.

COLLOQ. 65.

Sulpitius. Rogerus.

CUr hodie manè abfuisti? *R.* Occupatus eram. *S.* In quo negotio? *R.* In scribendis ad matrem literis. *S.* Quid opus erat illi scribere? *R.* Quia ad me scripserat. *S.* Ergò rescripsisti. *R.* Propriè loqueris. *S.* Unde tibi miserat

ſerat literas? *R.* Rure, nempe ex villa noſtra. *S.* Quando rus profecta eſt? *R.* Superioribus diebus. *S.* Quid agit ruri? *R.* Curat noſtra negotia ruſtica. *S.* Quid potiſſimùm? *R.* Præparat ea, quæ ſunt opus ad proximam vindemiam. *S.* Prudenter agit. *R.* Unde iſtud probares? *S.* Nam omnibus in rebus adhibenda eſt præparatio diligens. *R.* Quis te iſtud docuit? *S.* Quidam Pædagogus dictavit è *Cicerone*. *R.* Quâ occaſione? *S.* Quum admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam hebdomadam poſtero die. *R.* Profectò certè monebat. *S.* Sed ad propoſitum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri negotia veſtra? *R.* Imò & villicum habemus, & famulos, & ancillas. *S.* Quid opus eſt illîc tuæ matris operâ? *R.* Quia meliùs novit providere rebus omnibus, quàm iſti imperiti ruricolæ. *S.* Nihilne ampliùs? *R.* Sine me finire propoſitum. *S.* Putabam te abſolviſſe; perge. *R.* Etiam (ut ex patre audivi) præcipua cura domini requiritur in re familiari adminiſtranda. *S.* Ergò pater tuus nunc potiùs deberet ad villam eſſe. *R.* Non poteſt. *S.* Quid prohibet? *R.* Quia totus eſt in arte ſua occupatus. *S.* Majorem (ut opinor) ex ea re fructum percipiet. *R.* Quis dubitet? *S.* Indè igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domeſticæ. *R.* Omnino ſic eſt. *S.* Sed mater quando eſt reverſura? *R.* Vix ante perfectam vindemiam. *S.* Quid tu? non ibis vindemiatum? *R.* A matre (ut ſpero) brevi accerſar. Sed quæſo te, quid cogitamus? Jam omnes in auditorium currunt. *S.* Bene res habet; curramus & nos, nè poſtremi ſimus.

COLLOQ. 66.

Riparius. Amadæus.

AUdiviſtine horologium? *A.* Dudum ſonuit. *R.* Dinumerâſti horas? *A.* Dinumeravi. *R.* Quota eſt? *A.* Ferè ſeſquiprima. *R.* Inſtat igitur prælectionis tempus: fac ut paratus ſis. *A.* Ubi merendam peredero, ecce me paratum. *R.* Cur meridie non adfuiſti nobiſcum?

A. Pro-

A. Prodieram cum bona venia præceptoris. *R.* Sed interim ſum tibi impedimento. *A.* Nihil impedis; nè bolum quidem perdidi interpellatione tuâ. *R.* Bene habet; perge, ſed matura.

COLLOQ. 67.

Ligorius. Saraſinus.

FEciſtíne officium tuum? *S.* Quâ in re? *L.* In repetenda prælectione. *S.* Nihil adhuc repetivi. *L.* Quid cauſæ fuit? *S.* Expectabam dum rediret compar meus. *L.* Quò ille ivit? *S.* Domum. *L.* Quid eó? *S.* Petitum merendam. *L.* Quid ſi redibit ſeriús? *S.* Neſcio; fieri poteſt. *L.* Vis interea mecum repetere? *S.* Equidem non recuſo. *L.* Secedamus igitur, nè quis moleſtus ſit nobis. *S.* Profectò bene mones; nemo ſtudere poteſt in tanto ambulatorum ſtrepitu & clamore. *L.* Aſpice illîc locum remotiſſimum, ubi nulli ſunt ambulantes. *S.* Eamus illûc.

COLLOQ. 68.

D. E.

QUò properas? *E.* Eo cœnatum; quid tu? *D.* Jam cœnavi. *E.* Quotâ horâ? *D.* Quintâ, ut ferè ſolemus. *E.* Quid nunc ages? *D.* Repetam aliquid eorum, quæ reddere habemus craſtino die. *E.* Ego didici ex pædagogo meo, non eſſe tam citò à cibo ſtudendum. *D.* Iſtud ego quoque didici, ſed volo nunc ediſcere. *E.* Quid ergò facies? *D.* Ego quaſi animi causâ, prælectionem particulatim aliquoties legam & perlegam. *E.* Quid tum? *D.* Ità paulatim fiet, ut ſine cura, ſine tædio, ſine moleſtia, bonam partem prælectionis ediſcam. *E.* Iſta non ſatis intelligo, & certè videris mihi ſupra ætatem ſapere. *D.* Non eſt res adeo difficilis, quin te docere poſſem, niſi ad cœnam properares. *E.* De cœna in tempore admones: ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. *D.* Ducat te Deus, & reducat.

PRÆFATIUNCULA, QUÆ septem proximis colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præsertim otioso sermone, pravísque aut ineptis colloquiis sese invicem corrumpentes, omnibus modis incitandi sunt, ut in schola, dum præceptoris ingressum expectant, assuescant interea bini ternive, id quod ab eo præscriptum fuerit, simul repetere. Plurimùm proderit hæc illis jucunda exercitatio, cósque interim ab otio, lascivia, multísque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia, sine puerili colloquio, ejusmodi repetitiones tractari non solent; pueri autem ipsi, nisi instituti fuerint, nihil aliud quàm barbarè loquuntur; idcirco, ut Latinè inter se loqui paulatim discant, hãc de re hîc aliquot breves colloquendi formulas proposuimus. Cæterùm in præceptoris diligentia situm erit, ut hæc ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur, doceátque quomodo in his, & aliis ejus generis (quæ tradere ipse poterit) sese & domi & in schola debeant exercere, ad ídque illos identidem cohortetur. Ità fiet, progressu temporis, ut promptiores semper & alacriores eos habiturus sit ad ea maturè reddenda, quæ præscripserit: hinc etiam consequitur, ut minore cum labore ac molestia docendi munus exequatur.

COLLOQ. 69.

A. B.

VIsne repetamus unà? *B.* Quidnam? *A.* Id quod nobis præscriptum est. *B.* Equidem volo: sed quo genere repetendi utemur? *A.* Audiamus nos vicissim. *B.* Sic præceptor nos monet sæpe. *A.* Rectè monet: sed malè paremus. *B.* Uter incipiet? *A.* Ego, si tibi ità placet. *B.* Maximè placet; incipe igitur. *A.* Secundæ declinationis nomina his exemplis Latinè declinantur.

Magister, puer, dominus, lanius, Antonius, regnum.

B. Quæ sunt hodie declinanda? *A.* Hesternum quidem est *Lanius*, hodiernum verò *Antonius*. *B.* Cur nos id repeti-

petimus quotidie, quod pridie reddidimus? *A.* Quia sic Præceptor jubet. *B.* Id satis scio: sed cur jubet? *A.* Ad confirmandam memoriam. *B.* Agé, declina *Lanius.*

A. N.S. Hic Lanius. *G.* hujus lanii, &c. *ad finem usque.*

B. Verte Anglicé. *A.* Lanius, lanii, g. m. *a Butcher.*

B. Declina *Antonius.*

A. N.S. Hic Antonius. G. hujus Antonii. D. huic Antonio, &c. *ad finem usque.*

B. Verte Anglicé. *A.* Antonius, Antonii, g. m. est nomen viri, *It is the proper name of a man*, Anglicè, *Antonie.* *B.* Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. *A.* Fateor, sed sunt alii Antonii, qui viri sunt. *B.* Utinam aliquando vir evadas! *A.* Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc, ut vicissim audias me. *A.* Istìc sum, dic audacter.

B. Secundæ declinationis nomina. *A.* Desine. Præceptor adest. *B.* Audio tussientem; desinamus, nè putet nos garrire.

COLLOQ. 70.

C. D.

MOx aderit præceptor, repetamus. *D.* Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi satis; omnia teneo memoriâ. *C.* Quid tum? quantò sæpiùs repetes, tantò meliùs tenebis. *D.* Bene mones, habeo tibi gratiam.

C. Incipe; tempus abit.

D. Quartæ declinationis. *C.* Erras, *Daniel*; incipiendum est ab exemplo hesterno. *D.* Erravi, fateor. *C.* Dic igitur nunc rectè. *D.* N. S. Hoc sedile. G. hujus sedilis, &c. *ad finem usque.*

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur.

N. S. Hic sensus. G. hujus sensûs. D. huic sensui. *C.* Hæc hactenus; audio præceptorem.

COLLOQ. 71.

E. F. G.

QUid agis, *Franciscе?* instat præceptoris adventus. *F.* Scilicet instat, nondũ est semihora post secundã.

E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti: repetamus. *F.* Non stabit per me, ego enim sum paratus. *E.* Incipe igitur. *G.* Expectate parumper, quæso; ego sum vestræ decuriæ. *E.* Matura. *F.* Dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos docet præceptor. *E.* Satis est verborum; attendite. *F.* Quid aliud agimus?

E. Tertiæ declinationis nomina his exemplis Latinè declinantur: Pater, Lumen, Rupes, Messis, Pars, Sedes, Vectigal, Laquear.

F. N. S. Hæc rupes. *G.* hujus rupis. *E.* D. huic rupi. *F.* Ac. hanc rupem. *G.* V. ô rupes. *A.* ab hac rupe.

F. N. P. Hæ rupes. *G.* g. harum rupum. *E.* Errâsti, *Gabriel*; corrige erratum. *G.* g. harum rupium. *E.* D. his rupibus.

Ac. Has rupes. *G.* V. ô rupes. *F.* Ab. ab his rupibus. *E.* Verte Anglicè. *G.* Rupes, rupis, g. f. *A Rock.*

E. Pone in oratione. *F.* Non est in libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. *F.* Alta rupes, *A high Rock.*

E. More patrio dicis; aspera fortiter, *high.* *F.* *A high Rock.*

F. N. S. Hæc messis. *G.* G. hujus mesis. *E.* D. huic mesi, &c. *usque ad finem hujus nominis; Deinde sic pergunt colloqui.*

E. Ambo errâstis. *F.* Erravi, fateor. *G.* Ego quoque: sed uter erit victus? *E.* Præceptor judicabit. *F.* Æquum dicis. *E.* Vultisne dicamus iterum, ad memoriam confirmandam? *F.* Quidni? *G.* Quid si præceptor interveniat? *E.* Quid tum? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus est ordo. *E.* Non est dubium; incipe, *Franciscе.*

F. Tertiæ declinationis nomina, &c.

COLLOQ. 72.

H. I.

VIsne repetere mecum? *I.* Cur tam citó? *H.* Nè observator nos deprehendat garrientes, aut otiosos.

I. Agé,

I. Agé, repetamus ; ſed uter incipiet? *H.* Ego, quia victor ſum.

I. Dic igitur.

H. Prudens, nomen adjectivum , ſic declinatur in genera.

Hic prudens , g. m. hæc prudens , g. f. hoc prudens, gen. n.

Idem nomen ſic declinatur in caſus.

N. S. Hic hæc & hoc prudens.

I. G. Prudentis. *H.* D. Prudenti.

I. AC. Prudentem, & prudens, &c. *ad finem uſque.*

COLLOQ. 73.

L. M.

CUr tu es otioſus? *M.* Non ſum omnino. *L.* Quid agis igitur? *M.* Cogito de lectione reddenda. *L.* Ego quoque id ago; repetamus unâ. *M.* Fiat ; ſed quam rationem tenebimus? *L.* Age præceptoris partes, ego diſcipuli. *M.* Valdè placet mihi conditio. *L.* Sed nè ſis mihi auſterior. *M.* Nè timeas, nôſti me ſatis. *L.* Novi. *M.* Declina *Lego* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præſens & præteritum-imperfectum, *Legere*; Præteritum-perfectum, & pluſquamperfectum, *Legiſſe*. *M.* Perge. *L.* Sine me paulisper reſpirare, quæſo Præceptor. *M.* Agé, ſino, ſatíſne reſpirâſti? *L.* Satis. *M.* Perge nunc. *L.* Futurum indefinitum, *Lecturum eſſe*. Gerundia : *Legendi*, &c. *ad finem uſque.*

M. Gaudeo te rectè feciſſe officium. *L.* Ego verò mihi gratulor. Sed eſt Deo gratia. *M.* Rectè dicis, utinam ex animo! *L.* Ex animo certé. *M.* Bene habet , deſinamus ; ſentio præceptoris adventum. *L.* Eccum, adeſt.

COLLOQ. 74.

N. O. P. Q. R.

HEus pueri, nos hic ſumus quinque ; repetamus hodiernum verbum, ut ſolemus coram præceptore.

O. Nemo (ut opinor) contradicet. *P.* Quis contradiceret?

ceret? noſtra omnium res agitur. *Q.* Incipe igitur, *Nicholae*, qui primus ſedes.

N. Optativi & ſubjunctivi modi præſens, Audiam. *O.* Audias. *P.* Audiat. *Q.* Audiamus. *R.* Audiatis. *N.* Audiant. *O.* Præteritum-imperfectum. *S.* Audirem. *P.* Audires. *Q.* Audiret. *R.* Audiremus. *N.* Audiretis. *O.* Audirent. *P.* Præteritum-perfectum, Audiverim. *Q.* Audiveris. *R.* Audiverit. *N.* Audiverimus, &c. *uſque ad finem verbi, pergunt ordine.*

COLLOQ. 75.

S. T. V.

HIc dies nobis eſt feriatus, & jam ſatis luſimus. *T.* Satis opinor. *S.* Vultis ergò ut animi gratiâ conferamus de ſtudiis noſtris? *T.* Sanè mihi gratum feceris. *V.* Mihi verò gratiſſimum. *T.* Sed quid tractabimus? *S.* Tentemus declinare aliquod verbum Latinè ſimul & Anglicé. *V.* Incipe igitur, quia nos provocâſti. *S.* Faciam, quando ità placet vobis. *T.* Audiamus.

Indicativi modi præſens tempus.

S. Doceo, *I teach*, doces, *thou teacheſt*, docet, *he teacheth*. *P.* Docemus, *we teach*, docetis, *ye teach*, docent, *they teach*.

T. Præteritum-imperfectum, Docebam, *I did teach*, docebas, *thou didſt teach*, docebat, *he did teach*.

Pl. Docebamus, *we did teach*, docebatis, *ye did teach*, docebant, *they did teach*.

N. Præteritum-perfectum, Docui, *I have taught*, docuiſti, *thou haſt taught*, docuit, *he hath taught*.

V. Docuimus, *we have taught*, docuiſtis, *ye have taught*, docuerunt vel docuêre, *they have taught*.

S. Aliter Anglicé, *I have taught, thou haſt taught, he hath taught, we have taught, ye have taught, they have taught*.

T. Præteritum-pluſquamperfectum. *S.* Docueram, *I had taught*, docueras, *thou hadſt taught*, &c. *Sic pergunt quatenus placet.*

COL-

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER II.

COLLOQ. 1.

Cornelius. Martialis.

QUid legis? *M.* Literas. *C.* A quo? *M.* A patre. *C.* Quando accepisti? *M.* Herí, vesperí. *C.* Quis attulit? *M.* Nescio. *C.* Nescis? Quis tibi reddidit eas? *M.* Ancilla quædam, à caupone. *C.* Unde sunt datæ? *M.* Lutetiâ, credo. *C.* Quo die? *M.* Nondum licuit inspicere. *C.* Nempe ego te interpellavi. *M.* Parùm refert, non adeò sum occupatus. *C.* Agé, perlege tuam Epistolam; ego interea studebo. *M.* Ego quoque mox idem faciam.

COLLOQ. 2.

Musicus. Heraldus.

QUo in statu sunt res vestræ Lugdunenses? *H.* Nescio; jampridem nihil audivimus. *M.* Nihilne scripsit frater tuus? *A.* Post menses duos nihil literarum misit, quod viderit pater. *M.* Fortasse ægrotat. *H.* Minimè verò: nam tabellarii sæpe nobis salutem nunciant verbis ejus. *M.* Libenter audio illum rectè valere: valde eum diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus. *H.* Ille (ut opinor) te vicissim diligit. *M.* Id verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus in auditorium. *H.* Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLLOQ. 3.

Observator. Briscantellus.

DEsinite, ô pueri, garrire, absente magistro,
Verba, quibus summus lædatur ille Pater.

De

De ſtudiis potiùs tractate & rebus honeſtis:
Diſcite ſermones, aptáque verba loqui.
Diſcite & inter vos reddenda revolvere ſæpe:
Doctor enim pueris ſemper adeſſe nequit.
Diſcite ſectari veſtigia certa bonorum:
Otia vos fallant blanda cavete, pretor.
En! ego præmoneo, vos ne delectet abuti
Tempore: nè tergum verbera dura premant.
Ecce iterum vobis morum prædico magiſter:
Si quis erit cæſus, nè mihi det vitio.
B. *Deſine plura loqui, nemo parere recuſat;*
Eſt monitor nobis optimus ille Pater,
Illiúſque Patris natus, cui nomen Iësus,
Et qui nos renovans Spiritus intus alit.
Ob. *Quem mihi ſperâſſem tam reſpondere paratum?*
Quis puer Angelicos mittit ab ore ſonos?
O quàm te memorem, noſtræ doctiſſime claſſis!
Nam tibi divinum carmen ab ore fluit.
Non ſum tam felix ut fundam ex tempore verſus:
Sed modò quæ dixi præmeditatus eram.
B. *Si meditatus eras, qui nunc tam fundis apertè*
Caſtalios latices, quis furor iſte novus?
Ob. *Nam tua me tantis moverunt carmina flammis,*
Ut mihi nunc videar poſſe movere feras.
B. *Sed cur immeritum tantis me laudibus effers?*
Eſt tribuenda uni gloria ſumma Deo.
Atque utinam eloquium nobis, ſpatiúmque daretur,
Et noſtra in laudes ſolveret ora ſuas!
Sed quia tempus adeſt, ut voce & mente precemur,
Idque jubet doctor, deſino plura loqui.

COLLOQ. 4.

Obſervator. Puer.

QUid agis? *P.* Scribo. *O.* Quid ſcribis? *P.* Sententias. *O.* Quas? *P.* Ex novo teſtamẽto. *O.* Bene facis: unde habuiſti? *P.* Hypodidaſcalus dictavit nobis. *O.* Quando? *P.* Herí. *O.* Quotâ horâ? *P.* Meridie. *O.* Ubi? *P.* In area.

area. *O.* Qui aderant? *P.* Omnes domestici, præter primos & secundos. *O.* Ubi erant illi? *P.* In aula communi. *Ob.* Quid agebant? *P.* Disputabant. *O.* Vale, & perge scribere.

COLLOQ. 5.

Observator. Pueri garrientes.

QUid vos hîc agitis, pueri? Mihi videmini garrire, & nugas agere. *Quidam puer.* Longè falleris, nam repetimus unâ. *Ob.* Quâ de re. *P.* De verbis anomalis, id quod reddendum est horâ tertiâ. *Ob.* Bene facitis. *P.* Vis audire nostrum colloquium? *Ob.* Imò pergite; majus opus moveo, volo tendere laqueos Picis & Graculis. *P.* In area multos ad solem invenies. *Ob. Retibus est illic præda parata meis.*

COLLOQ. 6.

Observator. Pueri garrientes.

AT at! ecce, nunc capti estis; non fatemini? *Quidam puer.* Certè fatemur ingenué, sed non dicebamus mala verba. Quæso te, mi *Nicholae*, ne velis notare nos. *Ob.* Quid garriebatis? audivi nescio quid de jentaculo. *P.* Illud est; loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. *Ob.* Puto id fuisse; nec certè est valde magnum malum, nisi quòd sunt otiosa verba. *P.* Sed Latinè loquebamur. *Ob.* Audivi, sed non erat fabulandi locus. Nam (ut scitis) hoc pusillum temporis à merenda, debet vobis esse valde pretiosum, quum sit dicatum studio, scilicet ut se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea, quæ præscripserint: nonne verum dico? *P.* Certè verum dicis; debuissemus legere simul de Testamento quæ mox oportebit reddere: sed ignosce, precor, suavissime *Nicholae*; posthac erimus prudentiores, & officium nostrum diligenter faciemus. *Ob.* Si sic feceritis, Præceptor vos amabit, tanquam minuta sua intestina. Nonne videtis, quemadmodum diligat bonos pueros, & studiosos? nec amat solùm, sed etiam laudat & præmiolis afficit. *P.* Ista sci-

scimus & quotidie experimur. *O.* Ergò mementote & promissa facite. *P.* Tacebis igitur hanc culpam. *O.* Tacebo; sed eâ lege, ut caveatis recidere. *P.* Cavebimus, Christo favente.

COLLOQ. 7.

Nomenclator. Puer.

UBi est frater tuus? *P.* Modò ivit domum. *N.* Quid eó? *P.* Petitum nobis opsonium. *N.* Quid nunc opus est opsonio? *P.* In merendam. *N.* An non habetis in arca vestra? *P.* Non. *N.* Quid ità non? *P.* Quia mater non solet nobis dare opsonium, nisi in præsens tempus. *N.* Nempe quia novit vos esse gulosos. *P.* Quomodo gulosi sumus? *N.* Quia fortasse uno convictu devoratis, quod in tres datum fuerit. *P.* Tace. *N.* Ego dicam Præceptori, fratrem tuum nihil aliud quàm discurrere. *P.* Aequi prodire non solet, nisi cum bona venia Præceptoris. *N.* Atqui Præceptorem fallit. *P.* Quomodo fallit eum? *N.* Non enim mens est Præceptoris, ut ter quotidie prodeat. *P.* Sine illum venire, videbis quid tibi respondeat. *N.* Imò videat quid Præceptori respondeat.

COLLOQ. 8.

Pastor. Languinus.

FRater tuus venítne *Lugduno*? *L.* Jam venit heri ante meridiem. *P.* Nihilne literarum tibi attulit? *L.* Nihil. *P.* Quid igitur nunciavit? *L.* Prospera omnia. *P.* De patre quid narrat potissimúm? *L.* Ait illum, Dei beneficio, jam planè febri carere, & paulatim convalescere. *P.* Gaudeo sanè; Deúmque precor, ut pristinam valetudinem brevi recuperet: sed cur ille (ut solet) nihil ad te scripsit? *L.* Negat frater eum potuisse scribere. *P.* Quamobrem? *L.* Quia nondum satis erat confirmatus. *P.* Nihil mirum, quum tam diu tam graviter ægrotaverit: sed ille nihil ad te misit? *L.* Imò pecuniam. *P.* Euge, nullus est jucundior nuncius. *L.* Ità aiunt. *P.* Tu verò sic respondes, quasi fabulam audias. *L.* Quin pejus audio. *P.* Quidnam? *L.* Me-

L. Merum mendacium. *P.* Egóne mentitus sum? *L.* Non dico te esse mentitum, sed falsum dixisti. *P.* Ego quid dicas non intelligo. *L.* Dabo operam ut intelligas. *P.* Obsecro te. *L.* Si nullus est jucundior nuncius, quàm de allata nobis pecunia, quid ergò est Evangelium Christi? Quis est jucundior nuncius, quàm Gratia Dei quam Christus attulit nobis per Evangelium? *P.* Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, & ex animo amplectuntur. *L.* Equidem sic intelligo. *P.* At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu verò ad cœlum statim ascendisti. *L.* Ità solent boni concionatores. *P.* Non putabam te esse Theologum maturum. *L.* Nihil dixi, nisi quod est tritum & in medio positum. *P.* Utinam illud adeò vulgare & protritum foret, ut omnes in Christum crederent! *L.* Nunquam credent omnes. *P.* Quid prohibet? *L.* Quia multi sunt vocati, pauci verò electi, sicut Christus ipse testatur. *P.* Sed nè te diutiùs teneam, potésne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? *L.* Vix possum. *P.* Quid ità? *L.* Nam habet à patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus. *P.* Nónne cœnabit domi, apud vos? *L.* Cœnabit, opinor. *P.* Ibo igitur sub horam cœnæ. *L.* Veni, precor, & eâdem operâ nobiscum cœnabis. *P.* Non recuso. *L.* Interim vale; sed fac memineris adesse tempori. *P.* Quotâ horâ? *L.* Ante sextam. *P.* Hora est mihi commodissima.

COLLOQ. 9.

Vignolus. Angelinus.

ROgo te, *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. *A.* Quid me rogas? Non est ars mea. *V.* Et tamen sæpe compingis aliis. *A.* Quot habes schedas? *V.* Octo: sed jam sunt complicatæ, tantùm restat insuere membranæ. *A.* Quid dabis si tibi compegero? *V.* Nihil habeo, quod possum dare: nam pecunia nulla mihi est. *A.* Ergò quære tibi alium opificem: non enim gratis faciam. *V.* Mi *Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? *A.* Scin' tu quid habet proverbium? *V.* Quod proverbium

bium dicis? *A. Manus manum fricat. V.* Quid hoc sibi vult? *A.* Da aliquid, si quid velis accipere. *V.* Si quid haberem, certè libenter darem. *A.* Cedò merendam tuam. *V.* Merendam? ah me miserum! quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem. *A.* Merenda tua parva res est. *V.* Sed vehementer esurio. *A.* Quid causæ est? *V.* Quia nihil prandi, nisi frustum panis & tres aut quatuor juglandes. *A.* Eho, quid causæ fuit? *V.* Quia mater domo aberat. *A.* Quis ergò tibi dedit merendam? *V.* Ipsa. *A.* Atqui dicebas eam abfuisse. *V.* Verum est; aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulò ante merendam. *A.* Nihílne edisti domi, antequam in ludum venires? *V.* Nihil. *A.* Cur non? *V.* Quia timebam non adesse in tempore. *A.* Tintinnabuli sonitus te satìs admonere debet. *V.* Sed rarò audimus à nostris ædibus. *A.* Quid ità? *V.* Quia longè nimis ab hac schola distant. *A.* Súntne vera ista omnia quæ mihi narras? *V.* Vera profectò, *Angeline*. *A.* Agé, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam. *V.* Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi. *A.* Cave petas, nihil volo: quin potiùs darem tibi si egeres. *V.* Ago tibi gratias. *A.* Nonne putabas me seriò petere abs te merendam? *V.* Profectò sic putabam. *A.* Atqui dicebam joco. *V.* Quamobrem? *A.* Ut paulisper audirem te Latinè fabulari. Nam quòd bene discas gaudeo. Quanti emisti chartam hanc? *V.* Dedi pro codice assem cum semisse. *A.* Non emisti malé; bona est, sed non rectè complicâsti. Habes membranam? *V.* Ecce tibi. *A.* Bene res habet; ego citiùs confecero, quàm tu merendam perederis. *V.* Hábebo tibi maximam gratiam, mi *Angeline*. *A.* Honestè loqueris: sed memento, fili, ut semper vivas in timore Domini, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, nè versèris cum pravis ac dissolutis; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me feciſſe tibi: intellextín'? *V.* Optimé. *A.* Fac igitur ut sæpe recorderis. *V.* Faciam, Deo volente. *A.* Ede nunc ociosé.

COL-

COLLOQ. 10.

Divinus. Albus.

QUid tibi dedit mater in merendam? *A.* Vide. *D.* Caro eſt; ſed quænam? *A.* Bubula. *D.* Utrùm recens, an ſalſa? *A.* Eſt bubula ſalita. *D.* Utrùm pinguis, an macra? *A.* Eho inepte, non vides macram eſſe? *D.* Annon malles eſſe vitulinam aut vervecinam? *A.* Utraque bona eſt; ſed in omni genere ſapit mihi hœdina, præſertim aſſa. *D.* Hem delicatule, jámne palatum tam doctum habes? *A.* Dico ut ſentio, nec enim eſt mentiendum. *D.* Abſint à nobis mendacia; ſumus enim filii Dei, & Chriſti fratres, qui eſt ipſa veritas, ut ipſe de ſe loquens teſtatur. *A.* Sed ad rem. Suillâ quoque veſcor libenter, modico ſale aſperſâ, & bene coctâ. *D.* O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opſoniorum genera, & tam bona! *A.* Quot putas eſſe hac in urbe pauperes, qui ſolo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad ſaturitatem! *D.* Non dubito multos eſſe, tantâ præſertim annonæ caritate. *A.* Itaque nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere! *D.* Ejus igitur beneficia magnificè ubique prædicemus: atque interim precemur ut pauperum ſuorum miſereatur inopiæ. *A.* Utinam ipſe corda noſtra ſuo Spiritu ad eam rem penitus afficiat! *D.* Ità precor.

COLLOQ. 11.

Eraſmus. Beſſonius.

QUid rides? *B.* Neſcio. *E.* Neſcis? magnum ſignum ſtultitiæ. *B.* Me igitur ſtultum vocas? *E.* Minimè verò; ſed dico tibi argumentum eſſe ſtultitiæ, cùm quis ridet & ridendi cauſam neſcit. *B.* Quid eſt ſtultitia? *E.* Si diligenter evolvas Catonem tuum, iſtud quod quæris invenies. *B.* Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. *E.* Quod habes negotium? *B.* Habeo ediſcere aliquid de rudimentis. *E.* Interim quæris fabulari, ineptule? *B.* Dic mihi (quæſo) de ſtultitia in Catone. *E.* *Stultitiam ſimulare loco, prudentia ſumma eſt.* Annon hæc didiciſti? *B.* Imó, ſed non recordabar. *E.* Quum domi eris,

inſpice librum tuum. *B.* O quantas gratias agò tibi! Ego proponam alicui iſtam quæſtionem, qui non poterit mihi reſpondere, & ſic erit victus. *E.* Tace, puer, tace, & ſtude nè vapules. *B.* Non multùm curo; ego ferè teneo prælectionem. *E.* Niſi taceas, dicam obſervatori, qui te ſtatim notabit. *B.* Mane, mane, nihil dicam ampliùs. *E.* Sed memento id quod dixi tibi. *B.* Quid eſt? *E.* Nè rideas unquam ſine cauſa. *B.* Sed ridere non eſt malum. *E.* Non dico iſtud. *B.* Quid igitur? *E.* Stultùm eſt ſine cauſa ridere. *B.* Nunc intelligo. *E.* Recordare ſæpe.

COLLOQ. 12.

Cleophilus. Melchiſedec.

ECquid habes novi? *M.* Accepi literas à patre, qui *Lugduni* habitat. *C.* Quando accepiſti? *M.* Herì ſub noctem. *C.* Quis attulit? *M.* Piſcarius. *C.* Quidnam intellexiſti ex iſtis literis? *M.* Omnia bene illîc habere, quod ad Evangelium pertinet. *C.* Veráne prædicas? *M.* Expecta, literas ipſas oſtendam tibi à prandio. *C.* Eſt profectò quòd noſtris fratribus gratulemur. *M.* Scilicet, quódque Deo noſtro gratias maximas agamus. *C.* Id quidem præſtare debemus omni tempore, ſed nunc maximé, quum audimus ea quæ ad gloriam ejus præcipuè pertinent. *M.* Utinam hoc ſemper habeamus in memoria! *C.* Communicabis igitur mecum tuas literas? *M.* Ut promiſi. *C.* Ergò poſt prandium. *M.* Etiam dubitas? *C.* Interea vale. *M.* Vale, & ſalve, *Cleophile.*

COLLOQ. 13.

Iſrael. Matthæus.

EStne domi frater tuus? *M.* Cur iſtud rogas? *I.* Pater meus volebat eum convenire. *M.* Non eſt in hac urbe. *I.* Ubi igitur? *M.* Peregrè profectus eſt. *I.* Quando? *M.* Nudiuſtertius. *I.* Quónam ivit? *M. Lutetiam.* *I.* Quà iter facturus eſt? *M. Lugduno.* *I.* Utrùm pedes an eques ivit? *M.* Ivit in equo. *I.* Quando eſt rediturus? *M.* Neſcio. *I.* Sed quem terminum conſtituit illi pater? *M.* Juſſit ut hîc adeſſet ad viceſimum hujus menſis diem. *I.* Ducat illum Deus, ac reducat. *M.* Ità precor.

COL-

COLLOQ. 14.

Duæus. Ballinus.

QUando profecturus es domum? *B.* Cras, Deo juvante. *D.* Quis jussit? *B.* Pater. *D.* Quando autem jusit? *B.* Ad me scripsit superiore hebdomade. *D.* Quo die literas accepisti? *B.* Die Veneris. *D.* Quid continebant præterea literæ? *B.* Omnes rectè valere; proximis diebus initium fore vindemiæ. *D.* O fortunatum, qui vindemiatum properas! *B.* Vis dicam patri meo, ut te accersat? *D.* Quàm gratum mihi faceres! sed vereor ut nolit. *B.* Imò gaudebit, cùm propter nostram conjunctionem, tum verò quia & Latinè colloquendo nos exercebimus, & de studio unà interdum conferemus. *D.* Oh, gaudio totus exilio. Amabò te, id cura, mi animule. *B.* Senties: Interim Deum precemur, ut dicta & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis. *D.* Bene mones, & certè ità expedit facere.

COLLOQ. 15.

Aurelius. Lambertus.

SIste parumper gradum, *Lamberte*; quò properas? *L.* Rectà domum. *A.* Quid eó? *L.* Mater vult me paucis convenire. *A.* Nescis quamobrem? *L.* Nescio, nisi fortè ut vestimenta hyberna mihi facienda curet. *A.* Istud est verisimile; jam enim instat hyems. *L.* Jam visa sunt gelicidia, & glacies etiam alicubi. *A.* His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui dicebant magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, quum hîc interea lentas pluvias tantùm videremus. *L.* Ego quoque id ipsum audivi domi nostræ ex rusticis, qui triticum nobis advexerant. Sed cogor abrumpere sermonem, nè mihi irascatur mater. *A.* Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquot uvas: nam amplissima fuit vobis vindemia. *L.* Adferam (ut spero) utrique nostrûm affatim, nisi si quid fortè mater irata est mihi. *A.* Istud avertat Deus.

COLLOQ. 16.

Pelignus. Bartholomæus.

QUónam is tam celeriter? *B.* Ad tonsorem. *P.* Ego quoq; unà tecum. *B.* Rogâsti veniã? *P.* Non rogavi,

sed tantisper expecta me, dum eo rogatum. *B.* Festina igitur. *P.* Mox rediero. Redii: eamus nunc jam. *B.* Quo vultu te præceptor excepit? *P.* Hilari sané. *B.* Eodem me quoque exceperat. *P.* Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intempestivé. *B.* Quotusquisque id non ægrè fert? *P.* Etiam nos, qui pueri sumus, sæpiùs irascimur condiscipulis, quum studia nostra, quantulacunque sunt, interpellant: sed jam desinamus; optimè tonsorem ante officinam video. *B.* Euge, nulli sunt igitur expectantes: ità fiet ut minùs diu moremur.

COLLOQ. 17.

A. B.

QUò nunc solus abis? *B.* Semper à versibus aliquid auspicaris. *A.* Facile est carmen incipere, deducere non item. Sed dic, quò nunc is? *B.* Rectà in portum. *A.* Quid in portu habes negotii? *B.* Viso ecquid alimenti mihi advectum sit. *A.* Vis me tibi comitem? *B.* Imò etiam ducem, si tibi ità videtur. *A.* Nunquam dux esse didici, sed sæpe egi comitem. *B.* Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hîc fabulari; eamus una. *A.* Eamus sané: confabulari licebit ampliùs, ambulando in ripa lacûs, si navis nondum appulsa sit. *B.* Quid si jam appulsa? *A.* Tamen deambulare satis diu poterimus, dum exonerabitur.

COLLOQ. 18.

Nomenclator. Puer.

UBi est *Petrus*? *P.* Ivit forás. *N.* Quó? *P.* Abiit rus. *N.* Quîcum? *P.* Cum patre. *N.* Quis venerat accersitum? *P.* Patris famulus. *N.* Quando est in urbem rediturus? *P.* Hinc (ut dixit) ad octavum diem. *N.* A quo petivit abeundi veniam? *P.* Ab hypodidascalo. *N.* Cur non potiùs à ludimagistro? *P.* Ad negotia prodierat. *N.* Sat habeo.

COLLOQ. 19.

Richardus. Niger.

QUò ascendis? *N.* In cubiculum nostrum. *R.* Quid eó? *N.* Petitum thecam scriptoriam. *R.* Adfer mihi cingulum

um eâdem operâ. *N.* Ubi est? *R.* Super arcam meam. *N.* Adferam; sed tu me hîc expecta. *R.* Nusquam moveo.

COLLOQ. 20.

Lenimus. Gerardus.

HEus *Gerarde*. *G.* Quid vis? *L.* Accerseris. *G.* Quis me vocat? *L.* Frater tuus. *G.* Ubi est? *L.* Præ foribus te expectat. *G.* Certò scis esse fratrem meum? *L.* Quidni sciam? vidi illum, & sum alloquutus. *G.* Viso sanè quid sit.

COLLOQ. 21.

Putaneus. Vilactus.

NEscis vetitum esse, nè submissè loquamur inter nos? *V.* Quidni scirem, cùm præceptor tam sæpe nobis inculcet ejus rei causas? *P.* Cur igitur modò faciebas contrà? *V.* Quia *Isaias* ità me cœperat alloqui. *P.* Quid tum? debuisti illum admonere, non imitari. *V.* Debui, sed tunc mihi non venit in mentem. *P.* Sed interim notandus es. *V.* Minimè veró; nisi vis esse ipso præceptore severior. *P.* Dic mihi causam. *V.* Quia præceptor vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnoverit, modò nè tale sit factum, quod verbo Dei interdictum sit. *P.* Nonne à Deo præceptum est, ut parentibus obediamus? *V.* Illud est quintum Decalogi præceptum. *P.* Atqui (ut habemus in Catechismo) præceptum illud patet latiùs. Nam parentum nomine præceptores complectitur & magistratus, & denique omnes quibus Deus ipse nos subjecit. *V.* Non equidem nego vera esse quæ narras: sed malo præceptorem consulere quàm tecum disputare; alioquin in majus malum me induceres, quod est contentionis vitium, multò magis à præceptore vetitum. *P.* Æquum dicis; memineris igitur præceptorem admonere, quum rationes à nobis exiget. *V.* Nè putes me obliturum, præsertim cùm res mea agatur.

COLLOQ. 22.

Rossetus. Ferrerius.

UNde venis? *F.* E foro. *R.* Quid illîc audisti novi? *F.* Nihil. *R.* Nihilne? *F.* Prorsus. *R.* Mirum est te nihil

audiſſe de bello, aut de cæteris rebus Anglicis. *F.* De iis quæ nihil ad me pertinent, non ſoleo percontari. *R.* Eſto, ſed tamen aliquid vel in tranſitu audiri ſolet. *F.* Nè mentiar, intellexi nonnihil in tranſitu. *R.* Narra, quæſo. *F.* Nunc non eſt narrandi ſpatium. *R.* Cur non? *F.* Eſt mihi aliò properandum. *R.* Quónam? *F.* Nihil ad te. *R.* Quando igitur reviſes nos, ut ex te iſtud audiamus? *F.* A prandio, ſi licebit per otium. *R.* Amabò te, fac liceat. *F.* Dabo operam; ſed me detines diutiùs. Vale.

COLLOQ. 23.

A. B.

UNde venis? *B.* A foro. *A.* Quis te illùc miſerat? *B.* Mater. *A.* Quid egiſti in foro? *B.* Emi pyra. *A.* Neſcis nobis vetitum eſſe emere fructus aliquos? *B.* Quis illud ignorat? nam dictum eſt palàm in aula. *A.* Quî igitur auſus es emere pyra? *B.* Mater dederat mihi ſextantem, ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci, ſi parui matri?

COLLOQ. 24.

Franciſcus. Dionyſius.

UBi fuiſti his diebus? *D.* Rure. *F.* Quo in loco? *D.* In villa noſtra. *F.* Quid agebas illîc? *D.* Miniſtrabam patri. *F.* Quid verò ille? *D.* Paſtinabat vites noſtras. *F.* Quando illinc rediiſti? *D.* Herì tantùm. *F.* Quid pater? *D.* Una mecum reverſus eſt. *F.* Bene factum; ſed quò nunc is? *D.* Rectà domum. *F.* Sed quando repetes ludum literarium? *D.* Cras, juvante Deo; aut ſummum perendie. *F.* Ergò interim vale. *D.* Et tu vale, mi *Franciſce*.

COLLOQ. 25.

Fontetius. Curtetus.

QUando rediturus eſt *Blaſius*? *C.* Non certò ſcio; fortaſſe die craſtino: ſed cur iſtud rogas? *F.* Quia ſecum abſtulit catalogum, & præceptor iraſcetur ſi nemo ſit qui recitet. *C.* Relinque mihi iſtam curam: habeo catalogi exemplum. *F.* Recitabis igitur? *C.* Recitabo. *F.* Bene facies, & noſter *Blaſius* referet gratiam, ſiqua ſe offeret occaſio.

COL-

COLLOQ. 26.

Garbinus. Furnarius.

QUod est tibi domicilium? *F.* Paterna domus. *G.* Unde nunc venis? *F.* Domo. *G.* Ubi prandisti? *F.* Domi. *G.* Ubi cœnabis? *F.* Domi vestræ, ut spero. *G.* Quî scis? *F.* Pater ipse tuus hodie me invitavit. *G.* Ubi illum vidisti? *F.* Domi *Varronis*. *G.* Quod illîc erat tibi negotium? *F.* Pater me miserat nunciatum aliquid. *G.* Scire etiam velim ubi sis cubiturus. *F.* Domi fratris. *G.* Quid habes negotii cum fratre tuo? *F.* Dixit sorori nostræ, se velle convenire me otiosé. *G.* In qua domo habitat? *F.* In quadam conductitia. *G.* Eho, nullámne habet propriam domum? *F.* Habet quidem, sed eam locat quibusdam inquilinis. *G.* Locat igitur domum propriam, & conducit alienam? *F.* Scilicet, ut ex me audis. *G.* Quanti locat? *F.* Octodecim aureis Italicis, quos nunc *Pistoletos* vocant. *G.* Cur illam non potiùs habitat? *F.* Quia sita non est in loco satis commodo, sivè (ut ità loquar) mercatorio. *G.* Sed illam alienam quanti conducit? *F.* Longè pluris. *G.* Quanti igitur? *F.* Quinq; & viginti. *G.* Cara est habitatio. *F.* Carissima; sed quid agat? loci commoditas id facit. *G.* Agè (ut aliquando tandem finiamus) dic precor, scísne ubi cras futurus sis? *F.* Domũ revertar, ut indè in scholam me conferam, siquidẽ permiserit Dominus. *G.* Cur addis, Si Dominus permiserit? *F.* Quia nisi permissu Dei, nè domo quidẽ exire possumus. *G.* Istud audivi sæpe ex præceptore. *F.* Cur ergò rogabas? *G.* Quia nunquam nimis dicitur quod bene dictũ fuerit, præsertim ubi de rebus divinis agitur. *F.* Istud quoque ex præceptore didicimus. *G.* Verum; sed utile est talia sæpe repetere ad memoriam exercendam. *F.* Vide quò nos sensim adduxerit tua prima interrogatio. *G.* Tantùm volebam paucis verbis tecum jocari. *F.* Agé, quoniam nũc satis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis causâ? *G.* Quidni velim? *F.* Eamus igitur lusum pilâ palmariâ, nam eo lusu scio te delectari. *G.* Delector sanè, sed nunc pilam non habeo. *F.* Ecce tibi: sequere me. *G.* Ego te sequor libens, tu me bene ducito.

COLLOQ. 27.

Creditor. Debitor.

QUoad patris reditum expectas? *D.* Hinc ad diem octavum. *C.* Quî scis diem? *D.* Ipse pater ad me scripsit. *C.* Adventus ejus (ut spero) te ditabit. *D.* *Cræso* ditior ero, si bene nummatus venerit. *C.* Tunc mihi mutuum reddes? *D.* Non est quòd dubites, quin si tibi opus erit amplius, non modò reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. *C.* Quomodo? *D.* Pecuniam mutuam vicissim dabo. *C.* Nihil opus erit, spero. *D.* At nescis quid possit accidere. *C.* Tempus est brevissimum. *D.* Non eò dico, quòd tibi vellem ominari malum. *C.* Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. *D.* Sed quid cessamus recipere nos in auditorium? *C.* Opportunè admones.

COLLOQ. 28.

Picus. Macuardus.

QUando rediisti domo? *M.* Tantùm redeo. *P.* Ubi est frater? *M.* Mansit domi. *P.* Cur mansit? *M.* Ut prandere cum matre. *P.* Tu verò, cur etiam non mansisti? *M.* Jam pranderam cum patre. *P.* Quis vobis ministrabat? *M.* Ancilla. *P.* Quid mater? ubi erat? *M.* Etiam domi, sed occupata. *P.* Qua in re? *M.* In recipiendo tritico quod nobis advectum fuerat. *P.* Quando redibis domum? *M.* Quum accersar à patre. *P.* Quo die istud erit? *M.* Fortasse hinc ad quatuor dies. *P.* Cur vos tam sæpe commeatis? *M.* Sic volunt parentes. *P.* Quid agitis domi? *M.* Quod jubemur à parentibus. *P.* Sed interim perit vobis studiorum tempus. *M.* Non omnino perit. *P.* Quid igitur? *M.* Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos, manè, ante & post prandium, ante cœnam, à cœna satis diu, postremò etiam antequam cubitum eamus. *P.* Quibus rebus vos exercet? *M.* Exigit à nobis ea potissimùm quæ totâ hebdomade in schola didicimus; themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat; sæpe dat nobis aliquid modò Latinè, modò Anglicè describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latinè vertamus; interdum contrà,

jubet

jubet aliquid Latinum Anglicè reddere : postremó, ante cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque totâ præsente familiâ. *P.* Nihilne de Catechismo interrogat? *M.* Id facit omni die Dominico, nisi fortè domo absit. *P.* Mira narras, si modò vera. *M.* Imò sunt longè plura quàm quæ tibi narravi: sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa. *P.* Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis? *M.* Ut sic intelligat num in schola operam ludamus, & tempore abutamur. *P.* Mira hominis diligentia, atque adeò prudentia. O quàm devincti estis Patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis! *M.* Faxit ille ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. *P.* Bonum & pium est istud optatum; cura ut habeas non modò in ore, sed in animo etiam magis. *M.* Quòd me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam. *P.* Bene monendi officium debemus omnibus, sed maximè fratribus. *M.* Fratribúsne igitur solis? *P.* Eos potissimùm fratres hîc dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. *M.* Rectè judicas: sed viso num frater domo tandem reverterit; nam ad cessandum promptus est plùs satis.

COLLOQ. 29.

Myconius. Petellus.

SErióne scribis, an tu ineptis? *P.* Equidem scribo serió; cur enim tempore abuterer? Tu verò cur istud rogas? *M.* Quia vidi aliquando quum bene scriberes. *P.* Scribo interdum meliús. *M.* Quî fit igitur, ut nunc tam scribas malé? *P.* Desunt mihi bene scribendi adjumenta. *M.* Quæ tandem? *P.* Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea charta (ut vides) miserè perfluit, atramentum est aquosum & subalbidum, penna mollis & malè parata. *M.* Cur ista omnia maturè non providisti? *P.* Pecunia mihi deerat, & nunc etiam deest. *M.* Incidisti in illud vulgare proverbium, *Cui deest pecunia, huic desunt omnia.* *P.* Sic agitur mecum. *M.* Sed quando te speras accepturum? *P.* In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus. *M.* Ego te interea

juvare

juvare volo. *P.* Siquidem id potes, magno beneficio me affeceris. *M.* Accipe hos sex asses mutuò ad chartam & cætera comparanda. *P.* Quàm verè dictum est illud, *Amicus certus in re incerta cernitur*! Sed quid te impellit, ut mihi ultro tam benignè facias? *M.* Charitas illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) effusa est in cordibus nostris. *P.* Mira est vis divini Spiritûs, qui ejus auctor est charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam. *M.* Parva res est; omitte istam cogitationem, nè te impediat quò minùs in utramvis aurem dormias: tantùm redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. *P.* Reddam (ut spero) propediem. *M.* Eamus ad precationem, nè notemur. *P.* Adde unum, si placet. *M.* Quid est? *P.* Nè hodie incœnati mittamur cubitum. *M.* Ha, ha, he.

COLLOQ. 30.

Velusatus. Stephanus.

QUotâ horâ surrexisti hodie? *S.* Paulò ante quintam. *V.* Quis te expergefecit? *S.* Nemo. *V.* An cæteri jam surrexerunt? *S.* Nondum. *V.* Non ivisti illos excitatum? *S.* Non ivi. *V.* Quamobrem? *S.* Nescio, nisi quia non putabam illud ad me pertinere. *V.* An non te illi excitant interdum? *S.* Imò sæpissime. *V.* Debuisti igitur similiter facere. *S.* Debui, fateor. *V.* Memento igitur ut posthac facias. *S.* Meminero, Deo juvante. *V.* Sed tu, quid fecisti ex quo surrexisti è lecto? *S.* Primùm flexis genibus precatus sum Patrem cœlestem in nomine filii ejus, Domini nostri Jesu Christi. *V.* Factum bene; quid postea? *S.* Deinde ornavi me & curavi corpus mediocriter, ut Christianum decet: postremó, ad quotidiana studia me retuli. *V.* Si pergis sic facere, nè dubites quin Deus tua juvet studia. *S.* Adhuc me semper juvit, quæ est ejus benignitas; nec me (ut spero) derelinquet. *V.* Rectè loqueris; nec ille spem tuam fruſtrabitur. *S.* Anno superiore didici in Catone, *Spem retine; spes una hominem nec morte relinquit.* *V.* Quòd retinueris, bene fecisti; est enim egregia sententia, & homine Christiano digna. *S.* Atqui autor ejus libri non fuit Christianus. *V.* Non fuit, certa res est. *S.*

Unde

Unde igitur ſumpſit tot pulchras ſententias? *V.* Maximè ex Philoſophis Ethnicis. Nam & ipſi (divino Spiritu illuminati) plurima dixerunt quæ ſunt verbo Dei conſentanea; quod tu quoque videre aliquando poteris, ſi literarum ſtudium proſequêre. *S.* Ego proſequar (ut ſpero) dummodo ipſe Deus det patri meo vitam longiorem. *V.* Precare diligenter & ex animo, ut illud contingat. *S.* Quotidie id precor ſæpe. *V.* Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perſeverantiam. *S.* Quod mihi optas, idem tibi precor; & gratias ago, quòd me tam fraternè monueris.

COLLOQ. 31.

Dominicus. Barraſius.

UBi ſunt juglandes tuæ? *B.* De quibus loqueris juglandibus? *D.* Quas hodie ex præmio accepiſti. *B.* Ubi ſint rogas? quaſi verò tibi ſervare debuerim. *D.* Non ſic intelligo; ſed quæro quid feceris. *B.* Edi in merendam. *D.* Ediſti miſer? cur potiùs non ſervabas ad ludendum? *B.* Edere malui quàm perdere. *D.* Non poteras perdere niſi duodecim. *B.* Fateor. *D.* Quòd ſi ſors tuliſſet, potuiſſes ducentas aut fortaſſe plures lucrifacere. *B.* Dubius eſt (ut vulgò dicitur) ludi eventus. *D.* Quid tum? ubique parati eſſe debemus in utramque partem, & boni conſulere quicquid nobis evenerit. *B.* Iſtud ego ſcio, ſed non ſum admodum ludendi peritus in eo genere. *D.* Abi, nunquam rem facies. *B.* Nemo rem facit, niſi Deo volente; nec ego ditari ex ludo velim. *D.* Ergò (ut video) quærendus eſt mihi colluſor alius. *B.* Nihil ſanè impedio. Sed mane parumper. *D.* Quid vis? *B.* Quid tu vocas ſortem, de qua hîc mihi mentionem feciſti? *D.* Ipſam fortunam. *B.* Quid autem eſt fortuna? *D.* Stultorum opinio. *B.* De fortuna quid opinantur ſtulti? *D.* Nunc mihi non vacat de hoc tibi reſpondere; ſed vide annotationem præceptoris in Catonem. *B.* In quem locum? *D.* In illum verſiculum, *Indulget fortuna malis, ut lædere poſſit.* *B.* Ut video, non ignoras quid ſit fortuna. *D.* Satis ſcio fortunam nihil eſſe. *B.* Cur ergò dixiſti, Quòd ſi ſors tuliſſet? *D.* Excidit

cidit mihi sic loqui, ethnicorum more. Nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni sunt ejusmodi impiâ doctrinâ. *B.* Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. *D.* Sed audi, mi *Barrasi*, si vis amplius disputare, quære tibi alios disputatores. Nam mihi nunc seriò ludendum est; volo tamen priùs te vicissim admonere. *B.* O quàm gratum mihi feceris! *D.* Nonne tu dixisti hæc verba, *Dubius est ludi eventus?* *B.* Fateor me dixisse, sed præmunivi. *D.* Quomodo istud intelligis? *B.* Addidi enim hæc tria verba, *Ut vulgò dicitur.* *D.* O astutam vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint. *D.* Novit Deus utriusque animum. *D.* Est enim ille solus cordium scrutator. Sed quid tu, vis hic solus otio torpescere? *B.* Cogito quo lusu me exerceam. *D.* Quasi verò sit diutiùs cogitandum. Agé, sequere me, dabo tibi mutuò juglandes. *B.* Amicè nunc loqueris; sed quando reddam? *D.* Ad calendas Græcas, si non potes citiùs. *B.* O festivum caput! eamus.

COLLOQ. 32.

H. J.

Jacobe. *J.* Quid vis? *H.* Repetamus unà prælectionem. *J.* Non est mihi otium. *H.* Quid habes negotii? *J.* Volo scribere. *H.* Quid scribere paras? *J.* Dictata præceptoris. *H.* Cur herì non scripsisti? *J.* Quo tempore scripsissem? *H.* Quum luderetur. *J.* At ego nolebam amittere ludendi occasionem. *H.* Ah piger, nihil aliud quàm lusiones meditaris. Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? *J.* Liberæ quidem sunt, sed ad lusum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. *H.* Imò partim lusibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. *J.* Fateor, duntaxat iis qui volunt immori studiis. *H.* Non poteras herì sesquihoram detrahere ludo tuo, aut saltem horam unicam? *J.* Tu stude quantùm voles; ego verò ludam quamdiu licebit. *H.* Per me quidem licebit, sed interim parùm promovebis in literis.

ceris. *I.* Nonne præceptori satisfacio? *H.* Utcunque. *I.* Tu igitur, studiose, vis esse præceptore ipso severior? Omitte me tandem; age tuum negotium, ego meum. *H.* Agé, agé, ut libet.

COLLOQ. 33.

Rufus. Castrensis.

QUando repetes ludum literarium? *C.* Nescio. *R.* Cur de hac re patrem non admones? *C.* Quid putas me curare? *R.* Parùm admodum, ut credo. *C.* Profectò verum dicis. *R.* Satis est signi te non amare literas. *C.* Scio legere, scribere, Latinè loqui, saltem mediocriter: quid opus est mihi tantâ scientiâ? Ego plura scio quàm tres sacerdotes papistici. *R.* O miserum adolescentem! siccine rem contemnis inæstimabilem? *C.* Quid tu sic exclamas? Unde tibi videor miser? *R.* Amice, nulla tibi à me orta est injuria. Quod enim tibi dixi non est convitium, nè tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis quod felicitatem parit. *C.* Lucrum, divitiæ, & voluptas, felicitatem pariunt. *R.* Imò ista multis fuerunt exitio; tametsi divitiæ sunt donum Dei, nec nocent, nisi iis qui abutuntur; verùm enimvero nulla est homini pretiosior possessio quàm virtus, & rerum honestarum cognitio. *C.* Vis igitur concionari, ut video. *R.* Utinam divinas conciones audivisses diligenter! *C.* Hem, obtundis me; nunquid vis? *R.* Ut bonam mentem det tibi Deus. *C.* Eâ fortasse tibi magis est opus quàm mihi. Vale.

COLLOQ. 34.

A. B.

MIror ego quid tibi velis; tu ferè semper es otiosus, aut garris, aut ineptis. *B.* Quid vis faciam? *A.* Ut studeas diligenter. *B.* Cur me istud mones? *A.* Pro meo in te amore, tuâque utilitate. *B.* Frustra mones. *A.* Quid ità? *B.* Quia non est mihi animus in literis. *A.* Quid ergò velles? *B.* Discere aliquam artem aptam ingenio meo. *A.* Jámne cogitâsti quænam ars tibi placeat potissimùm? *B.* Jampridem. *A.* Cur ergò patrem non admones? *B.* Nunquam ausus sum. *A.* Cur non? *B.* Vereor ut mihi irascatur.

A. Rog-

A. Roga præceptorem, ut illi dicat. *B.* Imò te oro. Dic tu ipſe præceptori meis verbis; nam verecundia me impedit. Faciéſne quod rogo? *A.* Faciam certé, ídque libentiſſimé. Valde enim tædet me videre te adeò remiſſum. *B.* O quàm mihi gratum feceris! *A.* Sed præceptor te appellabit. *B.* Quid tum? Oblata occaſio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. *A.* Rectè judicas. *B.* Tu igitur fac promiſsi memineris; deinde renuncia mihi quid ille tibi reſponderit. *A.* Alioquin eſſem tibi nuncius inutilis.

COLLOQ. 35.

Michael. Friſius.

SAlve, *Friſi. F.* Tu quoque ſalvus ſis, *Michael.* Quota eſt hora? *M.* Mox audies ſonum ſemihoræ poſt quintam. *F.* Bene habet, maturè ſatìs aderimus. *M.* Gaudeo me tibi occurriſſe, ut euntes Latinè tantiſper colloquamur. *F.* Ea ſanè eſt utilis & jucunda exercitatio. *M.* Quoties incido in aliquem ex iſtis diſſolutis nebulonibus, malleм rhedarium offendiſſe. Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeò mihi ſunt eorum mores odioſi. *F.* Nihil mirum. Nam ferè ſunt ejuſmodi, ut neque loqui velint quidpiam boni, neq; audire ſuſtineant. *M.* Quid cum illis agas, quibus nihil eſt curæ, niſi ut ſuas libidines expleant? *F.* Nihil aliud crepant, niſi ſuas cupedias, & meras compotationes in ſecretis cauponulis. *M.* Etiam nos irrident plenis buccis, quòd Latinè per vicos loquamur: Illud verò eſt omnium peſsimum, quòd nunquam ſe patiuntur admoneri. *F.* Quia ſcilicet (ut ait Propheta) *Non eſt timor Dei ante oculos eorum.* *M.* Si quid occœperis amicè commonere, ſtatim audies, Tace concionator, obtundis me. Quòd ſi dixeris, Deferam te ad præceptorem, aut ad obſervatorem; Oh, egóne curo? inquiunt: tu non auderes. Nam ſi me accuſares, non feres impuné. *F.* Imò verò te continuò verberabunt, ſi locus erit ſemotus ab arbitris. *M.* Profectó, quum quidam eorum me nuper offendiſſet in quodam receſſu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufùgit conti-

continuó. *F.* Quid tu quæso interea? *M.* Quid istud quæris? tam istud subitum fuit, ut vix hominem aspicere potuerim. *F.* Sed quî tam citò & sensim ad scholam pervenimus? *M.* Sic ferè confabulantibus usu venire solet. *F.* Agé, ingrediamur sine murmure & strepitu, ne studentes offendamus.

COLLOQ. 36.

Probus. Amiculus.

UNde adfers istam tuniculam? *A.* Domo. *P.* Quid vis facere? *A.* Volo induere. *P.* Nunc non est mutandi tempus. *A.* Quando igitur? *P.* Cras manè, quum surges è lecto. *A.* Bene mones; expectabo.

COLLOQ. 37.

Antonius. Daniel.

ELuge, audivi sororem tuam nupsisse. *D.* Verum audîsti. *A.* Quis est maritus ejus? *D.* Quidam civis Londinensis, honestis parentibus progenitus. *A.* Estne dives? *D.* Sic habetur, sed tamen pater meus hæc longè pluris facit; primùm, quòd ille sit bene moratus adolescens: deinde, quòd non solùm doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus: denique, quòd verus Dei cultor, & Christianæ religionis summus observator. *A.* Mihi narras egregios adolescentis titulos. O felicem sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta est! *D.* Felicem sanè non abs re dixeris, siquidem bonum illud perpetuò sic agnoscat, ut semper meminerit ex Dei bonitate profectum esse, ob idque immortales agat eidem gratias. *A.* Credo id facturam. *D.* Ità spero quidem: sic enim à parentibus semper instituta est in doctrina Christiana. Sed me jam aliò revocant domestica negotia. Ergò vale, mi *Antoni*. *A.* Tu quoque bene vale, suavissime *Daniel*. *D.* Nunquid vis? *A.* Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri matríque, & ipsi novæ nuptæ; méque illi gratulari faustum illud conjugium. *D.* Ego verò id faciam, & quidem libentissimé.

COL-

COLLOQ. 38.

Henricus. Gerardus.

HOdie te non vidi in concione; quid illud sibi vult? *G.* Quid sibi velit nescio, ego tamen interfui. *H.* Narra mihi quæ mandâsti memoriæ. *G.* Non est tuum à me rationem exigere. *H.* Ego quidem non exigo, verùm id rogo, ut memoriæ causâ conferamus unâ. *G.* Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) quum præceptor ante prandium nos interrogabit. *H.* Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferremus? *G.* Nihil mali esset, fateor, sed nunc mihi non libet. *H.* Tua igitur te libido regit. *G.* Omitte me; cur molestus es? *H.* Omitto sanè; sed audi unum verbum, Non decet puerum esse tam morosum. *G.* Nec puerum decet esse tam molestum.

COLLOQ. 39.

Rublius. Lepusculus.

QUid fecisti de regula mea? *L.* Reliqui in pergula superiore. *R.* Cur eam reliquisti? *L.* Oblitus sum. *R.* Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. *L.* Piget me negligentiæ meæ. *R.* Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. *L.* Deum precabor ut mihi mutare velit. *R.* Si sapis; alioqui nemo tibi posthac commodare volet. *L.* Habeo gratiam, quòd me tam amicè monueris. *R.* I nunc petitum meam regulam; est enim eâ mihi opus ad ducendas in charta lineas. *L.* Nunc eo. *R.* Refer ad me in cubiculum. *L.* Mox habebis.

COLLOQ. 40.

Emericus. Baldus.

CUr solus rides? *B.* Quid tuâ? *E.* Quia fortasse rides me. *B.* Unde tibi orta est ista suspicio? *E.* Quia malus es. *B.* Omnes quidem mali sumus; at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? *E.* Non sic intelligo; sed qui solus ridet, (ut sæpe audivi) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. *B.* Ista sententia cujus sit nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuò vera: tamen admo-

admonitionem tuam in bonam partem accipio, téque moneo viciſſim, ut caveas ſuſpicioſus eſſe: *Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt*, ut eſt in morali noſtro carmine. *E.* Memini, boni tamen conſulo admonitionem tuam.

COLLOQ. 41.

Nathanael. Mercurius.

UNde venis? *M.* Domo. *N.* Quid agitur domi veſtræ? *M.* Nihil tuâ refert. *N.* Fateor, ſed familiares ſic rogare ferè ſolemus, perinde quaſi rogemus; Ut valetis? Quomodo ſe veſtræ res habent? *M.* De re aliena nimiùm percontari non decet. *N.* Taceo; ſed videris mihi pro ætate nimis ſapere. *M.* Nihil meum dico; id audivi ſæpe. *N.* Ego quoque non ſemel audivi. *M.* Cur ergò non uteris? *N.* Quia non ſemper in mentem venit. *M.* Imò quia tu es percontator, quæ res non ſine cauſa datur vitio. *N.* Habeo gratiam, quòd me adeò amicè moneas; poſthac, adjuvante Deo, cavebo ineptus eſſe. *M.* Ità paulatim ſapies.

COLLOQ. 42.

Humbertus. Plautinus.

HEus tu, præceptor adeſt. *P.* Quid tum? *H.* Reſpice ad illum. *P.* Quamobrem? *H.* Ut ei caput aperias, & venientem ſalutes. *P.* Ità decet facere, ſed aliud cogitabam. *H.* Tace.

COLLOQ. 43.

Portanus. Marcus.

UNde redis? *M.* Foris. *P.* Cur exieras? *M.* Redditum urinam. *P.* Qualis eſt cœli facies? *M.* Nebuloſa. *P.* An regelat? *M.* Sic reſolvitur gelu, ut nives omnino liqueſcant. *P.* Etiámne pluit? *M.* Senſi aliquid ſupernè diſtillare. *P.* Fortaſſe in tranſitu, è ſtillicidio tecti. *M.* Imò è nubibus ſcio; quòd ſi non credis, vide tu ipſe. *P.* Quaſi ego tibi non credam in re tantilla. *M.* Cur igitur dubitare videbaris? *P.* Ut pluribus verbis tecum fabularer. *M.* Quorſum id pertinet? *P.* Ad Latinum ſermonem exercendum. *M.* Sed interim ſæpe otioſa verba dicimus, à quibus omnino

nino abstinendum Christus præcepit. *P.* Totâ erras viâ in præcepti intellectu. *M.* Cur istud dicis? *P.* Quia non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur, præsertim ubi agitur de bonis & honestis; qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. *M.* Videris mihi rectè sentire; proinde facilè tibi assentior. *P.* Sed hæc hactenus; instat nobis aliud negotium. *M.* Agé, desinamus.

COLLOQ. 44.

Trolleanus. Bolanus.

SCin' tu quota sit hora? *B.* Non certum scio, sed video instare cœnæ tempus. *T.* Me miserum! oblitus sum adire matrem, quæ jusserat. *B.* Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. *T.* Rectè mones, eo rogatum veniam. *B.* Eccum hypodidascalum. *T.* Optimè adest.

COLLOQ. 45.

Rolandus. Languinus.

QUid ais de scalpello, quod emeram tibi nudiustertius? éstne satis bonum? *L.* Imò verò est optimum; sed (me miserum!) parùm abfuit quin perdideram. *R.* Eho, quid ais? quomodo id accidit? *L.* Cùm redirem foris, exciderat mihi in vico. *R.* Unde exciderat? *E.* E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram. *R.* Quomodo recuperâsti? *L.* Affixeram statim chartulam valvis januæ: post prandium quidam puer sextæ classis mihi retulit. *R.* Utinam omnes tam fideles essent qui res amissas reperiunt! *L.* Profectò pauci sunt qui restituant, si modò sit res alicujus pretii. *R.* Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. *L.* Quidni? est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modò sciat cui reddenda sit. *R.* At plerique putant se jure possidere quicquid amissum invenerint. *L.* Errant illi quidem gravissimé. *R.* Verùm (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat? *L.* Dedi sextantem, & nuces aliquot juglandes; laudavi præterea, & paucis admonui idem semper

eſſe faciendum. *R.* Rectè feciſti, ſic enim libentiùs reddet aliàs ſi quid repererit. Sed quid ſi perdidiſſes? *L.* Æquo animo tuliſſem, & mihi emiſſem aliud. *R.* Itáne æquo tuliſſes animo? L. Certè non ſine aliqua moleſtia. *R.* Non igitur æquo animo, ſed nolo te arctiùs urgere. *L.* Non ſumus Theologi. *R.* Quid ergó? *L.* Grammaticuli. *R.* Et quidem imperiti. *L.* Tantò diligentiùs Deum precari debemus, ut per evangelium ſuum nos liberet ab ignorantiæ tenebris in quibus verſati ſumus, & adhuc verſamur. *R.* Id verò faciemus, ſi ſanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & ſæpe à concionatoribus, divini verbi adminiſtris. *L.* Vide quantùm profuerit nobis ſcalpelli mei amiſſio. *R.* Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primùm, quòd tibi rectè emerim, deinde quòd amiſſum recuperaveris. *L.* Habeo tibi gratiam, mi *Rolande*. *R.* Quin Patri noſtro cœleſti ſit laus, & gratiarum actio. *L.* Amen.

COLLOQ. 46.

Mercarius. Calvinus.

MIhi non videris nimis occupatus. *C.* Mediocriter. *M.* Quid ſi mihi exacuas duas aut tres pennas? *C.* Satis ſit tibi, ſi unam acuero in præſentia. Suntne novæ? *M.* Novæ quidem; ſed para te uſque dum acuantur: Jam enim lævigavi, caudam reſcidi, detraxi plumulas. *C.* Oſtende: profectò ſunt optimæ, & ad ſcribendum aptiſſimæ. *M.* Unde iſtud nôſti? *C.* Quia ſunt caule amplo, firmo, & nitido: nam molles, & quæ caulem breviorem habent, parùm ſunt ad ſcribendi uſum habiles. *M.* Gaudeo me utiliter emiſſe. *C.* Non abs re; ſed quanti? *M.* Pro his tribus dedi quadrantes duos. *C.* Singulas igitur binis emiſti denariolis. *M.* Res apparet. Eſt vile pretium, pro rei bonitate. *C.* De quo emiſti? *M.* De quodam circumforaneo. *C.* Apud hujus oppidi mercatores ſingulæ & quidem minùs bonæ venduntur ſextantibus. *M.* Et tamen audent interdum dicere, pluris ſibi conſtare *Londini*. *C.* Ea ferè eſt mercatorum conſuetudo; nihil enim proficiunt, niſi

admodum mentiantur; ut ait *Cicero*. *M.* Sed agé, nè te diutiùs remorer, agamus quod inſtat. *C.* Citò expediero; aſpice me diligenter, ut diſcas aliquando. *M.* Aſpicio intentis oculis; ſed mihi opus eſſet ſpatio paulò longiore. *C.* Iſtud ergò fiet in cubiculo, ſi quando me velis inviſere. *M.* Quo tempore? *C.* Poſt ſcholæ miſſionem, hoc eſt, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in uſum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram ſervabis. *M.* Accipe tibi, ſi placet. *C.* Quin tibi ſerva; domo adferuntur mihi ſatis multæ. *M.* Ago tibi quantas poſſum gratias; vale. *C.* Incolumem te conſervet Deus: Sed heus, nè parcas unquam labori meo. *M.* Tu quoque & me & rebus meis viciſſim utere, ſi quid opus fuerit. Iterum vale.

COLLOQ. 47.

Puteanus. Buerla.

UNnde veniebas modó? *B.* E culina. *P.* Quid illùc iveras? *B.* Ut me calefacerem. *H.* Tu, credo, libentiùs es in culina, quàm in ſchola, nonne? *B.* Nihil mirum; in ſchola non eſt ignis, ſicut in culina. *P.* Abi, ſapis. *B.* Utinã tam ſaperem in divinis rebus quàm in cura corporis! *P.* Fac ſapias. *B.* Quomodo? *P.* Studio, curâ, labore, & diligentiâ. *B.* Non parco labori. *P.* Rectè facis; ſed eſt tempus expectandum, cujus progreſſu fiunt omnia: interea precandus eſt Deus aſſiduè. *B.* Bene mones; utinam ille ſtudia noſtra promoveat in gloriam ſui nominis! *P.* Id faciet, ſi pergamus eum colere diligenter.

COLLOQ. 48.

Puteanus. Capuſius.

QUid tecum cogitas, *Capuſi*? *C.* Libenter irem domum. *P.* Quid eó? *C.* Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. *P.* Quid obſtat quò minùs eas? *C.* Præceptor non vult permittere. *P.* Meliùs tibi conſulit quàm ipſe putas. *C.* Quomodo? *P.* Nam interea perderes multum temporis, & quum rediiſſes tibi doleret. Nonne verum dico? *C.* Profectò ſic eſt. *P.* Mane igitur, ſi ſapis. *C.*

Parebo

Parebo tuo conſilio quia mihi rectum videtur. *P.* Nollem ſciens malũ tibi conſiliũ dare. Atq; utinam quod ſuadeo ſuccedat tibi proſperé! *C.* Spero ità fore, Deo volente.

COLLOQ. 49.

Martialis. Blancus.

QUantum habes pecuniæ? *B.* Aſſem cum ſemiſſe: tu verò? *M.* Non tantum. *B.* Quantum igitur? *M.* Unicum aſſem. *B.* Vis mihi dare mutuò? *M.* Eſt mihi opus. *B.* In quem uſum? *M.* Ad emendam chartam. *B.* Hodie reddam tibi. *M.* Addendum fuit, Deo juvante. *B.* Sic docet præceptor ex verbo Dei, ſed non poſſum aſſueſcere. *M.* Fac aſſueſcas. *B.* Quomodo id fiet? *M.* Si ſæpe cogites nos à Deo ſic pendere, ut nihil poſſimus ſine ejus auxilio. *B.* Bonum mihi das conſilium. *M.* Quale mihi dari velim. *B.* Sed (ut ad propoſitum redeamus) dabis mutuò iſtum aſſem? *M.* Miror te mutuò petere, qui plus habeas quàm ego. *B.* Eſt quidam ſcholaſticus hàc tranſiens, qui librum venalem oſtentat. *M.* Quid tum? *B.* Cupiebam emere; quia vilius indicat quàm noſter bibliopola. *M.* Accipe; ſed quæſo, unde tam citò reddes? *B.* A cœna ibo domum, ut à matre petam. *M.* Quid ſi dare nolit? *B.* Nihil cunctabitur, quum librum oſtendero.

COLLOQ. 50.

Montanus. Euſebius.

QUot annos habes? *E.* Tredecim, ut à matre accepi: tu verò? *M.* Equidem non tot habeo. *E.* Quot igitur? *M.* Deeſt unus. *E.* Sunt ergò duodecim. *M.* In promptu eſt ratio. *E.* Sed frater tuus quotũ agit annum? *M.* Quintum. *E.* Quid ais? jam Latinè loquitur? *M.* Quid miraris? ſemper habemus domi pædagogũ & doctũ & diligentẽ: is ſemper nos Latinè loqui docet: nihil Anglicum effert, niſi aliquid declarandi cauſâ; quin etiam patrem non audemus niſi Latinè alloqui. *E.* Nunquam igitur Anglicè loquimini? *M.* Solùm cum matre, idque certâ quâdam horâ, quum illa nos ad ſe vocari jubet. *E.* Quid agitis cum familia? *M.* Cum familia rarus eſt nobis ſermo, & quidem tantùm in tranſitu; & tamen famuli ipſi nos Latinè

tinè alloquuntur. *E.* Quid ancillæ? *M.* Si quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. *E.* O vos felices, qui tam diligenter docemini! *M.* Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. *E.* Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. Sed quid agimus? jam audio recitari catalogos. *E.* Ergò festinemus.

COLLOQ. 51.

Sylvius. Ludovicus.

QUid tristis es, *Ludovice*? *L.* Ægroto. *S.* Quid morbi est? *L.* Nescio. *S.* Sed tamen éstne gravis morbus? *L.* Non admodum, gratia Deo. *S.* Quidnam tibi dolet? *L.* Caput. *S.* Quid? totúmne caput? *L.* Non certé. S. Quid ergó? utrùm sinciput, an occiput? *L.* Hæc pars anterior. *S.* Est ergò sinciput. *L.* Quid igitur faciam? S. Quiesce; bene mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, nullũ esse præsentius remedium capitis doloribus, quàm quietem. *L.* Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quàm id tentare, quod dixi tibi? *L.* Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam? S. Domi vestræ, in lecto. *L.* Mater non sinet. *S.* Imó, si dixeris te ægrotare. *L.* Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere? *L.* Bonum consilium. *S.* Utere si vis. *L.* Faciam profectó. *S.* Enimvero, si sapis. *L.* Sed unum restat. S. Quid est? *L.* Impetranda à præceptore venia. S. Adi, & pete. *L.* Quid si nolit dare? *S.* Imò facillimè. *L.* Quî scis istud? S. Quia satis est credulus nobis, nisi qui aliquoties illum fefellerunt. *L.* Nunquam sciens illum fefelli. *S.* Ito igitur fidenter. *L.* Nunc eo. *S.* Sed heus, priùs meditare quid sis dicturus; nè fortè loquendo hæreas. *L.* Bene mones; non accedam imparatus.

COLLOQ. 52.

Paulus. Timotheus. Salomon judex.

OPtatus mihi ades *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet; sed omnes ad lusûs certamen currunt:

runt: tu verò quid ais? *T.* Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacificè contendere? *P.* Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis* Epistolis? *T.* Malo de *Catone*. *P.* Quamobrem? *T.* Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotâsse ferè duas hebdomadas. *P.* Memini. Vis igitur dicamus secundum librum moralium distichorum? *T.* Est longus nimis in hanc horam. *P.* Quid ità? *T.* Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. *P.* Dicamus ergò librum tertium, qui est brevissimus. *T.* Sed judicem volo. *P.* Præstò est *Salomon*, qui me ob eam rem sequitur. *T.* Vis igitur, *Salomon*, audire nos? *S.* Quid dicturi estis? *P.* Tertium librum distichorum moralium. *S.* Nónne alternis dicetis? *T.* Scilicet suum uterque distichum. *S.* At pueri (nè erretis) nolo vos audire tanquam judex. *P.* Cur non? *S.* Nè fortè meâ sententiâ alteruter amicorum offendatur. *T.* In quo igitur nobis eris adjutor? *S.* Notabo in chartula diligenter utriusque lapsus; deinde referetis ad præceptorem. *T.* Quid tum fiet? *S.* Ille, utri videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. *P.* Eris igitur nobis tantùm testis? *S.* Sic intelligo. *T.* Optima sanè videtur mihi ratio. *P.* Mihi quoque valde probatur. *S.* Sed unum restat. *T.* Quid est? *S.* Vultísne, præter lapsus manifestos, hæsitationes etiam notari? *T.* Sic volunt præceptoris leges super hac re. *S.* Date mihi librum in manum, ut certiùs observare possim. *P.* Tene meum. *T.* Incipiámne? *P.* Æquum est, quia tu à me provocatus es. *T.* Audi (quæso) *Salomon*; sed diligenter. *S.* Tu verò cave dicas negligenter.

T. Hoc quicunque cupis carmen cognoscere, lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.
P. Instrue præceptis animum, nec discere cesses.
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.
T. Commoda multa feres; sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P. Quum rectè vivas, nè cures verba malorum: Arbitrii nostri, &c.

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLLOQ. 53.

Dionysius. Gulielmus.

GRatulor tibi reditum, *Gulielme*: quando rediisti rure? *G.* Heri post meridiem. *D.* Quid mater? *G.* Quemadmodum illa me secum duxerat, ità reduxit. *D.* Nónne venit in equo? *G.* Et quidem tolutario. *D.* Tu verò? *G.* Quid rogas? eram illi à pedibus. *D.* Non tibi fuit molestus labor itineris? *G.* Nulla mihi fuit via difficilis, adeò erat jucunda in urbem reditio. Quid quæris? noluissem eques venire. *D.* Quantùm distat hinc villa vestra? *G.* Quatuor milliaribus, iisque non admodum longis. *D.* Sed jam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuistine memor promissi tui? num rediisti vacuus? *G.* Attuli uvarum quantum potui. *D.* Quantum igitur? *G.* Quasillum. *D.* Hui! quasillum! tibi igitur uni. *G.* Imò nobis duobus. *D.* Quid? duobus tantillum? *G.* Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei. Quòd si robustus essem, asini onus asportâssem; mater enim facilè permittebat. *D.* Quàm vellem adfuisse! *G.* Ego & mater te plurimùm desideravimus. Sed esto animo bono; ea reliquit famulum ruri, qui amplissimâ corbe onustus veniet: tum illa tibi dabit affatim. *D.* Aha, nunc optata loqueris, mi *Gulielme*. *G.* Eamus domum ad nos, videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum. *D.* O lepidum caput! nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. *G.* Profectò illi gratissimum feceris. *D.* Eamus igitur.

COLLOQ. 54.

Antonius. Bernardus.

QUid hîc solus cogitas? *B.* Meam deploro miseriam. *A.* Quænam te afficit miseria? *B.* Heu me miserum! ecce, mutavimus classem, nec est mihi pecunia unde libros emam. *A.* An non tibi dat pater? *B.* Dat quidem inter-

interdum; sed parcè nimis. *A.* Est igitur avarus. *B.* Non sequitur. *A.* Quid igitur impedit quò minùs tibi pecuniam suppeditet? *B.* Paupertas: præterea, quum peto, miratur tot nobis opus esse libris. *A.* Nihil mirum, præsertim cùm sit pauper: sed interim esto animo bono, nec te afflictes, quæso. Dabo operam ut te juvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, præsertim iis quos novit bonarum literarum studiosos esse. *B.* O me felicem, si tuâ operâ me Deus adjuverit! *A.* Juvabit, spero: sed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat. *B.* Rectè mones; nam (ut sæpe audivi è sacris concionibus) *Solus est Deus, qui hominum corda gubernat ac dirigit.* *A.* Ità res habet. *B.* Vale, mi *Antoni*, qui mihi animum reddidisti. *A.* Tu quoque *Bernarde*, vale; sed dic mihi, quæso: quantum nummorum tibi opus est? *B.* Si duos haberem decusses, abundè mihi esset in præsentia. *A.* Tace; cras (ut spero) divinum auxilium senties.

COLLOQ. 55.

Philippus. Vulthorius.

QUò nunc is? *V.* In hypocaustum. *P.* Quid eó? *V.* Hoccine rogandum est? non frigus sentis? *P.* Quotusquisque nunc non sentiat, quum sit adeò acerbum? Sed ego malim me in culina calefacere! *V.* Atqui præceptor vetuit. *P.* Non ignoro; sed rogabo veniam. *V.* Cur non vis in hypocausto calefieri? *P.* Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum satis habeo; unde fit, ut facilè ex capite laborem. *V.* Ego quoque sic aliquando fui; sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. *P.* Et ego (ut spero) me assuefaciam; verùm præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus æstus deferbuerit. *V.* Sed nunc tempus non est hîc philosophandi diutiùs; jam mihi dentes frigore crepitant.

COLLOQ. 56.

Stratanus. Theobaldus.

QUæ sunt arbores in horto vestro? *T.* Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera quibus vesci-

mur

mur quotidie; præterea sunt in fundo nostro bini horti variis arboribus consiti. *S.* In horto quæ sunt olera? *T.* De hoc mater melius respondere posset. Nam illic sæpe versatur aut serendi causâ, aut sarriendi, aut aliquid colligendi. *S.* Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. *T.* Parùm prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres: quin eamus in rem præsentem. *S.* Potes ire quando libet? *T.* Possum quidem, matre permittente. *S.* Fac amabò permittat; sed eâ lege ut me tibi comitem assumas. *T.* Id facillimè fiet; tantùm hîc me expectes: mox redibo. *S.* Quid si ea domi non est? *T.* Tamen hoc tibi renunciabo. *S.* Bene vertat Deus.

COLLOQ. 57.

Præpositus. Caulonius.

HOdie pecuniam à patre accepi, si tibi fortè est opus. *C.* Nihil nunc opus est mihi; sed tamen gratiam habeo maximam, quòd pro tua liberalitate ultro mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat? *P.* Credo esse pauciſſimos: tu me tamen non semel beneficiis provocâsti. *C.* Adeò parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. *P.* Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est. *C.* Utinam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quàm solemus hominum! *P.* Faxit ille ut in ea cogitatione nos exerceamus & sæpius & diligentiùs. *C.* Illud profectò necesse est, si volumus ejus benignitatem sæpius experiri.

COLLOQ. 58.

Fatonus. Barbarius.

QUid agis? *B.* Scribo. *F.* Quid scribis? *B.* Describo dictata præceptoris. *F.* Quænam? *B.* Hesterna. *F.* Quid? non aderas? *B.* Imò aderam: sed non poteram magistrum dictantem assequi. *F.* Quæ res te impediebat? *B.* Quòd satis commodè non sederem. *F.* Veneras ergò serius? *B.* Istud est. *F.* Cedò commentarium tuum; egomet tibi scribam. *B.* Quid faciam lucri? *F.* Ego citiùs quàm tu describsero; post ludemus una, ut concessit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. *B.* Libenter id quidem facerem;

rem; ſed non audeo. *F.* Quid times? *B.* Edictum præceptoris. *F.* Quod mihi edictum narras? *B.* Neſcis eum vetuiſſe, nè quis ſine permiſſu ejus alteri ſcribat? *F.* Id ego probè memini: ſed unde hoc ſciet? *B.* Rogas? quum emendandi causâ ſcripturæ rationem exiget, tum captus ero: novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum eſt, neque mentiendum. *F.* Verbo Dei utrumque vetamur. *B.* Quid ergò reſponderem præceptori, quum ille negaret me iſta ſcripſiſſe? *F.* Non eò res evadet, ſpero. *B.* Nolo tuâ ſpe tantum ſubire periculum. *F.* Vah, nimium timidus es, nunquam rem facies. *B.* At tu forſitan audacior. *F.* Tu igitur ſcribe quantum voles; ego ad ludendum me confero. *B.* Abi, quæſo; jam unam paginam deſcripſiſſem, niſi me interpellâſſes. *F.* At interim aliquid proficimus, dum Latinè fabulamur.

COLLOQ. 59.

Quirinus. Romulus.

VEnítne pater ad mercatum hodiernum? *R.* Hodie manè convenit me quum adhuc è lecto ſurgerem. *Q.* Nihil ab eo petîſti? *R.* Imó, pecuniam. *Q.* Et numeravit? *R.* In præſentia. *Q.* Quantum obſecro? *R.* Viginti aſſes. *Q.* Papæ! aſſes viginti? quî fit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? *R.* Quia novit me diſpenſatorem frugi. Siquidem ſemper illi reddo rationem uſque ad teruncium. *Q.* Sed ægrè fortaſſe impetrâſti. *R.* Imò facillimé, atque adeò cum gratia. *Q.* O mitem parentem! *R.* Certè mitiſſimum. *Q.* Sed (ut ad rem) quid facies iſtâ pecuniâ? *R.* Emam libros, & alia mihi neceſſaria. *Q.* Potéſne mihi aliquid mutuò dare? *R.* Poſſum, ſi modò eges. *Q.* Niſi egerem, non peterem. *R.* Quantum vis à me accipere? *Q.* Quinque aſſes. *R.* Accipe. *Q.* O verè amicum animum! *R.* Amicus verus non eſt, niſi qui amicum juvat in tempore, ſi tamen habet unde juvet. *Q.* *Amicus certus* (ut eſt in proverbio) *in re incerta cernitur.* *R.* Quando reddes mutuum? *Q.* Ubi primùm pater in hanc urbem venerit. *R.* Quando venturum ſperas? *Q.* In mercatu proximo, nempe ad octavum diem Octobris.

COL-

COLLOQ. 60.

Pædagogus. Puer.

HOdie manè quotâ horâ expergefactus es? *P.* Ante lucem; quotâ horâ neſcio. *Pæ.* Quis te expergefecit? *Pu.* Venit excitator hebdomadarius cum laterna ſua; pulſavit acriter oſtium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit noſtram lucernam; clarâ voce inclamavit: Experrecti ſunt omnes. *Pæ.* Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore uſque ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite, ut diſcatis hunc veſtrum condiſcipulum imitari. *Pu.* Experrectus ſum, ſurrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, ſedi in ſcabello, accepi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis aſtrinxi thoraci, tibialia periſcelide ligavi ſuper crura, cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui, deinde egreſſus cubiculo deſcendi infrá, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam è ſitula, manus & faciem lavi, os & dentes collui, deterſi mantili manus & faciem. Interea ſignum ad precationem datur minore tintinnabulo, in aulam privatam convenitur, precamur unâ, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio ſedentes quieti, ſine murmure & ſtrepitu; quos audivi ineptè garrientes, aut verba loquentes otioſa, aut etiam laſcivientes vidi, amicè admonui: qui non paruerunt admonitioni, detuli ad obſervatorem, ut eos notaret. *Pæ.* Nemóne vobis præerat dum jentaretis? *Pu.* Imò hypodidaſcalus. *Pæ.* Quid agebat interea? *Pu.* Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens obſervatorem, ut notaret ineptè garrientes. *Pæ.* Nullúmne igitur verbum tunc licet emittere? *P.* Imò licet; verùm ii demum notari ſolent, qui diu & multis verbis ineptè & ſine ullo fructu confabulantur. Cæterùm licet omnibus jucundos inter ſe tractare ſermones de bonis & honeſtis rebus, dum tamen id modeſtè fiat, citra clamorem & contentionem. *Pæ.* Hactenus ſatisfeciſti mihi; cætera narrabis à prandio,

dio, niſi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, nè magiſtro in mora ſimus. *Pu.* Audivi modò ſignum dari. *Pæ.* Opportunè datum.

COLLOQ. 61.

Magiſter. Diſcipulus.

VBi finiviſti narrationem ante prandium? *D.* Quum vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpellâſti, præceptor. *M.* Perge igitur narrare ordine reliqua. *D.* Dum jentandi finem facimus, datur publicum ſignum poſterius; Sumit quiſque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi ſingularum claſſium; qui adſunt ad nomen reſpondent; ego quoque reſpondeo; abſentes notantur in catalogis ab ipſis nomenclatoribus. Finitâ catalogorum recitatione, ludimagiſter pulpitum aſcendit, ut precetur; jubet nos attentos eſſe, túmque publicè precatur; ubi precatus eſt, Recipite, inquit, vos in ſuum quiſq; auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiſcipulis; ſedeo in loco meo; præceptor ingreditur; inquirit de abſentibus; deinde ſedet in cathedra ſua, & jubet pronunciari auctoris ſcriptum: Pronunciamus terni clarâ voce, ut ſolemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt ſinguli: nos alii reddimus terni, idque memoriter, præter eum qui verba ipſa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit Anglicam verborum ſignificationem: doctiores, quibus nominatim id præcepit, reſpondent: ego quoque juſſus ab eo reſpondeo; laudat ille qui bene reſponderint; de quorum numero ego (quod ſine jactantia dictum ſit) unus eram. Poſtea jubet ſingulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Poſtremò palàm præſcribit, quid ſit à prandio reddendum: auditâ horâ octavâ, precationem imperat; quâ finitâ, monet ut officium ſedulò faciamus: tandem nos miſſos facit. Eo ſpectante, eximus ordine & ſine ſtrepitu, lætíque diſcedimus. Satíſne tibi feci, præceptor? *M.* Imò cumulatiſsimé. *D.* Placétne tibi

tibi ut ſub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibus? *M.* Nihil opus erit. Nam de iis, quæ horis pomeridianis aguntur, aliàs te audivi ſatis. *D.* Numquid vis præterea? *M.* Eſtne tempus eundi in aulam communem ad Pſalmorum cantionem? *D.* Tempus eſt. *M.* Ito igitur.

COLLOQ. 62.

Pædagogus. Puer.

ADes, *Carole*? *Pu.* Adſum, præceptor. *Pæ.* Quid agunt duo condiſcipuli tui? *Pu.* Adhuc docentur à ſubdoctore. *Pæ.* Tu verò jámne pronunciâſti contextum prælectionis in craſtinum mane? *Pu.* Pronunciavi. *P.* Satíſne rectè? *Pu.* Satís, gratia Deo. *Pæ.* Quis te audivit? *Pu.* Ludimagiſter. *Pæ.* Bene habet; ſed eſt quod monere te velim. *Pu.* Ego iſtud audire percupio. *Pæ.* Sæpenumero cogitandum tibi eſt, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit. *Pu.* Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? *Pæ.* Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. *Pu.* Dedit mihi cœleſtis ille Pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos, & qui non modò ſuppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam neceſſaria, ſed etiam (quod eſt longè maximum) me bonis literis, boníſque moribus tam diligenter inſtituendum curant, ut nihil ſit præterea requirendum. *Pæ.* Verè omnia iſta dixiſti, ſed unum prætermiſiſti quod eſt ſingulare Dei beneficium. Scin' tu quid ſit? *Pu.* Sine me pauliſper cogitare. *Pæ.* Otiosè cogita. *Pu.* Nunc ego reminiſcor: ſed pro magnitudine rei, neſcio quibus verbis id poſsim exprimere. *Pæ.* Dic tamen, quo poteris modo. *Pu.* Cogito etiam atque etiam. *Pæ.* Dic tandem. *Pu.* Innumerabilia ſunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus: ſed nullum majus nec dici nec cogitari poteſt, quàm quòd Filium ſuum unicum gratis mihi dederit, qui me miſerrimum peccatorem, & ſub Satanæ tyrannide captivũ, ac morti æter-

næ destinatum redemit, idque morte suâ omnium crudelissimâ & maximè ignominiosâ. *Pæ.* Satis aptè dixisti, & totidem ferè verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? *Pu.* Minimè veró. *Pæ.* Quibus præterea? *Pu.* Omnibus, quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. *Pæ.* Agé, profer locum ex *Joannis* evangelio, in eam sententiam. *Pu.* Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti filii Dei. Hæc est autem. *Pæ.* Hactenus satis; sed cujus sunt verba ista? *Pu.* Ipsius Christi de seipso loquentis. *Pæ.* Quem alloquitur? *Pu. Nicodemum*, qui ad eum nocte venerat. *Pæ.* Faxit ipse Christus unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. *Pu.* Faciet, spero. *Pæ.* Perge igitur, ut cœpisti, alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. *Pu.* Ità precor. *Pæ.* Eamus cœnatum.

COLLOQ. 63.

Observator. Puer.

TU nunquam studes; quando eris doctus? P. Id fiet progressu temporis, Deo juvante. *O.* Rectè dicis, sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. *O.* Etiam rides? Quasi laborare idem sit quod arare. P. Scio non idem esse. *O.* Cur ergò sic respondisti? nónne istud ridere est? P. Et ridere non est malum, cùm sit naturale omnibus hominibus. *O.* Pergin' tu nugas dicere? P. Quod dixi verum est, & verum dicere non est nugari. Cur me immeritò reprehendis? *O.* Jure te arguo. P. Quo jure? *O.* Quia non ignoras *ridere* pro *irridere* usitatum esse, & tamen sic accepisti quasi de risu sim loquutus. P. Si defendo causam meam, quid mali facio? *O.* Pergis igitur esse pertinax? Profectò seriò notaberis. P. Nè, quæso, mihi irascaris, mi *Martine*. *O.* Non irascor, sed officium meum

meum facio. *P.* Sed audi, quæso. *O.* Quid audiam? tuas nugas? *P.* Audi, inquam; nihil mentiar. *O.* Dic breviter: est mihi alibi negotium. *P.* Inprimis cùm tu me monuisti, non eram otiosus. *O.* Quid ergó? si nihil faciebas, nónne otiosus eras? *P.* Non eram; pace tuâ dixerim. *O.* Quî potest istud fieri? *P.* Dicam tibi, etsi tute meliùs hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat: sed tamen cogitabam aliquid boni. *O.* Declara istud mihi. *P.* Quum tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus; quamvis nunquam sis minùs otiosus. *O.* Pro ista ætate nimis acutus es. Etiamsi tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. *P.* At solus eram. *O.* Verum, sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. *P.* Siqua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio, quum reverà non essem. *O.* In eo nihil requiro, sed de irrisione quid respondes? *P.* Certè nihil dixi irridendi animo. *O.* Quid igitur? *P.* Jocabar, crede mihi. *O.* Quorsum? *P.* Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem. *O.* Non is sum, à quo multa doceri queas. *P.* Imò tecum multum boni sæpe didici. *O.* Quid tandem vis concludere? *P.* Ut mihi ignoscas, quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. *O.* Agé, ignosco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. *P.* Ago tibi gratias, *Martine* suavissime.

COLLOQ. 64.

N. O.

ERgóne abis in patriam? *O.* Cogor abire, nempe accersitus à patre. *N.* Nunquámne es reversurus? *O.* Non, spero. *N.* Quando profecturus es? *O.* Crastino die, ut opinor. *N.* Siccine igitur me relinquis? *O.* Ità necesse est. *N.* O me miserum! ubi & quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum socium? *O.* Nè doleas, esto animo bono; meliorem dabit tibi Deus. *N.* Ille quidem potest, scio; at ego vix sperare possum. *O.* Noli, obsecro, te affligere tantopere, nec enim hac separatione corpo-

corporum interitura eſt amicitia noſtra, quin potiùs accreſcet magis, & abſentes corpore, præſentes animis erimus. Quid? Epiſtolæ quas ultro citróq; dabimus, quantam vim ſperas habituras eſſe! Quid, quòd mutuo illo deſiderio amor ipſe noſter fiet jucundior? *N.* Veriſimilia ſunt quæ dicis omnia; ſed interim non lenitur dolor meus. *O.* Ah! reprime lacrymas. *N.* Non queo præ dolore. *O.* Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinæ voluntati parendum eſt. Nunc ipſe te collige, obſecro; ac potiùs ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna colloquemur. *N.* O quàm triſte divortium!

COLLOQ. 65.

Meſſor. Valenſis.

NOn meminiſti præceptorem tam ſæpe monere nos de fugiendis pravis ſodalibus? *V.* Ego verò probè memini. *M.* Tamen alicubi ſatis negligenter uteris ejus monitis. *V.* In quo videor tibi ea negligere? *M.* Dicam tibi, modò attentè audias. *V.* Dic obſecro; audiam attentiſſimé. *M.* Nunquam vis cavere ab illo impoſtore? *V.* Cur caveam? *M.* Ne illius contagione depraveris; nôſti enim eſſe peſſimum. *V.* Atqui non ſponte ſequor; ad me accurrit undique. *M.* Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac ſæpe. *V.* Quid igitur mihi faciendum ſuades? *M.* Dic ſemel & ſerió, & quaſi animo irato, Quid vis amice? cur me ubiq; ſequeris? omnes clamitant te eſſe peſſimum; adeò ſodales tui eſſe nolunt. Proindè omitte me poſthac, quæſo, nè tuâ cauſâ virgis palàm cædar. *V.* Quid ſi velit aliquid contrà reſpondere? *M.* Abrumpe illi ſermonem, téque recipe celeriter. *V.* Ago tibi gratias, quòd me tam fideliter monueris.

COLLOQ. 66.

G. H.

VIſne permanere in iſta ignorantia? *H.* Avertat Deus. *G.* Quid igitur facies? *H.* Da mihi ſuper hac re conſilium, quæſo. *G.* Inprimis Deum ſæpiſſime & ex ani-

mo precare; deinde semper attentus esto: hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui; postremó, charitatem diligenter cole. *H.* Quibus modis? *G.* Neminem neque lædito, neq; offendito; nemini invideto; neminem odio habeto; sed contrá, omnes dilige tanquam fratres; ac bene omnibus, quoad poteris, facito. *H.* Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum? *G.* Plurimúm. *H.* Quomodo? *G.* Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac cæteras animi dotes augebit; denique studia tua ità promovebit, ut majores in ea re progressus indies facias. *H.* Consilium mihi sanè das optimum; utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuò valeam, tibique aliquando referre gratiam! *G.* Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo more referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiáque honesta semper prosequaris, atque ità ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLLOQ. 67.

Castellanus. Mossardus.

QUid egisti per hos quindecim dies? *M.* Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. *C.* Ain'tu? *M.* Sic est profectó. *C.* Quo laborabat morbo? *M.* Febre tertianâ. *C.* An convaluit? *M.* Paulatim convalescit, gratia Deo. *C.* Quis eam sanavit? *M.* Medicorum summus. *C.* Quis ille? *M.* Ipse Deus. *C.* De hoc nihil dubito, sed cujus operâ? *M.* Domini *Sarrasini*. *C.* Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. *M.* Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. *C.* Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? *M.* Medicamentis. *C.* Satis istud intelligo, etiam te tacente. Sed dic planè, quæ fuerint ista medicamenta. *M.* Sine me aliquantisper recordari. *C.* Sino; dic tandem quæ reminiscéris. *M.* Duo tantùm nomina mihi occurrunt, clysteres & potiones. *C.* Quid ista conferunt? *M.* Eho inepte, ità rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaq; si cupis ampliùs scire, quære tute ipse ab iis potiùs qui ista profitentur, hoc est, à medicis & pharmacopolis,

C. Ne

C. Nè mihi succenseas, oro. *M.* Cur tu es adeò curiosus? *C.* Ut ediscam semper aliquid. *M.* At vide interim nè voceris percunctator. *C.* Audi tamen item pauca. *M.* Loquere. *C.* Quamdiu ægrotavit mater? *M.* Ferè duas hebdomadas. *C.* Interea ubi erat pater? *M.* Profectus erat *Londinum* ad mercatum. *C.* Sed tu, quâ horâ rediisti in gymnasium? *M.* Hodie manè. *C.* Dediſtine excusationem præceptori? *M.* Dedi. *C.* Quid tibi respondit? *M.* Factum bene, inquit. Tu verò ubi eras? *C.* Hesterno die rus iveram cum patruo. *M.* Agè, videamus quid simus reddituri horâ secundâ: nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

COLLOQ. 68.

Grangerius. Torquetus.

VIsne ire mictum? *T.* Satis otiosè minxi. *G.* Eamus unà, quæso, ut parùm fabulemur. *T.* Tace inepte, nisi vis accusari. Non est fabulandi tempus; nónne debuisti meiere, quum jentaretur? *G.* Debui, sed oblitus sum. *T.* Ito igitur solus, cum bona venia præceptoris: nè sis posthac tam oblivioſus. *G.* Parebo tibi, & meminero.

COLLOQ. 69.

Malognodus. Gasſinus.

QUid cogitas, *Gasſine*? cave tibi obsecro. *G.* Quid mihi cavebo? *M.* Nè in morbum incidas. *G.* Qua ex causa? *M.* Ex nimia lusûs intemperantia. *G.* Unde apparet periculum? *M.* Quia totus æstuas, totus sudore mades. *G.* Rectè & in tempore admones. Profectò non sentiebam. *M.* Desiste, si me audis. *G.* Audio verò libenter, ac tibi morem gero. Quis enim respuat tam fidele consilium? *M.* Deterge faciem sudariolo, & indue te celeriter, nè subitum frigus contrahas. *G.* Habeo tibi gratiam. Nam ferè morbis sũ obnoxius. *M.* Quid est causæ? *G.* Infirmitas meæ valetudinis. Vides enim quàm imbecillo sim corpore. *M.* Tantò magis debes tibi cavere. *G.* Istud probè novi, & parens uterq; me monet sæpissime. Sed quid agas? naturâ proni sumus in nostram perniciem. *M.* O mi *Gasſine*, nõ est voluptati serviendũ, sed temperantiâ valetudini consulendum

est. *G.* Est in promptu carmen *Catonis* in eam sententiam. *M.* Teneo; sed de his aliás. Jam satis indutus es. Non est quòd hîc morêre diutiús. *G.* Vale *Malognode*, monitor amicissime. *M.* Vin'tu, ut domum te deducam? *G.* Nihil opus est deductione. Ego bellè me habeo, Dei beneficio. *M.* Mi *Gassine*, cura ut valeas.

COLLOQ. 70.

Robinerianus. Bobussardus.

VAlde miror cur hodie manè non adfueris. *B.* Quid miraris tantopere? nihil hîc est novi; multi absunt quotidie, imò ferè horis singulis. *R.* Atqui victoria tibi erat in manibus. *B.* Quid ego curo? Ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidã) nihil aliud est quàm brevis gloria. *R.* Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur; nec tamen inani gloriâ tumescunt, sed ad honorem Dei referunt, quicquid indè laudis accesserit. *B.* Istud certè rarò contingit: plures enim sunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quàm qui divini honoris rationem habeant. *R.* Verisimile dicis. *B.* Imò verisimum. *R.* Sed velim mihi dicas, cur abfueris. *B.* Scripsi ad patrem literas. *R.* Cujus nomine? *B.* Matris. *R.* Dictavitne tibi ipsa? *B.* Quid scripsissem, nisi dictâsset? *R.* Quid continebant literæ? *B.* Longum esset tibi narrare. *R.* Saltem dic earum argumentum. *B.* Varium erat & multiplex; & quid tuâ (quæso) scire refert? *R.* Nihil. *B.* Cur ergò tam avidè quæris? *R.* Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. *B.* Nihil aliud quã garris; omitte me. *R.* Ausculta paucis. *B.* Agé, ausculto; loquere quid velis. *R.* Scire cupio ubi sit pater tuus. *B.* Quasi verò nescias. *R.* Unde scirem? *B.* Cùm tibi sit notissimus, & cùm simus vicini, non putâssem te ignorare. *R.* Dic tandem quæso. *B.* Est *Londini*. *R.* Quando est profectus? *B.* Abhinc dies quatuor. *R.* Quid illîc agit? *B.* Negotiatur. *R.* Quando rediturus est? *B.* Finito mercatu. *R.* Ad quod tempus finietur? *B.* Roga mercatores; non est meum curare talia. *R.* Quid igitur curas? *B.* Ut Deũ timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam.

ſcam. *B.* Næ tu magnificè loqueris; ſed dic mihi ſeriò, potéſne res tantas efficere? *B.* Egóne iſtud mihi aſſumo? Quin potiùs fateor, nè incipere quidem penes me eſſe. *R.* Quid ergò de te fiet? *B.* Deus ipſe Spiritu ſuo in me operabitur. *R.* Optimè ſentis: nihil ex te præterea requirebã. *B.* Eſt Deo gratia, cui acceptum refero quicquid ineſt in me boni. *R.* Iſtud rectè, & laudo equidem, nè tibi videar nihil aliud quàm garrire. *B.* Quum illud dicerem jocabar ſanè. *R.* Ego ſic accepi; ſed tu (ut cœpiſti) perge diſcere, & ſapere. *B.* Qui mihi dedit fidem, idem (ut ſpero) perſeverantiam dabit. *R.* Bene ſperas; & ego idem ſpero tecum: itáque pergamus vivere inter nos conjunctiſsimè, ut adhuc fecimus. *B.* Per me quidem non ſtabit, niſi ope divinâ prorſus ero deſtitutus. *R.* Avertat ipſe Deus: ſed audin' tu horologium? *B.* Ut in ipſo tempore ſermonem finivimus!

Duo quæ ſequebantur colloquia, de conſilio auctoris ſunt translata ad finem hujus ſecundi libri.

COLLOQ. 71.

Ruffetus. Monachus.

UNde venis? *M.* Foris. *R.* Quid prodieras? *M.* Ut emerem chartam. *R.* Emiſtine? *M.* Emi. *R.* Quantum emiſti? *M.* Scapũ. *R.* Quanti? *M.* Quinque quadrantibus. *R.* Cujus formæ? *M.* Minoris. *R.* Oſtende. *M.* Vide num bona ſit. *R.* Bona eſt profectò; in quem uſum emiſti? *M.* Ineptè quæris. Quis eſt chartarũm uſus niſi ad ſcribendũ? *R.* Imò alius. *M.* Quis cedó? *R.* Ad merces involvendas. *M.* Intelligebam de charta ſcholaſtica, non de emporetica; non enim ſum mercator. *R.* Utimur etiam chartâ ad ſiccandum recentem ſcripturam. *M.* Satìs ſcio: ſed charta illa eſt bibula. *R.* Et tamen charta eſt. *M.* Eſto. *R.* Eſt ergò multiplex chartæ uſus etiam in ſchola. *M.* Cogor fateri. *R.* Etiam dicam tibi alium uſum, & quidem in ſchola frequentiſsimum. *M.* Quem? *R.* Non auſim dicere ſine præfatione honoris. *M.* Quid opus eſt inter nos honorem præfari? non enim verba fœtent. *R.* Dicam igitur, quando ità vis. *M.* Dic liberè. *R.* Ad tergendas na-

tes in latrina. *M.* Illùc non feruntur chartæ puræ, ſed jam ſcriptæ, eæque inutiles. *R.* Quid tum? chartæ ſunt tamen. *M.* At ego de charta pura & nova loquebar. *R.* Sed interim victus es. *M.* Sit ita ſané; non me pœnitet diſputatiunculæ hujus noſtræ. Sed jam à luſu diſceditur. *M.* Et nos ergò loco cedamus.

COLLOQ. 72.

Hugo. Braſius.

HAbéſne bonum atramentum? *B.* Cur iſtud rogas? *H.* Ut mihi des aliquantulum. *B* Eho, non habes? *H.* Imó; ſed eo non poſſum ſcribere. *B.* Quid obſtat? *H.* Quia nimis ſpiſſum eſt. *B.* Neſcis diluere? *H.* Non eſt mihi aqua. *B.* Dilue vino. *H.* Multò minús. *B.* Quid ſi aceto dilueres? *H.* Indè charta perflueret. *B.* Quî ſcis? *H.* Audivi de quodam magiſtro, qui me docebat ſcribere. *B.* Ego verò aliud audivi magis mirum. *H.* Narra mihi, ſodes. *B.* Quid mihi dabis? *H.* Bonam aciculam. *B.* Audi igitur quod ego didici ex quodam pædagogo meo. Atramentum quod aceto liquefactum eſt, ægrè eluitur. *H.* Fieri poteſt; ſed interim da mihi parùm in uſum præſentem. *B.* Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. *H.* Ecce; infunde. Vah! quàm liquidum eſt! *B.* Fortaſſe quia non eſt gummi ſatis. *H.* Sed quàm decolor! *B.* Utere ſi vis, quale quale eſt; non enim habeo melius. *H.* Quid igitur faciam? *B.* Hem inepte, non potes pennâ tuâ bene miſcere? *H.* Miſcui ſatis; quid poſſem præterea? *B.* Infunde rurſus in cornu meum. *H.* Admove propiùs; éſtne ſatis? *B.* Comprime pennâ linteolum. *H.* Ità compreſſi ut ferè ſit aridum; quid erit tandem? *B.* Atramentum bonum, aut certè mediocre. *H.* Bona eſt mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici poteſt aliquid boni? *B.* Ubi miſcuero, & tibi rurſus infudero, videbis experimentum. *H.* Ardeo iſtud videndi deſiderio. *B.* Porrige nunc atramentarium tuum. *H.* Ecce, infunde. Ohe, jam ſatis eſt; quæ iſtæc eſt profuſio? Plus mihi dediſti quàm tibi retinueris. *B.* Commiſce iterum,

etiam

etiam atque etiam. *H.* Nunquam poſſet coquus ſua jura & condimenta meliùs confundere. *B.* Jam tandem facito periculum. *H.* Dic mihi aliquam ſententiam, ut interim diſcam aliquid. *B.* Experientia (ut vulgò dicitur) eſt rerum magiſtra. Habes? *H.* Dicto citiùs. *B.* Videlicet jampridem tenebas. *H.* Quis illud ignoraret, quod eſt adeò vulgare? *B.* Nunc videamus. *H.* Res apparebit meliùs, ubi ſcriptura bene deſiccata fuerit. *B.* Quid vis expectare? Jam ſiccata eſt plùs ſatis. *H.* Oh, vide quàm nigra ſit. *B.* Dixíne veré? *H.* Aliquando periculum feceras ſcilicet. *B.* Conſtabit igitur experientiam eſſe rerum magiſtram. *H.* Quinetiam hinc experimur, ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. *B.* Jam incipis altiùs philoſophari; itaque diſcedo. *H.* O longum ſermonem de nihilo! *B.* Nihil me pœnitet; alioquin inerti otio torpuiſſemus.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIB. III.

Cui inſunt magiſtri colloquia cum diſcipulis.

Admonitio.

Hæc pueris ità legenda erunt, ut ex duobus legentibus unus diſcipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQ. I.

Unus ex diſcipulis. Præceptor.

SAlve præceptor. *P.* Salvus per Jeſum Chriſtum. An ſurrexerunt omnes? *D.* Omnes præter parvulos. *P.* Nunquis ægrotat? *D.* Nemo, gratia Deo. *P.* Quid agitur? *D.* Alii ſe induunt, alii jam ſtudent gnaviter. *P.* Adeſtne vobis hypodidaſcalus? *D.* Jamdudum. *P.* Ite igitur precatum, vóſque diligenter commendate Domino

Deo, per Jesum Christum, deprecatorem nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. *D.* Ità solemus, præceptor. *P.* Credo equidem; sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sæpius. *D.* Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis prætereà? *P.* Dic famulo ut togam adferat.

COLLOQ. 2.

Ludimagister. Discipulus.

ADfuistíne hodie concioni sacræ? *D.* Adfui. *L.* Qui sunt testes? *D.* Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. *L.* Sed producendi erunt aliquot. *D.* Producam, quum jubebis. *L.* Quis habuit concionem? *D.* Do. N. *L.* Quotâ horâ incipit? *D.* Septimâ. *L.* Unde sumpsit thema? *D.* Ex *epist. Pauli ad Romanos*. *L.* Quoto capite? *D.* Octavo. *L.* Adhuc bene respondisti: nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandâsti? *D.* Nihil quod referre possum. *L.* Nihílne? cogita paulisper, & vide nè turberis, quin esto animo bono. *D.* Certè præceptor, nihil possum reminiscí. *L.* Nè verbum quidem? *D.* Nihil prorsus. *L.* Hem, verbero! Quid igitur profecisti? *D.* Nescio, nisi quòd fortassè interim à malis abstinui. *L.* Istud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut malo omnino abstinueris. *D.* Abstinui quoad potui. *L.* Fac ità esse; non tamen satisfeciſti Deo, quum scriptum est, *Declina à malo, & fac bonum*. Sed dic mihi (quæso) quâ gratiâ illùc iveras potissimúm. *D.* Ut aliquid addiscerem. *L.* Cur id non feciſti? *D.* Non potui. *L.* Non potuisti, nebulo? imò noluisti, aut certè non curâsti. *D.* Cogor fateri. *L.* Quæ res te cogit? *D.* Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. *L.* Rectè dicis; utinam ex animo! *D.* Equidem ex animo dico. *L.* Ità fieri potest; sed agé, quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? *D.* Negligentia mea: non enim diligenter audiebam. *L.* Quid igitur faciebas? *D.* Identidem dormiebam. *L.* Ità soles; sed quid agebas reliquo tempore? *D.* Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. *L.* An

tu adeò puer es, ut non debeas attentus eſſe ad verbum Dei audiendum? *D.* Si attentus eſſem, poſſem aliquid proficere. *L.* Quid igitur meruiſti? *D.* Verbera. *L.* Meruiſti profectò, ídque largiſſimé. *D.* Ingenuè confiteor. *L.* Verbo tenus, opinor. *D.* Imò certè ex animo. *L.* Fortaſſe, ſed interim para te ad plagas accipiendas. *D.* Ah magiſter, ignoſce obſecro. Peccavi fateor, ſed nulla ex malitia. *L.* Atqui tam ſupina iſta negligentia proximè ad malitiam accedit. *D.* Non equidem inficior, ſed tuam imploro clementiam per Jeſum Chriſtum. *L.* Quid igitur facies, ſi tibi ignovero? *D.* Faciam officium meum poſthac, ut ſpero. *L.* Addendum erat, Deo juvante; ſed id parùm curas. *D.* Imò magiſter, adjuvante Deo, præſtabo poſthac officium. *L.* Agé, condono culpam tuis lacrymis; tibíque eâ lege ignoſco, ut promiſſi memineris. *D.* Gratias ago, magiſter humaniſsime. *L.* Eris apud me in maxima gratia ſi promiſſa ſervaveris. *D.* Faxit Deus optimus maximus ut poſsim. *L.* Faxit precor.

COLLOQ. 3.

Nathanael famulus. Magiſter.

MAgiſter, nemo eſt qui doceat in ſexta claſſe. *M.* Quid hoc rei eſt? ubi eſt magiſter Philippus? *N.* Morbo detinetur in lecto. *M.* Quî ſcis? *N.* Nunciavit quidam ex diſcipulis ejus domeſticis. *M.* Dic hypodidaſcalo meo. *N.* Non eſt in muſæolo ſuo. *M.* Quî ſcis? *N.* Nam ego ter aut quater pulſavi oſtiolum. *M.* Dic primæ claſsis doctori, ut mittat è ſuis aliquem. *N.* Quid ſi nolit mittere? *M.* Abi inepte; an putas eum eſſe tam imprudentem ut recuſet? Abi; propera.

COLLOQ. 4.

Antonius. Magiſter. Diſcipuli.

MAgiſter. *M.* Hem, quid eſt? *A.* Sunt quidam qui te conventum volunt. *M.* Ubi ſunt? *A.* Te expectant in vico. *M.* Nunc adibo. *A.* Atqui urgent. *M.* Præcurre tu, atque eos intromitte in aream; ego te ſequar: vos interim expectate cum ſilentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. *D.* O quàm bonum verbum!

COL-

COLLOQ. 5.

Canellus. Præceptor.

PRæceptor, quid reddemus cras manè? *P.* Hodie manè palàm dixi ante è schola missionem. *C.* At ego non aderam, præceptor. *P.* Roga condiscipulos. Nam si vellent fingui me interrogare de rebus à me palàm dictis, quæso quando finis esset? Itaque fac sis posthac prudentior. *C.* Curabo pro viribus. *P.* Sed tu ubi eras? *C.* Prodieram. *P.* Quid prodieras? *C.* Ut curarem negotium aliquod, de quo pater ad me scripserat. *P.* A quo petivisti veniam? *C.* Ab hypodidascalo. *P.* Cur non à me potiùs? *C.* Quia eras occupatus. *P.* Quid agebam? *C.* Alloquebaris in area quosdam viros honoratos, qui te conventum venerant. *P.* Abi; nunc recordor.

COLLOQ. 6.

Præceptor. Famulus. Observator.

HEus *Martine.* *F.* Hem, præstò sum here. *P.* Accerse mihi huc quinque publicos observatores, quos hesterno die in hunc mensem elegi: nostín'? *F.* Optimé, nam egomet aderam. *P.* Sunt (opinor) in suo quisque auditorio: festina. *F.* Quamprimum rediero. *O.* Adsumus omnes, præceptor: Quid tibi placet imperare? *P.* Satis erat jubere; nec enim sum imperator, nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis quanto cum timore Domini, hesterno die palàm in aula nostra communi vos elegerim. Auspicati sumus à sacris precibus, sequuta est admonitio nostra atque exhortatio ad omnem cœtum scholasticum de timore Domini, déque moribus qui deceant studiosos in schola quotidie versantes: deinde, non sine optimorum adolescentium testimonio vos elegi quinque quos ad hoc munus idoneos existimavi: postremó, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Nè igitur putetis ludum fuisse aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam studiosè fuerit invocatum. Ac licèt apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile & abjectum vide-

videatur; vos tamen credite, cùm honorificum tum ſanctum eſſe veſtrum iſtud miniſterium. Quòd ſi aliter exiſtimabitis, fieri non poteſt, ut munere veſtro rectè fungamini. Itaque ego vos hortor quantùm poſſum, & per Jeſum Chriſtum obteſtor, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præſtetis in iis omnibus quæ intelligetis ad officium veſtrum pertinere. A vobis igitur abſit omnis favor, odium, gratia, ſtudium vindicandi, & ſimilia; quæ tranſverſos agunt homines & ſincerum corrumpunt judicium. Nè timeatis improborum minas, quibus illi animos adoleſcentium ab officio ſolent abſterrere. Quam enim habent in vos poteſtatem? potiùs eum timete qui veſter eſt Dominus, qui vitæ ac necis poteſtatem habet. Illius (inquam) tanti Principis timor vobis ob oculos ſemper obverſetur: incurretis (ſcio) in aliquot improborum ac diſſolutorum odium; ſed pluris ſit vobis unius Patris veſtri cœleſtis amor & charitas, quàm omnes omnium hominum inimicitiæ. Eſtote ſemper memores verbi illius, quo Servator noſter & ſummus præceptor ſuos diſcipulos ad conſtantiam hortabatur: *Si vos* (inquit) *odit mundus, ſcitote quòd me priùs odio habuerit:* Vos igitur propter ipſum Chriſtum, omnes flocci facite nebulonum minas, offenſiones, inimicitias; dummodo gloriæ Dei poſſitis inſervire fideliter. Hæc ſunt de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos eſſe exiſtimavi, præter illa quæ vos in aula heſterno die audiviſtis. *Primus Ob.* Maximas tibi gratias agimus, præceptor humaniſſime, & Chriſtum precamur ut ſua dona tibi ſemper adaugeat. A te verò vehementer petimus, ut (ſi tibi moleſtum non eſt) præſcriptam des nobis hortationem tuam, quò illam inter nos quandoque relegentes, memoriæ tenaciùs infigamus. *P.* Id ego faciam primo quoque tempore, quandoquidem rem ſanè honeſtiſſimam poſtulatis. *Primus Ob.* Optamus etiam à te (ſi placet) commentariolum ſcriptum habere de præcipuis officii noſtri capitibus, ut ſimus certiores quid potiſſimùm ſit nobis hac in re obſervandũ. *P.* In ipſo tempore de hoc admones,

&

& sic ego jampridem in animo habebam: sed me quotidie aliud ex alio impedivit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit; id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideò servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. *Ob.* Rectà imus, præceptor.

COLLOQ. 7.

Clericus. Magister.

LIcétne magister, ut ego & patruelis eamus domum? *M.* Quid eó? *C.* Ad nuptias consobrinæ. *M.* Quando est nuptura? *C.* Crastino die. *M.* Cur tam citò vultis ire? *C.* Ut mutemus vestimenta. *M.* Per me licet eatis: hâc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. *C.* Quid si volet patruus ut expectemus repotia? *M.* Non detinebit vos satis scio, dummodo dicatis ei quâ lege dimiserim. *C.* Verum fatebimur. *M.* Abite, & ab omni cavete intemperantia; facitéque ut *Luceat lux vestra coram hominibus, unde glorificetur noster ille cœlestis Pater.* *C.* Ità quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

COLLOQ. 8.

Laurentius. Magister.

LIcétne exire, magister? *M.* Quæ tibi est exeundi causa? *L.* Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. *M.* Quid istud opus est? *L.* Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. *M.* Ubi panis deficit, omnia sunt illîc venalia. *L.* Istud vulgatum est apud nos proverbium. *M.* Imò ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? *L.* Si tibi placet, Magister, nè mei negotii occasionem amittam. *M.* Abi, & festina ante prandium redire. *L.* Dabo equidem operam.

COLLOQ. 9.

Beatus. Præceptor.

LIcétne mihi exire unà cum fratre? *P.* Quid causæ est? *B.* Ut mater emat nobis calceos; deinde ut tonsorem

sorem adeamus. *P.* Quid eó? *B.* Resectum capillos. *P.* Quid nunc opus est? *B.* Ut cras (si Dominus permiserit) invisamus patruum. *P.* Ite, & maturè redite ad studium. Sed heus pueri, adferte mihi à matre testimonium in crastinum diem, aut testem adducite. *B.* Deo juvante id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor? *P.* Ut meis verbis matrem officiosè salutetis.

COLLOQ. 10.

Albertus. Præceptor.

PRæceptor, licétne nobis ire ad tonsorem? *P.* Quid eó? *A.* Ut capillum tondeamus. *P.* Libenter quotidie exiretis sexies; quin expectate in crastinum diem, ut eatis unà cum cæteris. *A.* Atqui propter forum turba erit in tonstrina. *P.* Quid tum? satis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. *A.* Ut libet, præceptor.

COLLOQ. 11.

Bargius. Præceptor.

PRæceptor, accersor à patre. *P.* Ubi is est? *B.* In diversorio. *P.* Quando venit? *B.* Advênit modó. *P.* Quis tibi tam citò nunciavit? *B.* Misit ad me famulum. *P.* Ubi est? *B.* Præ foribus me expectat. *P.* Cur illum non intromisisti? *B.* Noluit intrare. *P.* Quid ità? *B.* Quia (ut ait) festinatione urgetur. *P.* Voca illum, ut paucis conveniam; deinde abi: sed cura ut quàm primùm huc adsis. *B.* Eo vocatum.

COLLOQ. 12.

Ludimagister. Ruscinæus.

UBi est *Martinus?* *R.* Ivit ad forum. *L* Quid eó? *R.* Emptum, ut dixit, cingulum. *L.* Injussu meo exire non debuit; sed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam? *R.* Dixit se horâ secundâ reversurum, ut det nobis. *L.* Quid si fallat? *R.* Id non est moris ejus. *L.* Nisi ad horam adfuerit, admone uxorem de vestra merenda: habet enim clavem alteram cellæ penuariæ.

COLLOQ. 13.

Ludimagister. Scarronus.

DEmiror unde nunc venias. *S.* Domo redeo, præceptor. *P.* Cur iveras domum? *S.* Petitum merendam.

P. Quam-

P. Quamobrem non attuleras? *S.* Mater erat occupata. *P.* Quid tum? debuisti exire injussu meo? *S.* Non debui, fateor. *P.* Quid igitur meruisti? *S.* Plagas accipere; sed ignosce mihi (quæso) præceptor. *P.* Cur non petivisti eundi potestatem? *S.* Quia non audebam te interpellare. *P.* Quid agebam? *S.* Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. *P.* Fieri potest; sed vos tamen sæpe me interpellatis ob rem leviorem: nunc igitur para te ad vapulandum. *S.* Parce mihi, obsecro, præceptor. *P.* Sine ut priùs cogitem aliquantisper. Agé, parco, tum quia ingenuè confiteris, tum quòd satìs studiosus mihi videris. *S.* Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

COLLOQ. 14.

Gulielmus. Ludimagister.

PRæceptor, non restat mihi charta ad scribendum; visne dare codicem? *L.* Quem in usum? *G.* Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. *L.* Retulisti in codicem tuum? *G.* Retuli. *L.* Ostende. *G.* Ecce tibi, præceptor. *L.* Quid istud? retulisti octodecim: vis ergò de majore? *G.* Si tibi placet. *L.* Pete à famulo, ac nè dubitet, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. *G.* Audio. *L.* Audi item: cave abutaris chartâ, nè tibi pater graviter succenseat. *G.* Faxit Deus ut bene utar.

COLLOQ. 15.

Grivetus. Ludimagister.

PRæceptor, licétne prodire? *L.* Quamobrem? *G.* Ut emam cultellos mensarios. *L.* Ubi sunt quos habebas? *G.* Reliqui domi. *L.* Quid ità? *G.* Quia jam obtusi erant & inutiles. *L.* Habésne pecuniam ad emendos alios? *G.* Mater dedit mihi. *L.* Quis erit adjutor ad emendum? *G.* *Gerardus.* *L.* Ite sané, & cavete nè vobis imponatur. *G.* Cavebimus, Deo juvante. *L.* Omnes quidem juvat, sed eos potissimùm, qui ad ejus honorem omnia referunt.

COLLOQ. 16.

Vernetus. Ludimagister. Spatula.

PRæceptor, licétne pauca? *L.* Loquere. *V.* Nos duo proponebamus, si tibi ità videretur, ire, dum cæteri ludunt,

ludunt, foràs ambulatum. *L.* Quò vultis exire? *V.* In proxima suburbana. *L.* Quid autem agetis ambulantes? *S.* Tractabimus colloquium aliquod. *L.* Sed de bonis & honestis rebus. *S.* Hæc temporis serenitas & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honestum aliquod argumentum. *L.* Nunquam deest Dei laudandi materia, duntaxat veris ejus cultoribus. *V.* Nunquam profectó; sed, ut ad propositum revertamur, permittis nobis præceptor extra urbem prodire? *L.* Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, nunquam permitterem; præsertim cùm pravi adolescentes me sæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite, & maturè ad cœnam revertimini.

COLLOQ. 17.

Isaias. Ludimagister.

PRæceptor, licétne prodire? L. Quò prodire cupis? *I.* Ad sartorem. L. Quid eó? *I.* Petitum femoralia. L. Jámne facta sunt? *I.* Sunt, opinor. L. Rectè *opinor* dicis, quia res incerta est. *I.* Atqui promiserat mihi in hunc diem. L. Quid si fallat? *I.* Nihil mirum fuerit. L. Nunc quoque verè loquutus es: nam rarò ad promissum tempus fidem præstant artifices. *I.* Viso tamen, præceptor, si mihi permittis. L. Nihil impedio. *I.* Nunquid vis, præceptor? L. Imó, ut properes, nè desis prælectioni. *I.* Bene mones, abeo.

COLLOQ. 18.

Caius. Præceptor.

LIcétne prodire? *P.* Quó? *C.* Domum. *P.* Hem, tã sæpe ire domum? *C.* Mater jusserat ut ego & frater se adiremus hodie. *P.* Cujus rei gratiâ? *C.* Ut ancilla vestimenta nobis excuteret. *P.* Quid istud? Súntne vobis pediculi? *C.* Et multi quidem. *P.* Cur uxorem meam non admonuistis? *C.* Non ausi sumus. *P.* Quasi verò illa sit usque adeò difficilis. Ancillam habet eâ potissimùm gratiâ, ut vestram omnium curet mundiciem: nec vos ignoratis illud; sed gaudetis matris invisendæ occasionem vobis dari.

Vos

Vos igitur manete; cras ego curabo, ut vobis excutiantur veſtes. *C.* Sed mater nos objurgabit. *P.* Egomet eam placabo; quieſcite.

COLLOQ. 19.

Tornator. Ludimagiſtri. Diſcipuli.

PRæceptor, licétne cras ire domum? *L.* Quid eó? *T.* Petitum panem. *L.* Non tibi reſtat? *T.* Reſtat quidem, ſed parùm admodum. *L.* Quid frater? éſtne tecum iturus? *T.* Juſſit pater. *L.* Quando conveniſti illum? *T.* Die Jovis, quum veniſſet in hanc urbem. *L.* Ubi illum vidiſti? *T.* Apud forum. *L.* Non mentiris? *T.* Non mentior. *L.* Unde probabis? *T.* Sunt ex condiſcipulis qui aderant. *L.* Qui tandem? *T.* Adſunt *Blaſius* & *Audax*. *L.* Eſtne verum, pueri? *D.* Omnino verum. *L.* Quî ſcitis? *D.* Vidimus ejus patrem, & audivimus ipſa verba. *L.* Si ità eſt, permitto ut eas domum cum fratre. *D.* Vale, præceptor. *L.* Vos ſervet Dominus Deus. *T.* Idem tibi precamur ex animo. *L.* Sed heus, quando huc aderitis? *T.* Craſtino die veſperi, Deo juvante. *L.* Cura ut promiſſi memineris. *T.* Curabo. *L.* Scilicet, ut ſoles. *T.* Imò meliùs, ſpero. Nunquid vis? *L.* Ut verbis meis ſalutem dicas parentibus. *T.* Faciam libenter; iterum vale, præceptor. *L.* Vos quoque valete, & lento gradu ambulate, propter æſtum ſolis. *T.* Ità facere ſolemus.

COLLOQ. 20.

Magiſter. Villarianus.

QUid ſibi vult quòd abfueris hâc totâ hebdomade? *V.* Oportuit me manere domi. *M.* Quamobrem? *V.* Ut matri adeſſem quæ ægrotabat. *M.* Quod illi officium præſtabas? *V.* Sæpius ei legebam. *M.* Quid legebas? *V.* Aliquid ex ſacris literis. *M.* Sanctum iſtud & laudabile miniſterium. Utinam ſic omnes ſtuderent verbo Dei! Sed quid? nihil agebas præterea? *V.* Quoties opus erat, illi miniſtrabam cum ancilla. *M.* Hæccine vera ſunt omnino? *V.* Habeo teſtimonium. *M.* Profer illud. *V.* Ecce. *M.* Quis ſcripſit? *V.* Famulus noſter, matris nomine. *M.* Agnoſco ejus manum, quia ſæpe ab illo mihi attuliſti. *V.* Licétne igitur

tur redire in sedem meam? *M.* Quidni liceat, cùm mihi satisfeceris? *V.* Gratias ago, præceptor.

COLLOQ. 21.

Lacætus. Hypodidascalus.

PRæceptor, licétne mihi prodire? *H.* Quæ tibi est prodeundi causa? *L.* Est mihi eundum ad forum. *H.* Quid eó? *L.* Ut emam corium. *H.* In quem usum? *L.* Ad calceorum soleas. *H.* Quis te adjuvabit in emptione? *L.* Quidam oppidanus cui hoc mandavit pater meus. *H.* Debueras adire me cum cæteris qui ad forum prodierunt. *L.* Occupatus eram. *H.* Qua in re? *L.* In scribendis ad patrem literis. *H.* Quando eas dabis? *L.* Hodie, si quem in foro nostratium offendero. *H.* Abi; & memineris ad horam solitam adesse. *L.* Meminero.

COLLOQ. 22.

Arator. Ludimagister.

PRæceptor, tuo permissu horâ primâ prodieram; nunc redeo. *L.* Curâsti negotium tuum? *A.* Curavi, gratia Deo. *L.* Factum bene; quota est hora? *A.* Instat secunda. *L.* Voca mihi famulum; deinde ito ad merendam cum cæteris.

COLLOQ. 23.

Eusebius. Præceptor.

PRæceptor, vísne mihi mutuò dare aliquantum pecuniæ? *P.* Quid opus est tibi pecuniâ? *E.* Ut *Sylvio* satisfaciam. *P.* Quantum debes illi? *E.* Assem cum semisse. *P.* Quo nomine? *E.* Quia scripsit mihi aliquot colloquia. *P.* Ostende. *E.* Vide, si placet. *P.* Adi hypodidascalum, dic ut det quantum petis. *E.* Gratias ago, præceptor. *P.* Non est quòd agas; sed refer in codicem tuum. *E.* Quin jam retuli. *P.* Factum bene: ostende ipsi hypodidascalo.

COLLOQ. 24.

Blasius. Ludimagister.

LIcétne mihi, præceptor, adire tutorem? *L.* Quæ te causa movet? *B.* Jusserat ille ut se hodie convenirem, si liceret per otium. *L.* Quando jusserat? *B.* Nudiustertius.

tius. *M.* Ubi illum vidisti? *B.* In area quæ est è regione templi. *M.* At vide nè mentiaris. *B.* A me absit mendacium. Si vis, dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. *M.* Qui sunt illi? *B. Daniel & Corderius*; vísne ut eos accersam? *M.* Mane, ego illos conveniam. Sed dic, quid eget tutor operâ tuâ? *B.* Ad aliquid describendum. *M.* Quâ igitur horâ vis illum adire? *B.* Nunc, si tibi placet. *M.* Quando huc redibis? *B.* Quum primùm me dimiserit. *M.* Nunc abi, atque illi ex me dic salutem plurimam. *B.* Faciam libenter.

COLLOQ. 25.

Scriba. Magister.

PRæceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. *M.* Estne solus? *S.* Solus (opinor) præter domesticos. *M.* Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias. *S.* Nunquid vis aliud? *M.* Nihil, nisi ut maturè ad scholam redeas. *S.* Maturé, juvante Deo.

COLLOQ. 26.

Gasper. Ludimagister.

LIcétne prodire, præceptor? *L.* Quó? *G.* Primùm ad sartorem, deinde ad tonsorem. *L.* Cur ad sartorem? *G.* Ut curem tibialia reficienda. *L.* Súntne lacerata? *G.* Adeò lacerata, ut vix induere possim. *L.* Cur ad tonsorem? *G.* Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortũ est in femore. *L.* Detege, ut videã. *G.* Vide, quando ità placet. *L.* Est furunculus. *G.* Ità conjiciebam. *L.* Quum aperueris tonsori, roga illum ut emplastrũ ulceri aptum adhibeat. *G.* Faciam quod suades. *L.* Sed nunquis est qui tecum prodire velit? *G.* Imò *Joannes Fluvianus*. *L.* Quod habet negotium? *G.* Tonsorem quoq; vult adire. *L.* Ite igitur unâ, & redite similiter. *G.* Nunquid vis præterea? *L.* Ut maturetis reditum, nè merendâ vestrâ mulctemini.

COLLOQ. 27.

Franciscus. Ludimagister.

LRæceptor, licétne nobis prodire? *L.* Estíne multi qui prodire vultis? *F.* Ferme omnes. *L.* Quid hoc sibi

ſibi vult? *F.* Eſt hodie mercatus; indè fit, ut ferè ſibi quiſque velit aliquid emere. *L.* Nunc ego ſum occupatior, quàm ut ſingulorum prodeundi cauſam poſſim cognoſcere; adite igitur ſubdoctorem, qui cognoſcat; & ſi vacat, vos deducat ipſe. *F.* Gratias agimus, præceptor humaniſſime.

COLLOQ. 28.

Magiſter: Theophilus.

HOdie igitur *Petrum* conveniſti? *T.* Hodie. *M.* Ubi? *T.* In templo. *M.* Quotâ horâ? *T.* Octavâ matutinâ. *M.* Nunquid rogâſti quando ſit repetiturus ſcholam? *T.* Rogavi. *M.* Quid ille? *T.* Neſcio, inquit. *M.* Debuiſti illum ad reditum exhortari. *T.* Id ego feci, & multis quidem verbis. *M.* Bene feciſti; ſed quid ille reſpondit? *T.* Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. *M.* Quid ſi ad ipſum patrem ſcribas de ſtatu noſtro ſcholaſtico? fortaſſe enim movebitur ut filium citiùs remittat. *T.* Si tibi ità videtur, faciam, ídque diligenter. *M.* Fac igitur primo quoque tempore; ſed audi, ſcribe pleniſſimé, deinde literas tuas mihi oſtende, priuſquam des perferendas. *T.* Sedulò faciam, præceptor.

COLLOQ. 29.

Farrarius. Magiſter.

PRæceptor, licétne mihi exire? *M.* Quò tibi eundum eſt? *F.* Ad tonſorem. *M.* Non eſt tibi aliud negotium? *F.* A tonſore, ire emptum ligulas; illinc me ad ſutorem conferre. *M.* Cur ad ſutorem? *F.* Ut uni ex calceis meis annectat corrigiam. *M.* Iſta omnia quando confeceris? *F.* Intra horæ ſpatium, ut ſpero. *M.* Erunt multi fortaſſe in tonſtrina expectantes. *F.* Fieri poteſt; ſed ſi videro diutiùs mihi morandum illîc eſſe, expectabo in diem Sabbati. *M.* Eſtne alius qui prodire velit? *F.* *Pontanus* ait ſe velle chartam emere. *M.* Sciſne illi opus eſſe? *F.* Scio. *M.* Ite igitur unâ; curate diligenter ſuum uterq; negotium; nec ſitis ceſſatores. *F.* Deo juvante, cavebimus.

COLLOQ. 30.

Carbonarius. Præceptor.

LIcétne exire? *P.* Quó? *C.* Ad ſartorem. *P.* Quid eó? *C.* Ut mihi tunicam faciendam metiatur. *P.* Quæ tibi eſt materia? *C.* Niger pannus. *P.* Ubi eſt? *C.* In arca mea. *P.* Sartor autem quis tibi eſt? *C. Petrus Sylvius.* *P.* Eſtne peritus artifex? *C.* Sic audivi; & eſt notus patri meo, qui juſſit ut illum adirem. *P.* Ubi habitat? *C.* In vico Xenodochii. *P.* Non nimis longè eſt; cave diſcurras. *C.* Cavebo. *P.* Facilè à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. *C.* Avertat Deus ut unquam fallam.

COLLOQ. 31.

Luterinus. Præceptor.

PRæceptor, licétne pauca? *P.* Loquere quid velis. *L.* Quum interdum dicis alicui noſtrûm, Ubi eſt follis? vel, cedò follem; non apparet utrûm *follis* ſit maſculini, an fœminini generis. *P.* Non apparet, fateor; quid tum? *L.* Unde igitur ſcire poſſumus? *P.* Cur me de hoc nunquam rogâſti? *L.* Tam multa tam ſæpe interrogamus, ut vereamur nè tibi moleſti ſimus. *P.* Quaſi verò iſtud unquam præ me feram; contrá, eò magis amo vos, quò me rogatis ſæpius. Quid enim magis cupio, quàm ut aliquando vos videam & optimos & doctiſſimos? *L.* Habemus gratiam maximam, præceptor humaniſſime. *P.* Eam gratiam ego & vos Deo noſtro debemus, qui ſolus ſuâ bonitate utriſque bonam dedit voluntatem. *L.* Faxit ille ũt hoc beneficio rectè ſemper utamur in ipſius gloriam. Sed dic quæſo, *follis* cujus eſt generis? *P.* Maſculini. *L.* At ego potiùs fœminini dixiſſem. *P.* Quamobrem? *L.* Quia tale eſt *pellis*, quod eſt in rudimentis pro exemplo poſitum. *P.* Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finita, quale eſt *pellis*, magna ex parte fœminina ſunt. *L.* Non igitur omnia? *P.* Vix ulla eſt tam generalis regula, quæ exceptione careat. *Follis* igitur ſub exceptione cadit, quia maſculinum eſt. Sic aliquot alia; ut ignis, piſcis, axis, &c. *L.* Sed unde illa dignoſcam? *P.* Facilè cognoſces, quũ perveneris ad Grammaticæ regulas. Sed interim Latinè loquentes attentè obſerva, téq; ad eorũ imitationem diligenter accommoda. *L.* At iſtud longum eſt, præceptor.

ptor. *P.* Non fiunt niſi longo tempore præclara ædificia. *L.* Experientia nos iſtud docet. At pater meus vellet me annuo ſpatio doctũ videre. *P.* Ego verò iſtud unius diei ſpatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandũ tempus eſt. Pater tuus, quia non didicit literas, neſcit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur. *L.* Verum dicis; ſed quid illi reſpondere poſſũ, quum apud me conqueritur de temporis longi ſpatio in diſcendis literis? *P.* Docebo te inter cœnandum; nunc ito luſum cum cæteris, ut me in muſæum recipiam. *L.* Ignoſce mihi, quæſo, præceptor, quòd te interpellaverim. *P.* Nihil me interpellâſti, non enim occupatus eram. Præterea, ſi te audire mihi moleſtum fuiſſet, nónne poteram te in aliud tẽpus rejicere? *L.* Tuo jure id poteras. *P.* Abi igitur.

COLLOQ. 32.

Caſtronovanus. Præceptor.

SAlvus ſis, præceptor. *P.* Auſpicatò advenis: quid nuncias? *C.* Orat te pater meus, ut animi causâ eamus unà in hortos ſuos ſuburbanos. *P.* Ad eam rem nos invitat ſerenitas, & nunc ſumus feriati. Sed quid illîc aſpectu jucundum videbimus? *C.* Varias & pulchras arbores cum ſuis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. *P.* Nihil eſt illis rebus hoc tempore jucundius. *C.* Ea eſt Dei erga nos beneficentia. *P.* Quam quidem aſſiduis laudibus proſequi debemus. *C.* Sed vereor nè patri in mora ſimus. *P.* Tantiſper expecta dum togam muto, ut ſim ad ambulandum expeditior. Jam paratus ſum; nunc eamus. Sed éſtne domi pater? *C.* Præ foribus nos expectat. *P.* Bene res habet, vide ut eum decenter ſalutes. *C.* De hoc, te docente, ſæpe admoniti fuimus.

COLLOQ. 33.

David. Ludimagiſter.

PAter meus tibi ſalutem plurimã dicit. *L.* Ain' tu? quando rure rediit? *D.* Herì tantúm. *L.* Ut valet? *D.* Optimé. *L.* Mater verò ubi eſt? *D.* Adhuc eſt in *Gallia*. *L.* Ubi in *Gallia*? *D.* *Aureliæ*. *L.* De illa quid auditis? *D.* Eſſe bonâ valetudine præditam, Dei beneficio. *L.* Dominus Deus

conſervet eam. *D.* Ità precor. *L.* Dic viciſſim patri ſalutem plurimam verbis meis. *D.* Faciam ſeduló.

COLLOQ. 34.

Buchodus. Ludimagiſter.

PRæceptor, licétne pauca? *L.* Dic liberé. *B.* Cur non dicimus hîc arbor, ſicut hic labor? Item cur genitivum arboris non proferimus penultimâ longâ, ut ferè in cæteris nominibus terminationis ejuſdem? *L.* Quia loquendi uſus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia: ſed ubi ea deficit, ſequendus eſt eorum uſus, qui rectè & purè loquuti ſunt. Nam ipſa Latinitas uſu & auctoritate magìs quàm ratione conſtat. *B.* Da igitur auctoritatem de nomine *arbor*. *L.* *Arboris exeſæ truncus*, apud *Virgilium*. Nónne hîc manifeſtè vides & genus & accentum? *B.* Video, præceptor. Sed ſúntne alia eodem accentu? *L.* Inprimis Græca omnia, ut *Caſtor, Caſtoris*; ſic *Hector, Neſtor*, & ſimilia. Item hæc duo neutrius generis, *æquor æquoris*, *marmor marmoris*. Sunt & adjectiva quædam, ut *memor memoris*, & ex eo compoſitum *immemor*. Talia quoq; ſunt ex *decus & corpus* compoſita, ut *indecor indecoris*, *tricorpor tricorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata facilè per te invenies. Nam iſta ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quòd hæc ipſa, quæ tuo labore & diligentiâ inveneris, firmiore tenebis memoriâ. *B.* Ago tibi gratias, humaniſſime præceptor, quòd me tantâ humanitate non ſolùm doces, ſed etiam admones. *L.* Bene facis; ſed interim volo memineris, ſoli Deo acceptũ referre, quicquid boni ex labore meo in te proficiſcitur. Fruſtra enim docendo laboramus, niſi laboribus noſtris divinus favor acceſſerit. Nôſti illud Apoſtoli? *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui dat incrementum Deus.* *B.* Eſſemus profectò plumbo ſtupidiores, ſi iſta ignoraremus, quæ nobis tam ſæpe inculcas, támque diligenter. *L.* Tantò diligentiùs vos oportet tum meminiſſe, tum recordari. Sed jam tempus eſt, ut ad quotidianum penſum te referas. Ego verò interea me abdo in muſæolum.

COL-

COLLOQ. 35.

Præceptor. Olivarius.

DIc Latinè *a book*. *O. Liber*. *P. Liber*, cujus generis? *O.* Masculini. *P.* Quî scis? *O.* Ex bene loquendi usu & consuetudine. *P.* Ostende usum. *O.* Nam quotidie loquentes, sic dicimus; Hic liber cujus est? Dicimus item sæpenumero liber meus, liber tuus, bonus liber, & similia. *P.* Bene respondisti; sed quis loquendi usum te docuit? *O.* Tu ipse præceptor. *P.* Ergóne tenes omnem usum linguæ Latinæ? *O.* Si tenerem, non essem discipulus. *P.* Quid igitur? *O.* Magister fortasse. *P.* Abi, responso tuo contentus sum. *O.* Gaudeo sanè. *P.* Age gratias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. *O.* Utinam semper agnoscam ejus in me beneficia! *P.* Utinam ille favore suo tua studia prosequatur! Quid hoc sibi vult, *Olivari?* *O.* Quòd mihi bene precaris. *P.* Ergò tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipuè verò condiscipulis tuis. *O.* Meminero, præceptor. *P.* Addendum fuerat, Deo juvante. *O.* Oblitus sum, fateor.

COLLOQ. 36.

Ludimagister. Daniel.

ATtende, *Daniel*, ut discas Latina bene Anglicè vertere. *D.* Attendo, præceptor. *L.* At diligenter. *D.* Imò diligentissimè & ex animo. *L.* Bene facis. *D.* Propone igitur mihi Latina, ut nobis interdum soles. *L.* Quid opus est? *D. What is needfull?* *L.* Gallinæ. *D. To a hen*. *L.* Ut. *D. That*. *L.* Illa. *D. She*. *L.* Sit. *D. May be*. *L.* Bona. *D. Good*. *L.* Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes hujus orationis respondenominatim. *D.* Respondebo quoad potero, dummodo mihi præieris. *L. Quid*. Est nomen. *L. Opus*. *D.* Nomen. *L. Est*. *D.* Verbum. *L. Gallinæ*. *D.* Nomen. *L. Ut*. *D.* Conjunctio, hoc in loco. *L. Illa*. *D.* Pronomen. *L. Sit*. *D.* Verbum. *L. Bona*. *D.* Nomen. *L.* Agé, dicamus iterum, ut singula paulò pleniùs intelligas. *D.* Quid nunc respondebo? *L.* Indica breviter singularum partium declinatum, ut vos docere soleo. *D.* Præito igitur, ut cœpisti. *L. Quid*. *D.* Quid, cujus, nomen substantivum anomalum. *L. Opus*.

D. Hoc opus, operis, ut onus oneris. *L.* Falleris, *Daniel.* *D.* Quid ità? *L.* Quia *opus* hîc est adjectivum. *D.* Eho, adjectivum! quomodo declinatur? *L.* Est indeclinabile. *D.* Me miserum! nunquam istud audieram. *L.* Addendum fuit, quod sciam, vel quod meminerim. *D.* Quamobrem? *L.* Quia fortasse audieras, sed memineras malè. *D.* Fieri potest; sed perge (quæso) me docere. Quid Anglicè significat istud nomen? *L.* Non solet Anglicè verti, nisi junctum cum verbo *sum, es.* *D.* Da exemplum. *L.* Quotidie in ore habes exempla. *D.* Nunc mihi non occurrunt. *L.* Nónne soles dicere, & audire ex condiscipulis, Opus est mihi chartâ, atramento, pecuniâ, & similia? *D.* Sæpe dico, fateor, & sæpe audio, sed parùm adverto. *L.* Nunc igitur adverte & manda memoriæ. Opus est mihi pecuniâ ad libros emendos, *I have need of money to buy books*: vel sic, *I want money*: vel, *I have to do with*. *D.* Da item aliud exemplum, quæso. *L.* Opus tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, *Thou hast need of rods that thy sloth may be driven away.* *D.* Fateor equidem, præceptor; sed Deus (ut spero) mei miserebitur. *L.* Omnium miseretur Deus qui piè illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam satìs multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. *Est.* *D.* Sum, es, esse, verbum anomalum. *L. Gallinæ.* *D.* Gallina, gallinæ; ut mensa mensæ. *L. Ut.* *D.* Non declinatur, quia est conjunctio: Anglicè, *That, to the end that, for that.* *L. Illa.* *D.* Ille, generis masculini; illa, fœminini; illud, neutrius. *L.* Declina in fœminino. *D.* Illa, illius, illi, &c. *L. Sit.* *D.* Jam dictum est. *L. Bona.* *D.* Bonus, generis masculini; bona, fœminini; bonum, neutrius; nomen adjectivum. *L.* Confer ad exemplum. *D.* Justus, justa, justum; bonus, bona, bonum. *L.* Nunc mutuò vos interrogate, ut plenius omnia tractetis.

COLLOQ. 37.

Blanderius. Hypodidascalus.

PRæceptor. *H.* Quid vis? *B.* Licétne mihi ire domum? *H.* Cur ante horam? *B.* Pater jussit ut nunc adirem. *H.* Quid eget operâ tuâ? *B.* Vult me in villam mittere. *H.* Quid eó? *B.* Petitum uvas, & eâdem operâ nunciatum aliquid villico

villico nostro. *H.* Quid si fallis? *B.* Adferam testimonium, ut soleo. *H.* Quãdo redibis? *B.* Horâ primâ, ut spero. *H.* Quî tam citó? *B.* Villa nostra non longè hinc est. *H.* Ito sanè.

COLLOQ. 38.

D. H.

PRæceptor, placétne audire excusationem meam? *H.* Quando abfuisti? *D.* Hesterno die. *H.* Quotâ horâ? *D.* Primâ. *H.* Quæ fuit causa? *D.* Accersitus fui. *H.* A quo? *D.* A patre. *H.* Quis tibi nunciavit? *D.* Famulus noster. *H.* Cur me non adivit? *D.* Quia dicebat ille se urgeri festinatione. *H.* Súntne tibi testes? *D.* Adsunt, præceptor. *H.* Abi, sede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

COLLOQ. 39.

Hypodidascalus. Michael.

CUr non venisti citiús? *M.* Expectabam fratrem. *H.* Ubi est? *M.* Restitit in foro. *H.* Cur eum non adduxisti? *M.* Volebat emere atramentum. *H.* Imò pyra, mala, aut aliquid è cæteris fructibus. *M.* Nescio, tamen illud dicebat. *H.* Cùm sitis fratres, cur non habetis domi commune atramentum in ampulla? *M.* Frater nihil vult habere commune mecum. *H.* Vult igitur omnia sibi propria? *M.* Illud est. *H.* Admone me; quum venerit, ego illum docebo quid sit fraternitas. *M.* Faciam, præceptor. *H.* Abi in locum tuum.

COLLOQ. 40.

D. O.

LIcétne abesse horâ secundâ? *O.* Quid habes negotii? *D.* Pater eget operâ meâ. *O.* Qua in re? *D.* Ut sibi aliquid scribam. *O.* Sed interim non reddes quæ præscripta sunt vobis. *D.* Jam edidici. *O.* Factum bene. *D.* Placétne tibi audire me? *O.* Cras audiam quum licebit per otium. *D.* Permittísne igitur ut absim, præceptor? *O.* Agé, permitto, sed itá, ut crastino die scriptum adferas testimonium. *D.* Ego semper tibi adfero aut à patre scriptum, aut à nostro famulo, patris nomine. *O.* Rectè facit pater. Sunt enim multi qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic salutem verbis meis. *D.* Faciam, præceptor.

COL-

COLLOQ. 41.

Magister. Caperonus.

HEus *Caperone*. *C*. Hem præceptor. *M*. Quid flet frater tuus? *C*. Ægrotat. *M*. Quî scis? *C*. Satis apparet. *M*. Quo signo? *C*. Quia vomuit. *M*. Quid illi dolet? *C*. Caput & stomachus, ut dicit. *M*. Cur non recepit se domum? *C*. Non ausus est. *M*. Tu verò non audebas me admonere? Agé, duc illum tu ipse domum usque, & matri narra diligenter ut ille se habeat. Propera; quid cessas? duc eum lento gradu. *C*. Ducam, præceptor.

COLLOQ. 42.

Hypodidascalus. Tiliacus.

HEus *Tiliace*, sequere me in cubiculum; est quod ego te seorsum monere velim. *T*. Adsum, præceptor. *H*. Nunquámne maturè in scholam venies? *T*. Non possum venire citiús. *H*. Semper istud dicis: quid impedit? *T*. Nemo est domi nostræ, qui me expergefaciat. *H*. Nemo? *T*. Prorsus nemo. *H*. Non habetis ancillam? *T*. Habemus quidem, sed non curat me excitare. *H*. Imò tu (ut opinor) non curas surgere; nónne verum dico? quid taces? responde nunc tandem aliquid. *T*. Me miserum! quid agam? *H*. Nihil est quod verearis; fatere verum. *T*. Quid si confessus ero? *H*. Ego tibi ignoscam, crede mihi. *T*. Ah! pudet. *H*. Nè pudeat verum fateri, quæso; alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus observator, vise ad matrem ejus & roga. *T*. Nè mittas oro, præceptor; dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. *H*. Agé, esto animo bono. *T*. Sic est profectò ut dixisti. *H*. Non satis istud est, volo audire sigillatim omnia, Narra mihi planè quemadmodum sese res habeat. *T*. Quum venit ancilla me excitatum, primùm nihil respondeo, quasi seriò dormiam; deinde, si magis urgeat, attollo ægrè caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. *H*. Quàm pulchrè narras! Ità me Deus amet, nunc te magis amo quàm unquam feci. Perge. *T*. Quamprimum egressa est ancilla cubiculo, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. *H*. Etiámne redormis? *T*. Ego verò redormio bene placidéque.

H. Quam-

H. Quamdiu? *T.* Donec ancilla secundò veniat. *H.* Quum redit, quid tibi dicit? *T.* Exclamat, vociferatur, insanit. *H.* Quibus utitur verbis? *T.* Hem nebulo (inquit) quando eris in schola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene verberet; tu nunquam vis surgere nisi bis aut ter excitatus fueris. *H.* Bonâ fide promittis facturum te posthac officium? *T.* Si unquam recidero, causam non dico quin palàm cædar virgis, idque acerbissimè. *H.* Bellè quidem promittis; sed quomodo præstabis promissa? *T.* Adjuvante Domino Deo. *H.* Quâ ratione flectes illum? *T.* Fide & assiduis precibus. *H.* Alioqui nihil possis obtinere. *T.* Credo equidem. *H.* Non satis est credere, nisi curès efficere diligenter. *T.* Curabo pro viribus, ac dies noctésque id unum meditabor. *H.* Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. *T.* Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere concionatores; tu verò ferè quotidie ad id nos hortaris, & bene facis, præceptor, quia omnes sumus valde negligentes, sed ego primus omnium. *H.* Da igitur operam ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipuè semper verax esse. *T.* Faxit Deus ut nunquam mentiar. *H.* O quàm felix esses! *T.* Satis in præsentia felix ero, si tantùm me absolveris. *H.* Faciam quod tibi sum pollicitus, sed eâ lege, ut promissi tui memineris, & re ipsâ præstes quemadmodum nunc mihi recepisti. *T.* Quid igitur restat quò minùs abeam liber? *H.* Imò aliquid restat; mane, & audi etiam nunc. *T.* Quamdiu voles, præceptor. *H.* Inter cætera, excutias oportet istam pigritiam, quæ te in lecto detinere solet. Non enim decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & experrectum, cujusmodi vides aliquos ex condiscipulis. Non tenes memoriâ divinum Petri Apostoli præceptum? *T.* Quid illud est? *H.* Sobrii (inquit) estote & vigilate. *T.* O quoties audieram! sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. *H.* Fac ut studiosè usurpes in posterum; neque illud solùm, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi inprimis bene consules, jucundus eris parentibus,

tibus,& mihi,& condiscipulis tuis; denique (id quod est præcipuum) charus eris Deo, qui studia tua in gloriam sui nominis magis indies promovebit. *T.* O quantum fructum sentio ex ista admonitione tua! *H.* Vehementer sanè gaudeo,& tuâ,& condiscipulorum causâ. *T.* Quid si narras illis meam pœnitentiam? *H.* Ego verò narrabo primo quoque tempore, ut exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo quàm culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale,fili,& adesto horâ tertiâ in auditorio. *T.* Ago tibi gratias ingentes, amantissime præceptor.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIB. IV.

Paulò graviora continens, præsertim in moribus, & Christianâ doctrinâ.

COLLOQ. I.

Frysius. Samuel.

OBsecro te, *Samuel*, da mihi operam paulisper. *S.* Quid istud est? *F.* Nescio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malé. *S.* In utrum oculum incidit? *F.* In dextrum. *S.* Vis inspiciam? *F.* Inspice,amabò te. *S.* Aperi quantum potes, ac tene immobilem. *F.* Non queo à nictu continere. *S.* Mane,egomet tenebo sinistrâ manu. *F.* Ecquid vides? *S.* Quin jam exemi. *F.* O factum bene! quid est? *S.* Cerne tu ipse. *F.* Est mica pulveris. *S.* Et quidem usque adeò pusilla, ut vix cerni possit. *F.* Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. *S.* Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur. Indè etiam fit, ut experiamur nihil esse nobis charius. *F.* Hoc Deus approbat, quum de sua in nobis charitate loquens apud *Zachariam*,

2. cap.

2. cap. sic ait, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* *S.* O immensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! *F.* Non mihi rubet oculus? *S.* Aliquantulum, nempe quia fricuisti. *F.* Credin' tu mihi adhuc dolere? *S.* Quidni credam, qui toties talem molestiam sum expertus? *F.* Experientia est rerum magistra. *S.* Ità vulgò dicitur. *F.* Quid pretii dabo isti medico pro labore? *S.* Quantum pacti sumus. *F.* Brevis est conclusio, ergò nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam; atque utinam detur referendi locus! *S.* Quin potiùs avertat Deus. *F.* Bene correxisti; dixeram imprudenter, at sine dolo. *S.* Sic accepi; sed interim jocari licet, præsertim ut in Latina lingua nos exerceamus. *F.* Faxit Dominus Deus, ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur. *S.* Faxit precor.

COLLOQ. 2.

Alexander. Carolus.

ECce, reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. *C.* Non est quòd agas: sed tu satísne usus eras? *A.* Satìs diu usum concessisti, quæ tua est humanitas. *C.* Quoties opus erit, quæso nè parcas rebus meis. *A.* Non parcam, quando ità jubes. *C.* Pergratum mihi feceris. *A.* Gratiam habeo maximam; tu verò nostris utere, si quis usus fuerit. *C.* Non est quòd moneas; satìs meâ sponte sum impudens. *A.* Imò verecundus nimis. *C.* Esto; aliquando tamen senties. *A.* Ità velim; bene vale. *C.* Te servet Dominus Deus.

COLLOQ. 3.

Claudius. Quintinus.

CUr diligenter audire debemus Evangelium? *Q.* Ut discamus Deum colere ex voluntate ejus. *C.* Nihil aliud respondes? *Q.* Quid responderem? Nihil enim scio præterea. *C.* Nónne etiam ut sobriè & justè vivamus? *Q.* Declara mihi illa duo adverbia, quæso. *C. Sobriè*, id est, continenter: *justè*, id est, in justitia; nempe ut suum cuiq; tribuamus. Ità fit, ut *sobriè* ad vitam cujusque privatam pertineat; *justè* autem, ad charitatem, quam proximo debe-

debemus. Q. Sed audi, mi *Claudi*; nónne cultus Dei omnia illa complectitur? C. Probè sentis, *Quintine*: sed volui experiri, an responsionem tuam rectè intelligeres. Q. Bene feciſti. Nam de sincero verbi divini intellectu, nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem. Sed nos hora ipsa admonet ut discedamus.

COLLOQ. 4.

Observator. Baptista.

FRater tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat; ex quo fit, ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. *B.* Quid vis faciam? *O.* Cur non sæpe mones? *B.* Nunquam desisto monere. *O.* Perge, precor. *B.* Nihil est quòd me preceris; nunquam cessabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte se correxerit. *O.* Sic usurpabis *Catonis* præceptum, *Quando mones aliquem*; nôsti cætera. *B.* Sed oro te, mi *Nicolae*, ut quoties eum notaveris, id mihi renuncies. *O.* Nunquam finis esset, adeò frequens est nomen ejus in meis commentariolis. *B.* Saltem fac me semel certiorem, quum primùm commiserit, quo sit accusandus; tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quàm verbera. *O.* Istud non est parvum bonæ indolis argumentum. *B.* Ità spero quidem. Facies igitur quod rogo? *D.* Ego verò atque libens.

COLLOQ. 5.

Castrensis. Richardus.

QUid consilii tractabas modò cum præceptore? *R.* Si scire cupis, illum percontare. *C.* Cur me celas? *R.* Ut nè palàm facias. *C.* Non ideo (crede mihi) te rogo ut id proferam: quid enim proficerem? *R.* Quamobrem igitur tam cupidè rogas? *C.* Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audieris. *R.* Itáne paratus advenis, ut à me extorqueas, quod mihi uni, idque à præceptore creditum est? *C.* Quod mihi dixeris, surdo & muto dictum puta. *R.* Egóne tergum meum in fidem tuam committam? *C.* Id profectò potes, & quidem sine periculo. *B.* Nunquâ dices sat commodé, ut istud mihi persuadeas. *C.* Dabo fidem

dem me taciturum. *R.* Etiamsi ter quatérve sanctissimè juraveris, non prodam. Proinde tu desine percontari. *C.* Hem! Ubi est illa nostra amicitia? *R.* Nescis illud dictum Sapientis, *Quod tacitum esse vis, nemini dixeris?* *C.* Audivi aliquoties; sed quod amico dictum sit, nemini dictum videtur. Est enim amicus quasi alter idem. *R.* Eadem tibi dicet qui scire ex te volet; & item alius, qui ex illo; atque ità ad aures omnium perveniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. *C.* Non sum imperator, ut te missum faciam. *R.* Pergin' molestus esse? *C.* Abire malim, quàm tibi molestiam exhibere.

COLLOQ. 6.

D. N.

QUando vis adire domum? *N.* Nescio. Ubi Deo visum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. *D.* Quid si te accersat pater? *N.* Tunc intelligam Deum sic velle, ideóque parebo. *D.* Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? *N.* De hoc non est meum disputare; sed ut confido, pater non temere me accerset. *D.* Ego quoque non aliter sentio; sed volui tantisper tecum fabulari. *N.* Gaudeo hunc nostrum sermonem non fuisse fabulosum. *D.* Utinam in scholis frequentiores essent sermones ejusmodi! *N.* Tum erunt, quum Deus ipse puerorum animos timore sui affecerit. *D.* Ergò precemur eum, ut id brevi contingat.

COLLOQ. 7.

Antonius. Hieremias.

QUâ pecuniâ emisti librum istum? *H.* Quâ censes nisi meâ? *A.* Miror unde habueris. *H.* Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? *A.* Egóne exigo? *H.* Videris exigere. *A.* Non exigo, inquam; sed sic solemus inter nos familiariter & liberè fabulari, ut Latinè semper condiscamus aliquid. *H.* Ea res, fateor, plurimùm confert nobis ad Latinè loquendi facultatem. Sed nemo est tam lenis, quin interdum subiascatur. *A.* Est ut dicis; sed est brevis puerorum ira. *H.* Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. *A.* Quando venerat?

H. Ab-

H. Abhinc octo dies. *A.* Miror quòd eum non viderim. *H.* Non est quòd mireris. *A.* Quid ità? *H.* Quia vix sesquihorám hîc moratus est. Quum enim de equò descendisset, méque paucis esset alloquutus, Ascendamus (inquit) in tuum cubiculum, ut tecum liberiùs colloquar. *A.* Sed antequam narres cætera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus. *H.* Falso quodam rumore (ut fit) audierat me ægrotum esse. *A.* Quid ille, quum præter spem te valentem invenit? *H.* Mirificè affectus est gaudio. *A.* Quis dubitat? *H.* Præterea, Deo optimo maximo maximas egit gratias. *A.* Libenter hæc audio; perge quæso. *H.* Tunc me de valetudine percontatur, unà precamur, non sine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus sit. Opus (inquam) pater. Quâ (inquit) re eges? Libro (inquam) decem assium. Tum ille promit ex marsupio decussem, tum mihi in manum dat, & *vale* dicto, statim conscendit equum, atque abit. *A.* Cur tibi plus dedit quàm petiveras? *H.* Istud ineptè quæris. Scilicet ità lætus erat, quia me, præter spem, bene sanum offenderat; quòd si vel coronatum petivissem, tam facilè dedisset mihi. *A.* O quantum debes illi summo Patri, qui tibi adeò bonum patrem dederit! *H.* Nè cogitari quidem potest quantum debeam. Nam etiamsi malum dedisset, deberem tamen non parúm. Sed quid cessamus auditum ire prælectionem? *A.* Jam instat hora tertia. *H.* Parata sunt mihi omnia. *A.* Mihi quoque. *H.* Eamus ergò in auditorium.

COLLOQ. 8.

Sonerius. Villaticus.

UBi nunc est frater tuus natu maximus? *V.* Ivit in militiam. *S.* Quid ais? in militiam? *V.* Sic res est. *S.* Sic ergò valedixit literis? *V.* Jampridem literarum satietas eum ceperat. *S.* Quid ità? *V.* Nescio, nisi quia volebat liberiùs vivere. *S.* Quomodo permisit pater? *V.* Quid? putas permisisse? patre absente, matre invitâ, profectus est? *S.* O miserum adolescentem! *V.* Imò verò miserrimum. *S.* Quid faciet? *V.* Id quod cæteri qui sequuntur illud vitæ genus:

genus: nempe spoliabit, rapiet, ludet aleâ, potabit, scortabitur. *L.* Estne isthæc militum vita? *V.* Omnino. *S.* Unde scis istud? *V.* Audivi nuper ex patre quum cœnaremus. *S.* Quorsũ narrabat talia? *V.* Docebat nos, nihil esse certius quàm Deum timere, qui custodit parvulos, eósque in viam rectam paulatim inducit. *S.* Et præceptor ipse noster de his rebus sæpe nos admonet. *V.* Tantò magis debemus esse soliciti, ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum operâ Deus ad nostram institutionem utitur. *S.* Utinam utrisq; præstemus quod ipse nobis in sua lege præcepit! *V.* Ità faxit ille. *S.* Faxit precor.

COLLOQ. 9.

Lucas. Orosius.

AUdio fratrem tuum jam reveniſſe ex *Germania*. *O.* Sic est. *L.* Solúsne rediit? *O.* Non omnino. *L.* Quis igitur cum illo? *O.* Quidam civis hujus oppidi, qui ferè biennium illìc habitaverat. *L.* Cur iverat frater? *O.* Missus illûc fuerat à patre ut Germanicè disceret loqui. *L.* Quam igitur ob rem non fuit illìc diutiùs? *O.* Jam non poterat ferre matris desiderium. *L.* O tenellum adolescentem! Quotum agit annum? *O.* Septimum decimum, si rectè mater meminit, ex qua id audivi sæpe. *L.* Agé; quo vultu à patre acceptus est ejus adventus? *O.* Rogas? Pater non sustinebat aspicere: quinetiam nec salutatione dignatus, nec alloquio, jussit eum abire è conspectu. *L.* Quid præterea? *O.* Nisi mater cum lacrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi, qui miserum in carcerem conjiceret. *L.* Atqui non poterat injussu magistratûs. *O.* Nescio; tamen conabatur. *L.* Quid postea factum est? Cubuítne domi vestræ? *O.* Minimè verò. *L.* Ubi igitur? *O.* Sororis meæ virum nostin'? *L.* Tanquam digitos. *O.* Eò missus est à matre, dum patris ira defervesceret. *L.* Quid tandem accidit? *O.* Egit mater cum propinquis & amicis nostris, ut iratum patrem mitigarent. *L.* Sic igitur frater tuus cum patre in gratiâ rediit. *O.* Id non fuit magni negotii. Jam enim patrem cœperat pœnitere,

quòd sic excanduisset, quódque tam graviter accepisset filium. *L.* Nempe dies ejus iram lenierat. *O.* Eâ tamen lege recepit illum, ut promitteret se in *Germaniam* rediturum statim à vindemia. *L.* Vide quàm ineptus sit iste in matres nostras affectus. *O.* Atqui ipsæ matres sunt in causa: cur enim adeò tenerè nos adamant? *L.* Naturam cogere difficile est. *O.* In hanc sententiam tenésne versum ex *Horatio*? *L.* *Naturam expellas furcâ licét, usquè recurret.* *O.* Sed quid hoc? dum fabulamur, à lusu cessatum est. *L.* Nihil indè nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

COLLOQ. 10.

Conradus. Linus.

UBi fuisti hodie post prandium? *L.* In horto præceptoris. *C.* Quid illûc iveras? *L.* Ille me miserat petitum olera. *C.* Quæ tandem olera collegisti? *L.* Vix enumerare possum omnia. *C.* Saltem quæ occurrunt memoriæ. *L.* Sed cur istud quæris? *C.* Ut interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ parvuli didicimus. *L.* Pulchra est exercitatio; præsertim quum aliquid nobis suppetat otii. Audi igitur; collegi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviam, satureiam. *C.* Herbæ sunt olentes, quas adhuc numerâsti. *L.* Sic institueram memoriæ gratiâ. *C.* Perge porró. *L.* Paucæ quidem restant, ut beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica, portulaca; plures non occurrunt. *C.* Quî potuisti tot meminisse? *L.* Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. *C.* Et noveras omnes? *L.* Nôram, alioqui eum interrogâssem. *C.* At ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. *L.* Ego tibi plures etiam demonstrabo, quum licebit nobis in hortum ire. *C.* Multúmne attulisti? *L.* Plenum calathum. *C.* Sed de singulis quantum? *L.* Nimis es curiosus: quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. *C.* Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas: Scin' tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? *L.* Partim ut jus bene condi-

retur,

retur, partim ut minutal ex oleribus fieret. *C.* Quàm bene consulebat nobis! *L.* Optimè; sed tamen ea non erat causa præcipua. *C.* Quænam igitur? *L.* Legistine unquam moretum *Virgilii*? *C.* Carmen quidem legi, sed moretum nunquam edi, nec vidi quod sciam. *L.* At videbis, spero. Nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præscripto. *C.* An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? *L.* Saltem jus carnium pingue, bene conditum, carnes opimæ, & minutal ex oleribus. *C.* Unde scis ista? *L.* Omnia vidi in culina, quum jussus essem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. *C.* Quid moretum? non saltem gustabimus? *L.* Imò dabitur nobis; nam confectum est quod satis sit omnibus. *C.* Ista mihi sapiunt magis præsertim æstate, quàm carnes ipsæ, aut pisciculi. *L.* Optarem profectò servari carnes in hyemem, ut totâ æstate olera & fructus esitaremus. *C.* Atqui (ut accepi) ista minùs alunt. *L.* Id ego audivi aliquoties; sed quid opus est tanto studiosis alimento? *C.* Non tanto, fateor; si tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos, statim ejus rei culpam assignarent præceptori: nónne sic est? *L.* Non est dubium; sed quid agas? ferè parentes (præcipuè matres) nobis indulgent nimiùm. *C.* Vera quidem dicis; sed tu interim matris indulgentiâ libenter frueris. *L.* Quasi verò tu minùs. *C.* Nè mentiar, quod tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. *L.* Non possumus parentem erga nos affectum, nisi nostris vitiis, immutare; tantùm caveamus eorum abuti benevolentiâ: sed inprimis laudemus illum Patrem nostrum benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. *C.* Ista libens audio; sed nos hora vocat. *L.* Agè, finem imponamus.

COLLOQ. II.

Molerius. Dotheus.

UNde redis? *D.* E foro. *M.* Quid emisti? *D.* Carnem. *M.* Qualè? *D.* Vitulinam. *M.* Ostende, quæso; ferè nova res est hoc tempore. *D.* Vide. *M.* Bona videtur mihi. *D.* Non falleris opinor. *M.* Quot sunt libræ? *D.* Nolunt

lanii appendere vitulinam. *M.* Cur non? *D.* Propter novitatem. *M.* Vide astutiam: scilicet quisque vendit quàm potest carissimè. *D.* Rem acu attigisti. *M.* Quantum putas pendere? *D.* Duas libras & paulò ampliùs. *M.* Quanti emisti? *D.* Agè, divina. *M.* Non sum divinus. *D.* Atqui multi divinant, qui tamẽ divini non sunt. *M.* Fieri potest; sed ex quibusdam conjecturis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis. *D.* Diuina igitur ex conjectura. *M.* Emisti totum duobus assibus. *D.* Paulò minoris. *M.* Quanti ergò? *D.* Tenta iterum. *M.* Viginti denariolis. *D.* Nolo te diutiùs torqueri de nihilo. *M.* Dic igitur sodes. *D.* Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. *M.* Profectò fortuna tibi pulchrè favit. *D.* Quam mihi narras fortunã? *M.* Hic mos est loquendi. *D.* Mos (ut dicitur) tyrannus est pessimus. Atq; utinam bonos mores tam studiosè coleremus, quàm obstinatè retinemus malos! *M.* Tunc meliùs se haberent omnia. *D.* Nos igitur fortunam istam Ethnicis & impiis relinquamus. Fortuna nihil est: solus est Deus qui favet nobis; solus est adjutor & protector noster. *M.* Istud quidem certò scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? Sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo. *D.* Oportebat te illud meminisse, Nè lingua præcurrat mentem. *M.* Istud quidem didicimus è septem sapientum dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchrè dicta, licèt ea mandaverimus memoriæ. *D.* Tantò igitur magis illa est exercenda, ut nobis, quum opus est, suppetat. *M.* Isto tuo admonitu, discam esse aliàs prudentior. *D.* Sed audio signum dari; desinamus.

COLLOQ. 12.

Herus. Famulus.

FUistíne hodie in foro? *F.* Fui. *H.* Quando? *F.* Post concionem sacrã. *H.* Quid emisti nobis? *F.* Ferè nihil. *H.* Quid autẽ? *F.* Butyrũ. *H.* Quanti? *F.* Quadrante. *H.* Tantillũ? *F.* Non ausus sum ampliùs emere. *H.* Quid timebas? *F.* Nè bonum non esset. *H.* Satis prudenter factum. *F.* Cur istud dicis here? *H.* Quia malim te esse hac in re timidiorem, quàm audaciorem. Sed nunquid emisti præterea? *F.* Nihil

F. Nihil. *H.* Eho, Nihílne? *F.* Nihil prorſus. *H.* Vah, quàm parcè nobis opſonatus es! *F.* Quid aliud emere potuiſſem? *H.* Quaſi neſcias quibus cibis oblectari ſoleam. *F.* Scio te amare caſeum molliuſculum, & pyra, & alios fructus recentes. *H.* Rectè dicis; cur ergò non emebas? *F.* Caſeus ipſe carior erat pro noſtra pecuniola. *H.* Quid fructus? *F.* Alii erant non ſatìs maturi, de aliis ego dubitabam eſſentne boni. *H.* Miſer, non poteras guſtare? *F.* Atqui iſtæ mulieres nihil guſtare permittunt, niſi te empturum affirmes. *H.* Nihil mirum; multi enim guſtarent animi tantùm gratiâ. Tu igitur eſto aliàs prudentior. *F.* Quomodo? *H.* Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. *F.* Quid tum præterea? H. Si tibi ſapuerit, tum emito ampliùs; ſin minùs, relinquito; & aliò te conferto. *F.* Bona eſt iſta cautio. *H.* Memineris igitur, ut ipſe poſtea utaris. *E.* Ego, ut ſpero, meminero diligenter. Nunquid vis præterea? *H.* Ut cures quæ tui ſunt officii, deinde literis incumbas.

COLLOQ. 13.

Caroletus. Quintinus.

ADfuiſti matutinæ precationi? *Q.* Adfui: tu verò ubi eras? *C.* Iveram ad patrem in cauponã. *Q.* Quid có? *C.* Herì veſperì jufſerat ut ſe convenirem bene manè. *Q.* Quî auſus es tam manè prodire, ídque inconſulto præceptore? *C.* Jam herì veniam impetrâram, antequam iretur cubitum. Sed dic mihi, quid ille à precatione palàm admonuit? *Q.* Audivi (inquit) eſſe inter vos, qui ſæpenumero Anglicè fabulentur, & nemo interea veſtrûm mihi quicquam indicat, quod eſt argumentum conſenſionis omnium in eodem peccato. Hæc fuit accuſationis ſumma, deinde in eam ſententiam multa dixit, quæ meminiſſe non potui. *C.* Sed quæ tandem fuit concluſio? *Q.* Quamobrẽ (inquit) admoneo vos, ut alius aliũ ad Latinè loquendũ cohortemini diligenter, & eorum nomina qui parere noluerint, ad me quamprimum deferatis, ut huic malo remedium adhibeã. *C.* Nullũ igitur verbũ licebit ef-

ferre Anglicum? Q. Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ità rem intelligit. Non enim (ut scis) usque adeò est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbũ aliquod inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palàm dixit, edictum suum ad eos demum pertinere, qui quum Latinè sciant, tamen semper latibula quærunt ut Anglicè fabulentur, ídque de rebus ineptissimis. Q. Ea est quorundam pertinacia, ut malint sæpissime vapulare repugnando præceptis honestissimis, quàm laudari atque etiam diligi obsequendo. C. Meministi audire ex ipso præceptore, *Nitimur in vetitum?* Q. Memini, atque adeò est verissimum: tamen qui doctrinam Christi libenter amplectuntur, non studio peccant neque malitiâ. C. Istud præstat verus ille timor Domini. Q. Tales igitur, quoad licet per naturæ infirmitatem, sedulò cavere nituntur, nè quid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimùm offendatur. C. Ergò studeamus & nos id ipsum cavere: studeamus rectè vivere, & Dei nostri parere voluntati; non modò nè vapulemus, sed magis ut illi optimo Patri nostro placeamus. Q. Ità fiet, ut verè simus nõ tenebrarũ, sed lucis filii. C. Sed de his aliàs pluribus; ad disputationes nos recipiamus. Q. Ecce, vocat signum.

COLLOQ. 14.

Albertus. Tirotus.

NUnc demum redis à foro? T. Quid demum? Tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A. Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum? T. Bubulam & vervecinam. A. Estne in foro carnium magna copia? T. Tanta profectò, ut miror adeò caras esse. A. Nihil mirũ. Ut multæ sunt carnes, ità multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimùm vidisti carnis genera? T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, hœdinam, agninam. A. Nihilne amplius? T. Quid velles præterea? A. Nihil erat ferinæ? T. Non queo referre simul omnia; imò etiam ferinam vidi. A. Qualem? T. Cervinam & aprugnam. O quàm pinguis est aprugna! A. O quàm ineptus es! T. Quid ità? A. Quia

falleris

falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestico dicitur arvina, id in sue fero (id est, apro) callum vocatur; & est in eo genere durissimum. *T.* Istud quidem audire non memini. *A.* Nunc audisti; manda (si vis) memoriæ. *T.* Tu verò doctor, unde illud didicisti? *A.* Domi nostræ ferina caro res est frequentissima. *T.* Unde vobis tanta est copia? *A.* Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. *T.* Quale est vivarium istud? *A.* Locus est ferè quadrangulari formâ, ampliſſimus, muris altissimis septus undique, consitus multis & proceris arboribus; inter quas sunt dumeta maximè densa. *T.* Quales sunt illic arbores? utrùm urbanæ an sylvestres? *A.* Sylvestres ferè omnes; sed in his potissimùm quercus & fagi; quarum glande pascuntur cervi, apri, damæ. *T.* O quantas meritò gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! *A.* Non sumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. *T.* Cur ità? *A.* Quia talia non vult prædicari. *T.* Tantò magis laudandus, quòd Christi præceptum verè sequitur, cujus verba apud *Matthæum* scripta sunt; *Quum facis* (inquit) *eleemosynam*, & quæ sequuntur. *A.* Quoto capite? *T.* Sexto, nisi me fallit memoria. *A.* Sed hæc hactenus. Satis enim sumus colloquuti, & jam ad disputandum convenitur. *T.* Eamus igitur. *A.* Sequere me, aut (si mavis) præcede. *T.* Ego neutrum faciam, sed unà ibimus.

COLLOQ. 15.

Grinandus. Moverotus.

TAntùm igitur hodiè è villa revertisti? *M.* Hodie tantùm, idq; paulò ante prandium. *G.* Atqui dixeras te futurum illic modò biduum. *M.* Ità sperabam fore, & sic pater promittebat. *G.* Quid igitur obstitit quò minùs redieris citiùs? *M.* Mater me detinuit, tametsi etiã cum lacrymis eã obsecrarẽ ut me missum faceret. *G.* Sed cur te tã diu remorata est? *M.* Ut se comitarer in reditu. *G.* Quid verò agebas interea? *M.* Colligebam fructus cum rusticis nostris.

G. Quos fructus? *M*. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castaneæ. *G*. O jucunda exercitatio! *M*. Non est jucunda solùm, sed etiam frugifera. *G*. Sed hoc malum, quòd interim quinque aut sex prælectionum fructus tibi periit. *M*. Non omnino periit, spero: curabo pro viribus ut aliqua ex parte recuperem. *G*. Quid facies? *M*. Describam quàm potero diligentissimé. *G*. Quid tum postea? *M*. Ediscam ipsam auctoris orationem. *G*. Sed sententiam non satìs intelliges. *M*. Ipsa me juvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. *G*. Nec tamen id satìs erit. *M*. Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus una. *G*. Libenter equidem faciam. Sed nè istud quidem sufficiet. *M*. Non habeo quid possim ampliùs. *G*. Quantò præstitisset vivam audire magistri vocem! *M*. Multò sanè præstiterat; sed quando id mihi non contigit, nec meâ culpâ factum est, nihil habeo quòd me accusem in hac parte. *G*. Rectè dicis; fac igitur habeas animum bonum. Nam quòd ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideo feci, ut vellem te adducere in desperationem: sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. *M*. Haud mihi dubium istud est, quo fit, ut majorem tibi habeam gratiam. *G*. Sed ecce, vocat nos ad cœnam tintinnabulum. *M*. Nuncius opportunus.

COLLOQ. 16.

Joannes. Rubetus.

SAlve *Rubete*. *R*. O *Joannes*, auspicatò advenis; valésne bene? *J*. Optimé, gratia Deo: tu verò ut vales? *R*. Rectè sanè, Dei beneficio: sed quando rediisti domo? *J*. Nudiustertius. *R*. Bene habet, opportunè venisti. *J*. Nempe sciebam instare vacationis terminum. *R*. Placétne ut otiosè aliquandiu confabulemur? *J*. Maximé, dummodo semoti simus ab hac turba clamosa ludentium. *R*. Bene mones; secedamus in auditorium illud, quod est apertum. *J*. Quàm aptè hìc sedemus! Agé, loquamur liberé. *R*. Súntne peractæ vestræ vindemiæ? *J*. Omnino. *R*. Quantum temporis posuistis in toto opere? *J*. Dies circiter quindecim. *R*.

Tu

Tu igitur ſemper interfuiſti? *I.* Nullum intermiſi diem. *R.* Quid agebas? *I.* Uvas ſæpius colligebam. *R.* Cum verbo *Colligebam* debuiſti aliquid addere. *I.* Quidnam, quæſo? *R. Et edebam. I.* Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare poteſt. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? *R.* Profectò rectè loqueris; euge, reſponſum laudo. *I.* Jámne putabas os occluſiſſe mihi? *R.* Iſtud nè cogitavi quidem. *I.* Quid igitur? *R.* Non expectabam tam promptum, támque prudens reſponſum. *I.* Nihil eſt quòd mireris. Nam, ut eſt in proverbio, *Sæpe etiam eſt olitor verba opportuna loquutus. R.* Cui debes hoc proverbium? *I.* Magiſtro *Juliano.* Is enim dictat nobis interdum proverbia ejuſmodi, & pulchras ſententias ex bonis auctoribus. *R.* Optimè vobis conſulit; ſed quibus horis ſolet id facere? *I.* Nonnunquam à cœna, ſæpius autem quum in auditorio nihil habemus reddere. *R.* Utinam ſic omnes facerent, dummodo non eſſent impedimento quotidianis ſcholæ exercitationibus! *I.* Bene ſubjunxiſti iſtam exceptionem per adverbium *Dummodo.* Sunt enim quidam pædagogi, qui ſuis dictatis & privatis lectionibus ſic onerant pueros ſuos, ut non poſſint in ſchola ſatisfacere. *R.* Indè fit, ut ipſi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad ſermonem inſtitutum. *I.* Placet. *R.* Fuiſtine ſemper occupatus in uvis colligendis? *I.* Opus illud in paucis diebus abſolvitur, propterea quòd ità magnus operariorum numerus ad id locari ſolet. *R.* Quid deinde fit? *I.* Calcantur uvæ, vinum hauritur è cupis majoribus, eâdem operâ diffunditur in dolia: deinde uvæ ipſæ nondum expreſſæ ſubjiciuntur prelo in torculari; poſtremò exportantur & abjiciuntur vinacea. *R.* Atqui non curabas iſta. *I.* Imò curabam, aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maximè ut ſolicitarem operarios. *R.* Eras ergò illîc tanquam præfectus, & quaſi magiſter operum. *I.* Imò eram reverà magiſter operum & præfectus. Pater enim me præfecerat. *R.* Quàm gaudebas iſto magiſterio! Quàm pulchrum erat videre te cum tua gravitate

vitate aliis imperantem, alios adhortantem, alios denique arguentem! *I.* Profectò si vidisses me, dixisses alium esse quàm in schola discipulum. *P.* Ut video, non eras otiosus. *I.* Imó, ut bonus paterfamilias adhibebam sæpenumero manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instigarem. *P.* Non absre (ut apparet) pater te huic muneri præfecerat. *I.* Nempe aliis in rebus expertus erat meam diligentiam. *P.* Absit tamen verbo jactantia. *I.* Ego sic intelligo; sed liberè sic loquor, quia cum familiari meo. *P.* Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia? *I.* Mediocris, qualis ferè hoc anno ubique esse dicitur: tametsi vinum rubellum habemus affatim, album non item. Verùm quicquid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. *P.* Quot impleviſtis dolia? *I.* Plùs minùs quadraginta; sed sunt alia aliis majora. *P.* Papæ! Non tibi videtur magnus proventus? *I.* Satis quidem; sed non pro ratione anni superioris. *P.* Quid refert? quantò minor est quantitas, tantò etiam pluris vendetur. *I.* Sic ferè solet evenire. Sed nónne tibi videor satis narrâsse de vindemiis? Quid præterea desideras? *P.* Quoniam sic abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum. Est enim quasi altera vindemia. Nónne habetis multos? *I.* Plenis tabulatis, quæ est Dei benignitas. *P.* Quando collecti sunt? *I.* Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. *P.* Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera? *I.* Mala, pyra, castaneæ, juglandes: sed malorum & pyrorum multa est varietas. *P.* Quid cotonea? Non etiam habetis? *I.* Imò habemus, sed ea sub malorum genere continentur; unde & alio nomine appellantur mala cydonia. *P.* Quid autem attulisti huc rediens? *I.* Nihil nisi quasillum uvarum selectarum; sed singulis posthac hebdomadibus mihi afferentur plenis saccis mala, pyra, castaneæ. *P.* Interea da mihi, quæso, aliquot ex uvis tuis. *I.* Eamus in cubiculum meum, illîc dabo tibi. *P.* Equidem paratus sum; eamus. *I.* Illîc etiam agemus de repetendo ultimo in diem Lunæ colloquio: nam, ut opinor, id præceptor inprimis exiget.

COL-

COLLOQ. 17.

Eustathius, Bosconellus.

AUdivi patrem tuum venisse hodie in Gymnasium. *B.* Verum audivisti. *E.* Quâ venerat gratiâ? *B.* Ut pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniam, simul ut me illi commendaret. *E.* Nunquámne te commendârat? *B.* Imò sæpissime. *E.* Quid sibi vult istâ commendatione tam frequenti? *B.* Amore vero me prosequitur. *E.* Quid tum? *B.* Ideo cupit me diligenter erudiri. *E.* Quid si commendet ut sæpius vapules? *B.* Ea est fortasse causa; sed quid indé? non propterea me diligit minús. *E.* Unde istud colligis? *B.* Quia puero tam necessaria est correctio quàm alimentum. *E.* Verum quidem dicis, sed pauci ità judicant. Nemo enim est quin panem quàm virgam malit. *B.* Illud est naturale omnibus; quis negat? sed tamen patienter ferenda est pœna, præsertim justa. *E.* Hæc habetur in libello morali sententia; *Quod meritò peteris, patienter ferre memento.* Sed quid si pœna sit injusta? *B.* Ea quoque patienda est nihilominus. *E.* Cujus causâ? *B.* Propter Jesum Christum, qui mortem injustissimam, eámque acerbissimam tulit pro peccatis nostris. *E.* Utinam id nobis in mentem veniret, quoties aliquid patimur! *B.* Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio; *sed surdis narratur fabula*, ut est in proverbio. *E.* Ergò demus operam ut simus posthac diligentiores. *B.* Ità faxit Deus.

COLLOQ. 18.

Gandinus. Thomas.

CUr non interfuisti hodiernæ concioni? *T.* Occupatus eram in scribendis literis. *G.* Non poteras differre negotium? *T.* Urgebat tabellarii festinatio. *G.* Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis. *T.* Docet quidem, neque id mihi dubium est; sed nunquam sumus adeò perfecti, quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. *G.* Istud malum est. *T.* Pessimum veró; sed semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed dic (quæso) fuítne frequens

quens auditorium? *G.* Non admodum; pro more solito. *T.* Unde fit istud? *G.* Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? *T.* Non ignoro; sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? *G.* De hoc non est meum tibi reddere rationem; hoc tantùm dico: *Turpe est doctori, quum culpa redarguit ipsum.* *T.* Papæ! quantum colaphum impegisti mihi! Vale: verbum non ampliùs addam. *G.* Esto igitur aliàs prudentior.

COLLOQ. 19.

Molinæus. Carrarius.

TU igitur cras (ut audio) discessurus es. *C.* Cras, si Dominus permiserit. *M.* Eho! cur tam citò? *C.* Urget me pater. *M.* Imò tu urges patrem. *C.* Itáne tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? *M.* Assiduâ missione literarum. *C.* Tantùm semel scripsi instare vacationem scholasticam. *M.* Quando misisti literas? *C.* Hebdomade superiori. *M.* Quo die? *C.* Veneris. *M.* Quid facies domi? *C.* Instat vindemia, interim colligendi sunt fructus arborum. *M.* Poteras expectare dimissionis diem. *C.* Nescio quando sit futurus. *M.* Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. *C.* Sed istud non est in nostro situm arbitrio. *M.* Nè in præceptoris quidem. *C.* Cujus igitur? *M.* Solius Dei, qui hominum consilia suo nutu gubernat. *C.* Atqui Satanas videtur interdum gubernare. *M.* Quantum Deus ipsi permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. *C.* Tutius est: monet enim proverbium, *Nè sutor ultra crepidam.* *M.* Sæpe istud ex præceptore audivimus. *C.* Idem quoque non semel docuit nos illam *Pauli* sententiam, *Noli altum sapere, sed time.* *M.* Illud etiam frequenter habet in ore, *Altiora te nè quæsieris.* *C.* Sed audin' tu ad cœnam signum dari? *M.* Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. *C.* Eamus in aulam, nè desimus precationi. *M.* Cras ante discessum te salutabo.

COLLOQ. 20.

Petrinus. Croteranus.

QUo ludi genere hodie te exercuisti? *C.* Juglandium. *P.* Ecquid lucri fecisti? *C.* Imò perdidi. *P.* Fortuna igitur

igitur tibi adversa fuit. *C.* Nescio quæ fortuna; tantùm scio, meâ culpâ id accidisse, sed ità volente Deo. *P.* Cur Deus id voluit? *C.* Ut hinc discam ferre graviora, quum acciderint. *P.* Quasi verò Deus lusiones puerorum curet. *C.* Curat profectó; quinetiam nihil fit in rerum natura sine divina providentia. *P.* Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? *C.* Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? *P.* Fieri potest ut audierim; sed quid agas? fluxa est mihi memoria. *C.* Nimirum quia illam non exerces. *P.* Quomodo exercenda est? *C.* Primùm diligenti attentione, hoc est, diligenter advertendo ea quæ audivimus aut legimus; deinde eadem sæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. *P.* Ista nobis sæpius inculcantur à præceptore; sed (me miserum!) quàm supina est hæc mea negligentia! *C.* Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. *P.* Quid igitur faciam? *C.* Expergiscere, mi *Petrine*, toto animo totísque viribus ad Deum aspira, illum assiduè & pro affectu precare, vigilans esto, pravos fugito, versare cum bonis, tum moribus facillimis effice ut eos tibi familiares reddas. *P.* Quid tandem consequar? *C.* Rogas? Si te istis moribus assuefeceris, Dominus Deus suâ clementiâ tui miserebitur, brevíque animum tuum immutatum senties. *P.* O quàm opportunus hic mihi congressus fuit! Obsecro te, mi *Croterane*, ut sæpius colloquamur. *C.* Per me non stabit quoties utrique licebit per otium. *P.* Gratias ago maximas. *C.* Non est quòd agas; recipiamus nos in auditorium.

COLLOQ. 21.

Ægidius. Massuerius.

CUr hîc dispergebas pisa? *M.* Quando? *Æ.* Post prandium. *M.* Id faciebam animi causâ. *Æ.* Sed pisa illa unde habueras? *M.* Acceperam è conchula, ubi reposita erant, ut crastino die coquerentur. *Æ.* Debuistine animi causâ malum facere? *M.* Non putabam id esse

esse malum. Æ. Annon est malum conculcare panem pedibus? M. Istud ego nollem facere. Æ. Cur nolles? M. Quia panis est nobis maximè necessarius. Æ. Et pisa ipsa, & cætera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro illud; quinetiam pisis libenter vescor, si bene cocta & condita sint. Æ. Præterea, vellésne abuti rebus tuis? M. Minimé. Æ. Tantò minùs alienis debes. M. Istud satis intelligo. Æ. Ergò non rectè feciſti. M. Non rectè, fateor: non tamen animo malo. Æ. Cur igitur feciſti? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid indè meruisti? M. Plagas. Æ. Rectè dicis, sed (opinor) non ex animo. M. Imò certé; nè me accuses, oro. Æ. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo: Sic enim velle se dixit præceptor sæpissime. M. Quid ille dixit? Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus, neminem ad ipsum deferamus, qui modò culpam libens agnoverit. M. Istud ergò beneficium tibi debebo, mi *Ægidi*. Æ. Nihil velim mihi debeas hoc nomine, sed mecum precare Deum ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinquies palàm precamur. Æ. Quid tum? M. Præterea privatim, quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur. Nónne satis hæc sunt? Æ. Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causâ secedat aliquò in secretum locum; meministin'? M. Memini probé: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Æ. Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit. M. Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit atque assuefaciet. Æ. Ità fore sperandum est, si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulò proficiamus.

COLLOQ. 22.

Varra. Castrinovanus.

QUid est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cùm fuerit convivium? C. Quid illic feciſſem diutiús? V. Cœnam expectâsses, ut ederes de prandii reliquiis.

C. Satis

C. Satis ederam in prandio. Præterea, jussit patruus ut domum reducerem præceptorem, quem ego ad convivium deduxeram. *V.* Quid frater tuus patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit? *C.* A matre retentus est in unum aut alterum diem. *V.* Quamobrem? *C.* Ut illi resarciantur vestimenta. *V.* Illa est mulierum cura. Sed agé, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi (quæso) aliquid de convivio. *C.* Quid de illo scire cupis? *V.* Primúm, qui convivæ fuerint; deinde, quàm lautum & opiparum convivium. *C.* Convivæ fuerunt hi præcipui, quatuor syndici, subpræfectus urbis, & alii duo primæ notæ è senatorum numero. *V.* Nostine? *C.* De facie quidem: sed eorum non teneo nomina. *V.* Nulline præterea? *C.* Duo ex patrui mei familiaribus. *V.* Quotus accumbebat præceptor? *C.* Quotus esset non observavi: sed erat in media ferè mensa, è contraria parte mei patrui. *V.* Tu verò? *C.* Hui inepte, qui istud roges! Egóne homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, quòd ministrarem. *V.* Nullæne erant mulieres? *C.* Nullæ præter uxorem patrui, quæ quidem sedebat in mensa extrema. *V.* Quid ità tam remota? *C.* Sic voluit ipsa, ut identidem commodiùs surgeret propter ordinem ministerii. *V.* Quid filius? *C.* Juxta matrem assidebat. *V.* Habeo de convivis; nunc expecto de convivio. *C.* Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam: sed quando (ut dixisti) plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. *V.* Pergratum mihi feceris. *C.* Eâ tamen lege ut par pari referas, si quando dabitur occasio. *V.* De hoc nihil est quod dubites. Incipe. *C.* At ego interea sedere volo, quia longa est narratio. *V.* Eamus sub pergulam, ut in umbra commodiùs fabulemur. *C.* Audi nunc jam. *V.* Quia (ut ais) longa est narratio, dic mihi primúm: quotâ horâ accubitum est? *C.* Ferè decimâ. *V.* Quotâ resurrectũ? *C.* Paulò ante meridiem. *V.* Sedebántne omnes commodé? *C.* Commodissimé. *V.* Nunc ad rem aggredere. *C.* Accipe igitur mensæ præludia. *V.* Appone quum voles.

C. In-

C. Inprimis appoſita ſunt tenella cruſtula, mellita operâ piſtoris cum aromatite. *V.* Optimum ſanè exordium, & ad conciliandos animos aptiſsimum. *C.* Omitte quæſo iſtas interpellationes, nè mihi perturbetur memoria. *V.* Poſthac non interpellabo, niſi ſi quid opus erit requirere. *C.* Sequutæ ſunt pernæ ſalitæ, hilla infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ, ſale quoque & fumo induratæ. Atque hæc ad excitandam appetentiam, & ſitim acuendam. *V.* Quaſi verò non ſatis acueretur ſolis æſtu & fervore. *C.* Sic docti ſolent facere convivatores. *V.* Iſthæc audio libenter, præſertim cùm exprimas omnia propriis & ſignificantibus verbis. Perge porrò. *C.* Eodem ordine interpoſita ſunt acetaria è lactucis capitatis, avium inteſtina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hæc hactenus de præludiis, qui miſſus primus fuit. *V.* Nihil interim bibitum eſt? *C.* Indigna homine quæſtio. Quis enim vino hîc parceret? Vix tres, & quidem ſtrenuiſsimi fundendis potibus ſufficiebamus. Sed de potibus agam poſteriùs; ſine me cibos expedire. *V.* Agé, ſino. *C.* In ſecundo miſſu hæc ferè fuerunt, artocreæ, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, ſuilla recens, ſalſa, jus carnium ovorum vitellis croco & omphacio ſuaviſsimè conditum, aliquot item juſcula ex oleribus. *V.* Hîc plùs opinor fabulatum quàm eſum fuiſſe, quia ſcilicet aſſa expectabantur. *C.* Vix menſam attigerant quum illa tollere juſsi ſumus. Venio igitur ad tertium miſſum: in quo aſſa hæc fuerunt expoſita, pulli gallinacei, pulli columbini, anſerculi fartiles, & ſuculi, item cuniculi, armi vervecini; poſtremò ferina duorum generum, opere piſtorio incruſtata. *V.* Quid præterea? *C.* Quid? Hem! (penè prætermiſi) duæ perdices interjectæ cum lepuſculo, fabæ virides frixæ, & piſa cocta cum ſiliquis. *V.* Nihilne piſcium? *C.* In tempore admones. Erat tructa ingens, quæ diviſa fuerat in partes quatuor præter caudam; prægrandis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Taceo minutos

piſces

piſces & mediocres, partim elixos, partim aſſos, aut frixos; item cancros fluviatiles, magno omnia numero: ſed hæc magis ad oſtentationem quam ad neceſſitatem: de iis enim ferè nihil guſtatum eſt. *V.* Unum mihi videris prætermiſiſſe. *C.* Quid illud eſt? *V.* Nulline erant intinctus? *C.* Imò ſingulis propemodum ferculis addita erant ſcitiſſimi ſaporis embammata, quæ coquus ipſe miro artificio concinnaverat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cũ ſua muria, acetum roſaceũ, ſuccus oxalidis. *V.* O quot & quanta gulæ irritamenta! *C.* Adde etiam, corporis & animi impedimenta. *V.* Sed quis quæſo fuit ultimus actus fabulæ? *C.* Tandem cùm jam nec carnes nec piſces ullus ederet, jubet patruus apponi bellaria, in quibus hæc fuerunt præcipua; caſeus recens pinguiſſimus, itémq; vetus multiplex, ſeriblitæ, placentulæ, oriza in lacte cocta, & bene ſaccarata; perſica præcocia, ficus, ceraſa, uvæ paſſæ, caryotæ, tragemata ſerotina, ſalgama multorum generum, & alia quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta deniq; fuit omnium eſculentorum affluentia, ut menſa ipſa vix ſuſtineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati ſunt orbes & quadrulæ. Cibos craſſos & duriores magna ex parte integros in culinam referebamus, adeò pauci attingebant, propter delicatiorum copiam. *V.* Quid confert tanta cibariorum abundantia & diverſitas? *C.* Ad gravandum ſtomachum, & morbos complures generandos. Sed quid agas? Sic ferè hoc tempore vivitur. *V.* Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copia, de apparatu, de ſplendore & lautitia. *C.* Et tamen extant inter hujus civitatis leges quædam (ut audivi) ſumptuariæ. *V.* Silent leges inter convivia, ut obiter è *Cicerone* detorqueamus aliquid. *C.* An putas omnes convivas illâ ſumptuum immanitate delectari? *V.* Non puto, niſi fortè ſint lurcones, aut aſoti, aut Apicani (ut ità dicam) ventricolæ. Cæterùm quid eſt cauſa? *C.* Rogas? Convivatorum non modò ſtultitia, ſed etiam inſania. *V. Maxima pars hominum morbo jactatur eodem;* ut

ait *Horatius*. *C*. Sed nos hanc censuram omittamus, juxta proverbium, *Ne sutor*, &c. *V*. Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? *C*. Si de colore quæris; album, nigrum, fulvum, sanguineum, déque singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate; omnia ferè generosissima: sed inprimis commendabant illud vini genus ex *Burgundia*, quod vulgò vocatur arbosium. *V*. Unde hoc petebatur? *C*. E patrui cella vinaria. *V*. Habétne multum ejusmodi? *C*. Duos cados vini *Helvetii*, duos item albi limpidissimi. *V*. Quis fuit prandii exitus? *C*. Ubi videt patruus convivas omnes penè defessos edendo, bibendo, colloquendo; tunc vinum fundi jubet singulis, omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia, insternuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis; ego & patruelis, de more, Deo gratias agimus; ipse verò patruus clarâ voce agit universo cœtui. Tandem primus Syndicus convivarum nomine, satis accurato sermone, publicas agit gratias convivatori; simul objurgat eum quòd tam munifico & sumptuoso apparatu convivatus fuerit. Imò (inquit patruus) mihi quæso ignoscite, quòd vos pro dignitate non satis ampliter tractaverim. His dictis, surgunt è mensa universi; magna pars *vale* dicto statim discedit; cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. *V*. Quid vos interea qui ministraveratis ad mensam? *C*. In culinam ad prandium nos recepimus, corpus illîc otiosè & ex animi sententia curavimus. *V*. Ubi erat interim præceptor? *C*. Patruus illum seorsum vocaverat ad alloquium. *V*. Credo ut te & filium suum de meliore nota commendaret. *C*. Istud est verisimile. *V*. Nescis quæ fuerit causa tanti convivii? *C*. Quid meâ scire refert? *V*. Tantò minùs igitur meâ. *C*. Rectè colligis, & sic expectabam. *V*. Atqui non sum dialecticus. *C*. Tibi est naturalis dialectica. *V*. Eandem habent & rustici. *C*. Sed agé, dic mihi serió; non ego te tractavi magnificé? *V*. Tali convivio nunquam interfueram. *C*. Gaudeo stomacho tuo satis esse factum. *V*. Est Deo gratia, qui

qui dedit nobis otium tam jucundum. *C.* Surgamus tandem: nam audio pueros à lusu discedere.

COLLOQ. 23.

Pastoriculus. Pœsatus.

Tityre, qui patulæ resides sub tegmine mori:
Túne hîc solus eris, tam lætus támque supinus?
P. *O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit;*
Ille Deus magnus, qui nostrum fecit in usum
Omnia, dans propriam cunctis animalibus escam:
Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia cœlum
Condidit, ille opifex rerum, qui summus habetur.
Pa. *Carmina mitte loqui, nunc me liquêre Camœnæ.*
Est mihi mens alibi, cupio certare merendâ.
P. *Sed tamen hac mecum poteris residere sub umbra.*
Namq; hîc (ut cernis) locus est satis amplus utrique.

Pa. Mittamus ergò versiculos, & merendas nostras conferamus. *P.* Per me non stabit; scrutemur peras: agé, explica tuam. *Pa.* Expecta parumper; dic mihi priús, quid habes in merendam? *P.* Panem. *Pa.* Quasi verò sine pane merenda esse soleat. *P.* Nè panem quidem pauperes semper habent. *Pa.* In tempore admones, ponendæ erunt reliquiæ nostræ in eorum corbulam. *P.* Quid si reliquiarum nihil fuerit? *Pa.* Saltem restabit panis, & hoc satis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opsonii? *P.* Etiam dubitas? Mater mea nunquam committeret, ut me in scholam mitteret sine aliquo opsonio. *Pa.* Dic ergó, quid est? *P.* Divina. *Pa.* Non sum vates, nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. *P.* Saltem periculum facies quàm valeas conjecturis; qua de re jam aliquid in Rhetoricis audivimus. *Pa.* Aut caseus, aut caro est residua ex prandio. *P.* Neutrum. *Pa.* Dic sodes ut accingamus nos operi. *P.* Nè te diutius torqueam, sunt pyra præcocia. *Pa.* Ain' tu? Res nova; nondum hoc anno videram. *P.* Vide nunc. *Pa.* Quàm matura sunt! *P.* Cur non addis etiam, quàm bona! *Pa.* Sed nondum gustavi. *P.* Satis acutè me reprehendis. Accipe, & gusta. *Pa.* Papæ! quã mitia! quàm boni succi! *P.* Nónne meritò maximas

gratias agere debemus Deo noſtro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bona, támq; varia largitur? *Pa.* Qui non facit, is profectò eſt ingratiſſimus. *P.* Agedum: veſcamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione. *Pa.* Jamdudum eſurio. *P.* Sed tu nullum habes opſonium? *Pa.* Vide fruſtum craſſum vetuſti caſei. *P.* Edamus primùm pyra, caſeo claudemus ſtomachum. *Pa.* Sed maturemus, nè forte hora nos opprimat. *P.* Neutrum ceſſare video: certè quod ad me pertinet, non queo comeſſe citiús. *Pa.* Nè tamen ità devores, porcorum more. Ecquid pudet? *P.* Quia dicebas eſſe feſtinandum. *Pa.* Maturemus dixeram, non autem, feſtinemus. *P.* Ego non adeò ſcrupulosè inter hæc verba diſcrimen facio. *Pa.* Vult tamen præceptor, ut propriè loquamur, quantum per ingenii captum licebit. Nam bene loquendo, bene etiam ſcribere condiſcimus. *P.* Contrà diligenter ſcribendo, conſueſcimus etiam rectè loqui. *Pa.* Hæc duo inter ſe conjuncta ſunt. Sed heus, otiosè (inquam) edamus; ſatis habemus temporis. *P.* Nónne tota hæc hora ad merendam libera eſt? *Pa.* Hodie quidem libera: ſed tamen deſinamus, nè panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. *P.* Eamus ergò ad puteum ut aliquantum potemus. *Pa.* Hem, verborum proprietate ſemper abuteris; iſtud bibere eſt, non potare. *P.* Quòd mihi non parcas, habeo ſanè gratiam. Ex prava inſtitutione prima hæc vitia contraxi. *Pa.* Veriſſimè igitur *Quintilianus* dixit, *Hæc ipſa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora ſunt:* meminiſtin'? *P.* Memini; ſed interim juva me ut hauriamus aquam è puteo. *Pa.* Enitere validiús; nimiùm me laborare ſinis. *P.* Tantò bibes jucundiús. *Pa.* Bibitum ſatis eſt; recipiamus nos in aulam, nè precationi deſimus, & actioni gratiarum. *P.* Tu præcede, dum urinam illùc eo redditum.

COLLOQ. 24.

Leonardus. Pellio.

DEmiror tuam negligentiam. *P.* Qua in re tandem? *L.* Quòd te non curas diligentiús. *P.* Ego verò me curo fortaſſe nimis. Satis ego, bibo, dormio; quæ eſt

Dei

Dei erga me benignitas: præterea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc manè præcipué: quinetiam cùm tempus poſtulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris: Quid vis ampliùs? *L.* Mittamus iſta; non ea ſunt quæ in te reprehendo. *P.* Quid igitur? *L.* Circumſpice veſtimenta tua, à calce ad verticem nihil integrum invenies; omnia ſunt lacerata & obſoleta. Iſta profectò nequaquam veſtrum genus decent, ſi ſaltem curares veſtitum tuum ſarciẽdum, aut quoquo modo inſtaurandum. *P.* Loqueris tu quidem quæ libet: quòd ſi parentes haberes tam procul remotos, fortaſſe non eſſes elegantior. Si mihi pecunia ſuppeteret, non paterer me uſque adeò pannoſum eſſe. *L.* Nec ideo tamen cares negligentiâ. Cur enim non petis alicunde mutuó? *P.* Unde peterem? *L.* Si non alicunde, certè, à præceptore poſſes. *P.* Quid ſi dare nollet? *L.* Nemini denegat ex diſcipulis domeſticis, ſiquidem videt opus eſſe. *P.* Id ego non ignoro; ſed ſum verecundior, quàm ut audeam ex eo petere. *L.* Ah! Ruſticus eſt iſte pudor. *P.* Malo tamen verecundus eſſe, quàm impudens. *L.* Verecundia (ut dixit quidam) eſt bonum in adoleſcente ſignum; ſed ubiq; adhibenda eſt mediocritas. *P.* Ego eo ſum ingenio, ut ſemper verear offendere quempiam. *L.* Ingenium laudo; ſed eſt modus in rebus. Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certè indecoris; hîc verò nihil tale video. Eſt uſitatum in hominum ſocietate, ut alii aliorum operâ indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, ſi quid ab amicis aut commodatò petam aut mutuó? *P.* Nemo reprehendet, niſi fortè rebus ejuſmodi abuti velis. *L.* Tu verò (quantùm ego te novi) abuti nolles. *P.* Apage iſtum abuſum. *L.* Quid ergò jam obſtat quò minùs petas, præſertim ab homine facillimo, tuíque (ut apparet) amantiſſimo? *P.* Agé, petam, ſed per epiſtolium, quod, ut reddas, tibi dabo. *L.* Reddam profectò libentiſſimé, téque illi commendabo diligenter. *P.* Equidem non parvam tibi gratiam habeo, quòd me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarere. *L.* Nunc reſtat

ut scribas quod dicis epistolium, reliqua mihi committas. *P.* Bene vertat Deus quod cœpimus. *L.* Nè dubites; res prosperè succedet.

COLLOQ. 25.

Clavellus. Quercetanus.

NEscis quid mihi his diebus in mentem venerit? *Q.* Quid istud, quæso? *C.* Cogito in gymnasium me recipere. *Q.* Quid in gymnasium? Habitandi causâ? *C.* Non ut inquilinus habitem, sed ut vobiscum vivam in mensa præceptoris. *Q.* Utinam istud ex animo ac verè diceres! *C.* Ex nostra mutua consuetudine atque amicitiâ deberes satis intelligere, me nihil apud te neque simulare neque dissimulare solitum. *Q.* Planè istud jampridem intelligo; sed audito ex te isto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem, ità prorsus oblitus eram mei. *C.* Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem. Pater quidem non cogit me, sed ex vultu & verbis ejus satis video, id illi placere maximé. *Q.* Nempe hoc illud est, novit pater tuus, vir prudentissimus, liberalia ingenia cogi nolle, duci facilé. Sed tamen non dubito id fieri divini instinctu numinis; tu verò quid judicas? *C.* In eadem sum sententia, præsertim cùm ego quoque in eam partem sponte propendeam. *Q.* Magnum argumentum, istud esse ex Deo consilium. *C.* Id ego crediderim. Nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, ferè quærunt subterfugia, quibus detrectent imperium. *Q.* Ego (ut fatear ingenuè) aliquando id in me sum expertus, antè scilicet quàm ingressus essem. Quid enim censes? Audiebam ex istis Satanæ mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum de disciplina, ut mihi viderer carcerem aut pistrinum ingredi verius quàm gymnasium. Quòd si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidisses, non dubium est, quin ille manibus pedibúsque obnixè conatus esset abterrere te ab isto tam sancto proposito. *C.* Nemini adhuc palàm feceram. *Q.* Quod mihi dicis, non est palàm facere. *C.* Satis scio; sed mihi istud excidit ex *Terentio*. Nunc pergamus ad reliqua.

Q. Quid

Q. Quid restat, nisi ut Deum preceris & pergas gnaviter in sententia? Audies de quotidiano victu in vestra mensa, de præceptoris & hypodidascali familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convictu, de illo à cœna placido studiorum certamine, de libertate colloquendi per otium, de honestis, de libera inter nos reprehensione. C. De his (inquam) omnibus satìs multa narrâsti mihi aliás, quæ quidem valde placent omnia: mihi tamen nihil videtur utilius, quàm illa perpetua Latinè loquendi exercitatio. Quis enim major est studiorum fructus? Quid honestius? Quid jucundum magís; præsertim ubi alius alium sine odio aut invidia liberè reprehendit? Q. Quid, quòd victi in earum rerum certamine pudore tantùm puniuntur, victores etiam præmio donantur? C. Omnes denique vestræ exercitationes, vel auditu ipso me delectant mirificé. Q. Quantò magìs illud diceres, si videres ista, si dum geruntur interesses! C. Ego (Deo volente) interero. Q. Utinam propediem! C. Ità spero quidem; unus tamen restat mihi scrupulus, quo me facilè (si voles) liberabis. Q. Faciam bonâ fide, si potero; sed interim vide nè *nodum in scirpo quæras*, ut antea vidimus in *Terentio*. Agé, qui tandem scrupulus iste est? C. Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica; non quòd velim ob id incœpto desistere, sed ut alacriùs veniam, & jucundiús, ubi ea de re audìero. Q. Nisi tu is esses, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem existimas, equidem mallem de hoc omnino tacere, quàm ea tibi referre quæ sentio. C. Quid ità tandem? Q. Quia difficile est ea verisimilia facere, quanquam alioquì verissima, cùm de his vulgus hominum pessima quæque dicat & judicet. C. Quorsum istud quæso? Q. Nam improborum mendaciis adeò malè audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle; tametsi (quod est opus Dei) quò pejùs audimus, eò plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus est tam longâ insinuatione; dic mihi planè omnia: nè timeas, non me absterrebis.

Omnia percepi atque animo mecum antè peregi. Q. Adverte igitur animum, dicam breviſſimè quicquid alicujus eſſe momenti videbitur. Inprimis illud velim tibi perſuadeas, Præceptorem eſſe nobis multò humaniorem, quàm in ſchola palàm appareat. Tam enim familiariter verſatur inter nos, quàm prudens pater ſolet inter liberos. Cur igitur (inquies) eſt palàm tam ſeverus? Reſpondeo, quia ſine tali ſeveritate (ut ex ipſo audivi cùm aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba ſcholaſtica, támque variis moribus prædita, nec coerceri, nec in officio contineri poſſet. Suo enim quiſque more, ſuo quiſque arbitratu vellet vivere. *C.* Quinetiam miror ego mecum ſæpiſſime, tantam eſſe in tota ſchola reverentiam, tantum ſilentium, tantam denique modeſtiam. Q. Multò magis mirarere, ſi unquam vidiſſes ſcholas *Paganicas*. *C.* Vidi aliquando, atque conſideravi diligenter. Plus eſt ſilentii in gymnaſio noſtro ſexcentario, quàm quadraginta puerorum, imò triginta, in iſtis ſcholis trivialibus. Sed perge, quæſo; vereor ut ſis Orator *Aſianus*. Jam enim incipit oratio tua quaſi longiùs aberrare. Q. Atqui etiam interpellas ipſe. *C.* Nihil extra propoſitum dixi; ſed nunc proſequere. Q. Vis in ſumma dicam tibi? Diſciplina hæc domeſtica, licèt paucis improbis odioſa videatur, bonis tamen & ſtudioſis propter utilitatem valde placet. Nam ſi domi res eſſet diſſoluta, quid nobis tutum foret contra laſcivorum & petulantium inſultus? quæ nobis quies, quæ ſtudiorum tranquillitas? Itaque diſciplina ipſa veris ſtudiorum amatoribus eſt perfugium, & quaſi propugnaculum, non ſecus ac nautis portus in tempeſtate. Denique, quiſquis eſt inter nos pacificus, & ad rectè ſemper agendum paratus, is eſt à diſciplina tutiſſimus. Nec verò id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarum ſtudia; ſed nos potiùs inducere nititur his maximè rebus, honeſtâ & liberali tractatione, benevolentiâ, humanitate, facilitate morum, beneficiis, deniq; virtutis & ſtudiorum amore. Ex quo fit, ut major pars noſtrûm ſic affecta

ſit,

ſit, ut illi ex animo parere ſtudeat, eum caveat offendere, eum tanquam parentem diligat, obſervet, revereatur. *C.* Alioqui diſcipulorum officio non fungeremini. *Q.* At ſunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera, qui & literarum ſtudia oderunt cane pejus & angue, ut verbis utar *Horatii*: talibus (inquam) ſevera interdum adhibetur diſciplina, quia videlicet neceſſitas cogit. *C.* Sat habeo. Nunc enim video quorſum ſpectat veſtræ diſciplinæ ſeveritas. *Q.* Nimirum ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat, aut expellat. *C.* Ego diſciplinam iſtam ſanè deoſculor, tantum abeſt ut reformidem. Te autem, mi *Quercetane*, amo equidem de iſta loquendi libertate, quâ mihi ſtimulos acriores addidiſti. *Q.* Ego verò immortales gratias ago Patri cœleſti, qui tibi mentem bonam dederit & ſincerum judicium. *C.* Vale igitur, & me (ſi Dominus permiſerit) expecta in proximam hebdomadem. Iterum vale, & inceptum noſtrum tuis precibus Chriſto commenda etiam atque etiam. *Q.* Precor tibi noctem quietam, & ſomnum placidum.

COLLOQ. 26.

Florentius. Baſilius.

QUid eſt quòd ità te triſtem video? *B.* Me miſerum! vix ſum compos animi, ità ſum timore perculſus. *F.* Quid (inquam) iſtud eſt? *B.* Præceptor nos deprehendit. *F.* Qua in re? furtóne? *B.* Ah! minimè gentium. *F.* In quo igitur? *B.* In ſecreta compotatione. *F.* Indignum facinus! *B.* Heu me miſerum! me miſerum! quid agam? *F.* Ah! nè te afflictes tantopere. Qui aderant tecum? *B. Fluvianus*, & *Forenſis*. O perditos, qui me huc impulerunt! *F.* Ubi id factum fuit? *B.* In cubiculo *Fluviani*, qui utinam hodie è lecto non ſurrexiſſet. *F.* Quomodo tandem deprehenſi eſtis? Non erat obſeratum cubiculum? *B.* Imò erat, ſed (ut ſcis) præceptor claves habet omnium conclavium: præterea, putabamus illum in conventum hodiernum fratrum acceſſiſſe; alioqui peſſulum obdidiſſemus oſtio. *F.* Utcunque res habet, Deo volente accidit. *B.* Sic omnino

no ſum perſuaſus; ſed ferè ità ſolemus noſtra omnia, ſive bona, ſive mala, vel prudentiæ noſtræ attribuere, vel imprudentiæ. *F.* Quâ occaſione compotationem iſtam occœperatis? *B.* Illi duo (quod ſatis nôſti) non ſunt convictores. *F.* Quid tum? *B.* Domo allatæ fuerunt eis ad victum neſcio quæ cupediæ; quæ utinam in via periiſſent. *F.* Sed noluit Deus: perge. *B.* Et quia illos interdum per otium doceo, herì poſt cœnam, ad iſtas epulas me invitârunt in hodiernum jentaculum. *F.* Tibi infauſtum jentaculum; ſed quid? erátne vinum? *B.* Imò plus ſatis erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris. *F.* Quid præceptor, ubi vos ſic epulantes vidit? annon exanduit graviſſimé? *B.* Nihil prorſus commotus eſt; ſed ſubridens, Volo (inquit) eſſe de iſto ſympoſio, ſi placet. *F.* O moleſtum convivam! Quid vos? *B.* Attoniti omnes obmuteſcimus. Nam eo dicto, ſtatim ſe proripuit. *F.* Omnia ſigna video hîc eſſe peſſima. *B.* Quis ità non judicet? *F.* Oportet præceptorem aliunde rem olfeciſſe. *B.* Suſpectus eſt mihi quidam, qui nos indicaverat. *F.* Quem ſuſpicaris? *B.* Dicam tibi poſt rei exitum. *F.* Quod invenietis huic malo remedium? *B.* Neſcio; valde ſtupemus omnes, tametſi duo illi convivatores mei nihil videntur eſſe ſolicíti; habent enim in promptu cauſam. *F.* Quid tandem cauſari queunt? *B.* Iveramus jentatum, inquient, quia manè, cùm cæteri jentarent, eramus cum parentibus, qui herì nobis attulerant alimenta. *F.* Iſtud quidem eſt aliquid, ſed non tamen ſic pœnas evadent. *B.* Cur non? *F.* Quia id fieri debuit in triclinio palám, non autem clanculum in cubiculo. Illud etiam cauſam gravabit, quòd te (cùm ſis convictor) quaſi ad crapulandum adduxerint, quod quidem ipſi præceptori eſt maximè odioſum: tua tamen cauſa eſt longè peſſima. *B.* Cedò igitur quid faciam, mi *Florenti*. *F.* Agé, conferamus conſilia, quibus (ſi fieri poteſt) abſolvaris. *B.* Nihil eſt quod à me expectes in eo genere. Neque enim conſilii locum habeo, neque ullam remedii copiam: Sed tu (obſecro) explica vires ingenii tui ad me citò juvandum. Animus

pendet

pendet mihi: inſtat pœna, ſatìs vides: ea (niſi quid impediat) poſt cœnam exigetur. *F.* Id nequaquam fiet. Cùm enim crimen publicum non ſit, non erit pœna publica. *B.* Sive publicè, ſive privatim id futurum eſt, non differetur. *F.* Rectè judicas. *B.* Id cauſæ eſt, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim: quòd ſi me deſeris, actum eſt, dabò pœnas graviſſimas. *F.* Ad Deum potiùs confugiendum fuit, ſine quo nullum valet conſilium, à quo item ſalus omnis & petenda & ſperanda eſt. *B.* Res eſt manifeſta ſatis, & ego priuſquam te adirem, non prætermiſi precandi officium: ſed tamen vult ille Pater clementiſſimus, ut iis utamur auxiliis, quæ nobis offert ipſe, & quaſi in manum dat. Quare te oro, per noſtram arctiſſimam neceſſitudinem, ut conſilio tuo nunc mihi ſuccurras. Hîc non eſt ceſſandi aut tardandi locus; huc igitur vires tuas intende; hanc cauſam ſuſcipe, obſecro. *F.* Quandoquidem ſic inſtas, ut vim adferre quodammodo videaris, dicam ex animo & verè quod ſentio. Noſtin' præceptoris ingenium? *B.* Novi (opinor) ex parte aliqua. *F.* Ergò memoriâ tenes, nihil eſſe illo clementius, iis quidem quos videt ſubmiſſos eſſe, & culpam ingenuè confiteri; ſuperbis autem & contumacibus vix aliquid poteſt ignoſcere. *B.* Egomet iſta non ſemel obſervavi. *F.* Scin' igitur quid facias? *B.* Dic mihi quæſo. *F.* Dum tua res adhuc integra eſt, tibi ſuadeo ut hominem ſolus adeas in muſæum, & orationem habeas in hanc ſententiam: En ego, præceptor humaniſſime, graviter peccavi, fateor; ſed (ut ſcis) prima eſt noxa, quam admiſerim. Nunquam enim antea quicquam admiſeram, quod flagris dignum videretur. Quamobrem, clementiſſime præceptor, hanc primam culpam (ſi tibi placet) priſtinæ integritati meæ condonabis. Quòd ſi unquam poſthac recidero, cauſam non dico, quin plectar ſeveriſſimè. Hac, aut ſimili oratione illum (ut ſpero) exorabis. *B.* O conſilium prudens & opportunum! *F.* Utere, ſi tibi videtur. Tale certè eſt quale mihi dari vellem in ejuſmodi malo. *B.* Sed unũ reſtat, de quo ſum ſolicitus. *F.* Eho, quid reſtat?

B. Non

B. Non potero tam breviter & commodè dicere in conſpectu præceptoris, quàm tu nunc dixiſti. *F.* Non debes adeò de verbis meis eſſe ſolicitus, modò teneas ſententiam. *B.* Propemodum teneo *F.* Bene habet; ſcribe nunc craſſo modo, ut poteris; deinde conferemus unà: poſtea ediſces ad verbum diligenter. *B.* Hoc nihil eſt neque tutius, neque certius: ſed quo tempore cenſes illum adiri poſſe opportunè? *F.* Quumprimum videbis eum à prandio ſe recipere in bibliothecam: aut, ſi fortè (ut ſolet) ambulatum in horto ſolus iverit, tunc illum ſtatim ſequere. *B.* Quo tum utar exordio? *F.* Non opus eſt alio, quàm quo apud illum uti ſolemus omnes. *B.* Quod eſt illud? *F.* Præceptor, licétne pauca? *B.* Bene vertat Deus omne conſilium tuum. Nunc eo ſcriptum quod dixiſti, deinde te reviſam. *F.* Matura, nam inſtat hora prandii.

COLLOQ. 27.

Ambroſius. Gratianus.

SUbtriſtis mihi videris, *Gratiane*; quid rei eſt? *G.* Dies noctéſque de patre abſente cogito, & ob eam rem interim mœrore conficior. *A.* Quamdiu abfuit? *G.* Quatuor abhinc menſes. *A.* Nihil ad vos interea ſcripſit? *G.* Ex quo diſceſſit, nè verbum quidem audivimus. *A.* Fieri poteſt ut ſcripſerit: ſed aut literæ interciderunt, aut fuerunt interceptæ. *G.* Quod dicis veriſimile eſt. Nam antea, ubicunque eſſet, ſolebat nobis ſcribere. *A.* Nónne hac æſtate iverat *Lutetiam?* *G.* Eo certè conſilio tunc ſeſe in viam dederat. *A.* Confidò ſalvum eſſe. *G.* Ego quoque non diffido; ſed non ideo meus allevatur dolor. *A.* Quid ait mater? *G.* Ferè ſemper lamentatur: indè fit, ut mihi duplicetur ægritudo. *A.* Sed tamen non uſq; adeò te macerare debes; potiùs enim de illo bene ſperare oportet, quàm te ſic macerare. Quid enim ſunt quatuor menſes? Quotula eſt pars eorum qui tot annos domo abſunt, interim jactati, *Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum!* *G.* Sed quid me conſolantur aliorum caſus & pericula? *A.* Vide tamen nè ſis nimiùm delicatus, qui patris deſiderium

rium tantillo tempore ferre non queas. *G.* Ferrem equidem æquo animo, modò illi bene esse saltem intelligerem. *A.* Cui potest esse malè, qui in Deo spem omnem collocavit? Sive enim vivimus, sive morimur, Dei semper sumus; ut divus *Paulus* ait. *G.* Nihil dubito istud esse verissimum; sed ea est carnis hujus infirmitas. *A.* Quid faceret igitur qui in Christo spem nullam habet? *G.* Nescio. *A.* Sed cave tamen nè istâ tuâ impatientiâ Deus ipse offendatur. *G.* Delictum meum subindè agnosco, & supplex imploro veniam. *A.* Facis ut debes. Sed audi, quæso, quid mihi nunc in mentem venerit. *G.* Quid istud est? *A.* Quid si pater tuus navigaverit in *Britanniam*, negotiandi causâ? Illic enim nunc est libertas maxima. *G.* Quam libertatem dicis? *A.* Evangelium, quod illîc auditur liberrimè. *G.* Ain' tu Evangelium nunc esse in *Britannia*? *A.* Certa res est. *G.* Atque Idololatriam profligatam? *A.* Omnino. *G.* O auditu jucunda Evangelia! *A.* Imò jucundissima. *G.* Sed unde scis ista? *A.* Unde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignorâsse quod in ore est omni populo. *G.* Mirari desines, si scias ubi nos habitemus. *A.* Ubi quæso? *G.* In angulo totius urbis remotissimo. *A.* Atqui putabam vobis esse domicilium in vico ad Molardum. *G.* Jam antè migraveramus quàm peregrè pater esset profectus. *A.* Quod igitur ignorabas, nunc habeto certissimum: útque magis credas, hoc audi præterea; Major pars Britannorum, qui ob Evangelium in hanc urbem, tanquam ad asylum, sese receperant, in patriam remigrabant jam ante dies quindecim. *G.* O mi *Ambrosi*, quantùm me isto nuncio de Britannicis rebus hodie recreâsti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam! *A.* Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. *G.* Mirum ni pater est in *Britannia*. Jampridem enim sæpius querebatur, quòd non esset tutus illùc accessus ad mercaturas obeundas. *A.* Quinetiam Britannus quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat his diebus patri meo, se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera; omnes undique ob Christi nomen profu-

gos,

gos, in ipsa *Britannia* excipi humanissimé, tractaríque benignissimé. *G.* Quid est igitur quod amplius dubitemus? *A.* Nulla (ut audis) restat ea de re dubitatio. *G.* Tantùm supereſt, ut inprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quantâ possimus laude & gratiarum actione: deinde sedulò atque assiduè precemur, ut sua beneficia non modò confirmet, sed etiam indies magis ac magis augeat. *A.* Igitur mi *Gratiane*, memineris patris salutem ipsi Deo per Christum sæpissime commendare, ídque votis & precibus ardentissimis. *G.* Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum, ut ex imo pectore ejusmodi preces effundere valeam, quas ipse dignetur exaudire! *A.* Votum sanctissimum, modò (quod quidem credo) ex animo profectum. *G.* O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quantum valet in adversis rebus veri amici consilium & consolatio! *A.* Sed quò nunc is? *G.* Domum rectà propero, ut hæc matri quamprimum nunciem, atque ejus animum omni expleam gaudio. *A.* Faxit Deus, ut illa seriò exhilaretur. *G.* Ità precor.

COLLOQ. 28.

Dissimangæus. Jonas.

SAlve *Jona* optatissime. *J.* Salve & tu vindemiator jucundissime. *D.* Quomodo se habet schola? *J.* Optimé. *D.* Jámne redierunt multi? *J.* Vix quarta pars nunc abest *D.* Quid agitur? *J.* Docetur, legitur, scribitur, repetitur. *D.* Ista sunt generalia & quotidiana; sed quid fit in nostra classe? *J.* Idem quod fit in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. *D.* Ergóne jam seriò habentur prælectiones? *J.* Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret? *D.* Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis quæ antea didiceramus. *J.* Tribus diebus totis nihil aliud actum est. *D.* Quid probatio? jámne incepta est? *J.* Huic incepta? Propemodum finita est; cras sexta classis interrogabitur. *D.* Me miserum! excluſus sum à præmio. *J.* Etiámne præmium sperabas? *D.* Quid ni sperarem? Unicuique sperare licet, præsertim studioso. *J.* Malim ego nihil

hil ſperare. *D.* Quid ità? *J.* Nam ſi nihil contigerit, nulla mihi erit fruſtratio neque moleſtia; ſin conſequar aliquid, id ego in lucro deputabo. *D.* Nunquámne legiſti, *Vivere ſpe vidi, qui moriturus erat?* *J.* Imò verò legi, & memoriâ teneo; ſed hîc nihil ad propoſitum. *D.* Cur non? *J.* Quia illîc loquitur *Ovidius* de ſpe illa quæ in rebus adverſis retinenda eſt; quem ſenſum expreſſit *Cato* noſter hoc diſticho;

Rebus in adverſis animum ſubmittere noli.
Spem retine. Spes una hominem nec morte relinquit.

D. Tu igitur nihil ſperas? *J.* Spero vitam æternam. *D.* Dicebas modò ſperandum eſſe in adverſis rebus. Quæ tibi ſunt adverſa? *J.* Ea quæ me oppugnant quotidie. *D.* Quæ tandem ſunt illa? *J.* Propria caro, Satan, & improbi homines qui me injuriis afficiunt. *D.* Ex quo tempore factus es Theologaſter? *J.* Nec ſum Theologus, nec Theologaſter; ſed quod dico, id ego didici è ſacris concionibus. *D.* Laudo equidem: ſed agé, dic mihi ſerió; eſtne acta claſſis noſtræ probatio? *J.* Jam tibi ſerió dictum puta. *D.* Dolet mihi non interfuiſſe. *J.* Citiùs veniſſes: quid agebas? *D.* Mater me coegit vindemiæ exitum expectare. *J.* Credo; ſed tu tuâ voluntate coactus es. *D.* Ut fatear ingenuè, libenter expectavi. Sed quid agas? Homines ſumus, ut aiunt. *J.* Imò pueri. *D.* Sed vix credas quàm ſit jucundum ruſticari, præſertim ubi tanta eſt omnium fructuum affluentia. *J.* Eſtne vobis magnus vini proventus? *D.* Tantus profectò, ut majorem vidiſſe non meminerim. *J.* Quid aiunt ruſtici in hac tanta ubertate. *D.* Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant; quinetiam vino jam perinde abutuntur, quaſi aqua fontana ſit. *J.* Ea eſt ſtultæ plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam rectè uti ſciat. *D.* Scilicet iſtud eſt quod dicitur, *Nunquam ſapiunt ſtulti niſi in anguſtiis.* *J.* Ergò plectuntur meritó. *D.* Quid, quòd admonitiones etiam irrident? *J.* Sunt qui nullam omnino ferre poſſunt, quin bene & comiter etiam

mo-

monentibus irascuntur. *D.* Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mihi verbera minarentur, cùm eos humanissimè admonerem. *J.* Istud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit; quòd nisi veritus esset mei patris auctoritatem, profectò vapulassem acerrimè. *D.* Sed omittamus eos qui cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt. Jactant se probè callere quid sit Evangelium; cùm reverâ Evangelio adversentur. *J.* Si verbi divini ministros, & pastores suos non audiunt, quî putas fieri posse ut nos audiant? *D.* Sequamur ergò quod præcepit Christus; *Nolite sanctum dare canibus.* *J.* At sunt quidam simplices & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur; hi sunt quos docere est jucundissimum. *D.* Quàm gaudeo quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! *J.* Nec immeritò. Nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maxima. *D.* Sed nos quid cogitamus? Non vides ut nox ferè nos oppresserit? *J.* Discedamus igitur, & cras (si Dominus permiserit) pluribus verbis agemus unà de studiis alacriter repetendis.

COLLOQ. 29.

Rufinus. Sylvester.

PAter tuus (ut accepi) rediit è *Gallia.* *S.* Rediit sanè. *R.* Quando? *S.* Die Lunæ, vesperi. *R.* Adventus ejus nõ tibi molestus fuit? *S.* Quid? molestus? Imo verò jucundissimus: sed cur istud rogas? *R.* Quia forsitan illo absente, liberiùs vivendi est tibi potestas. *S.* Nescio quam mihi libertatem narres. *R.* Potandi, ludendi, cursitandi. *S.* An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abest? *R.* Sic ferè solent omnes. *S.* Dissoluti quidem. Nam quod ad me attinet, absente patre, sic vivo ut eo præsente. Non poto, sed bibo quantum satis est; ludo cùm tempus postulat; non discurro, sed cum bona matris venia in publicum prodeo cùm aliquid habeo negotii. *R.* Etiámne matri tantopere subditus es? *S.* Æquè ac patri. Quid enim

enim putas? Nónne de utroque æquale est præceptum Domini? *R.* Honora (inquit) patrem tuum & matrem tuam. *S.* Quid Ethnicus ille auctor distichorum moralium?

Dilige non ægrâ charos pietate parentes:
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Quid *Paulus* noster? *Filii* (inquit) *obedite parentibus in Domino.* Nónne *parentis* nomine pater & mater continentur? *R.* Istuc à Latinis observatur auctoribus. *S.* Quinetiam si quod esset reverentiæ discrimen, videretur optimo jure plus deberi matribus, ut quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. *R.* Novi ego ista; & quæ dixisti placent mihi omnia. *S.* Cur ergò mihi repugnabas? *R.* Ut eâ quasi repugnantiâ nobis accerserem sermonis materiam. Nam (ut tute nôsti) præceptor sæpe nos exhortatur ut nostrum otium ejusmodi sermonibus impendamus. *S.* Bonum sanè otium, quod honesto in negotio consumitur. *R.* Huc pertinet illud *Africani* apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minùs otiosum esse, quàm cùm otiosus esset*; ut ex *Cicerone* didicimus. *S.* Sed jam tempus monet ut huic sermoni finem imponamus. *R.* Rectè mones; fortasse enim tuâ causâ cœna tardatur domi. *S.* Plura (si Dominus permiserit) in proximo congressu. *R.* Precor tibi noctem prosperam. *S.* Et ego tibi placidam per membra quietem.

COLLOQ. 30.

Nomenclator. Desiderius.

NOn satìs mirari possum te non esse diligentiorem. *D.* Qua in re videor tibi negligens? *N.* Quòd manè ferè nunquam ades in tempore; atque indè fit, ut penè quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeò somniculosus? *D.* Mea sic fert natura. *N.* Corrige naturam istam, hoc est, naturæ vitium. Quid tibi profuit *Catonis* nostri dictum? *D.* Quodnam quæso? *N.* *Plùs vigila semper, nec somno deditus esto.* *D.* Nè plura; ego probè memini. *N.* Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum accommodes. *D.* Utinam & hoc & alia præcepta salubria

tam facilè ad bene vivendi usum transferremus, quàm ea facilè ediscimus! *N.* Ut verum fatear, præcipere quàm præstare multò est facilius. Sed tamen eniti debemus, ut vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores. *D.* Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur quàm naturale vitium. *N.* Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia; & nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. *D.* Quid igitur faciendum? *N.* Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. *D.* Quo duce? *N.* Ipso Deo. *D.* Quibus armis? *N.* Divinis & spiritualibus. *D.* Ubi tandem inveniuntur? *N.* In epistola Sancti *Pauli* ad *Ephesios*. *D.* Quoto capite? *N.* Sexto. *D.* Quid si locum per me non intellexero? *N.* Non omnino intelliges, satis scio; sed præceptor erit consulendus. *D.* Quid si mecum adfueris? *N.* Adesse volo, certum est: verùm captanda erit opportunitas. *D.* De hoc igitur aliàs consilium capiemus. *N.* Quando istud erit? *D.* Proximo die Mercurii, si tibi ità videtur. *N.* Quotâ horâ? *D.* Post meridiem primâ. *N.* Placet sententia. *D.* Nunc igitur discedamus.

COLLOQ. 31.

Trapezita. Ramundus.

LIcétne malum malo rependere? *R.* Cur istud quæris? *T.* Ut iis respondere possim qui hac in re mihi contradicunt. *R.* Breviter interrogâsti, respondebo brevissimé; Non licet. *T.* Cur non? *R.* Quia vetuit Christus, & post eum Apostoli. *T.* Quid igitur faciendum est? *R.* Malú bono compensandum. *T.* An non satis est bonum bono rependere? *R.* Non satis Christiano quidem. *T.* Quamobrem? *R.* Nam Christianum oportet Christum præceptorem imitari. *T.* Quid fecit Christus in eo genere? *R.* Sanavit eum qui ipsi colaphum impegerat; precatus est pro iis qui ipsum in crucem sustulerant; alia item multa fecit ejusmodi. *T.* Nihílne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? *R.* Tantum facit quantum faciunt Ethnici. *T.* Quid illi faciunt? *R.* Amicos diligunt, & referunt gratiam

gratiam à quibus acceperunt. *T.* Nihilne ampliùs? *R.* Nihil; nam quid ampliùs expectes ab iis qui verum Deum non noverunt? *T.* Quid faciunt inimicis? *R.* Quibuscunque modis possunt eos persequuntur. *T.* Estne Christiano peccatum? *R.* Si non licet (ut jam tibi probavi) conclude id peccatum esse. *T.* Atqui (ut vulgò dicitur) vim vi repellere licet. Quam sententiam novus quidam poeta etiam latiùs interpretatus est his verbis,

Pellere vim vi jura sinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc respondes? *R.* Istud quidem permittunt Ethnicorum leges, sed Lex divina longè aliter loquitur. *T.* Quid est divina Lex? *R.* Idem quod Dei Verbum. *T.* Quicquid ergò fit contra Dei verbum, éstne peccatum? *R.* Proculdubio peccatum est. *T.* Potésne ista probare ex divinis literis? *R.* Quidni possim? nihil facilius. *T.* Adfer mihi (quæso) sententias. *R.* Non credis id quod est omnibus in confesso? *T.* Imò verò indubitanter credo. *R.* Quid igitur opus est testimoniis? *T.* Ut contradicentibus certò respondere possim. *R.* Rectè intelligis: sed quia non possis ex tempore memoriæ mandare, expecta dum tibi describam in chartula; in qua etiam sit locorum annotatio, ut possis quibus voles etiam digito demonstrare. *T.* Optimum ex tempore consilium; quantò istud mihi commodius fuerit! sic enim per otium ediscam, ut ad manum habeam quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? *R.* Cras (si libet) huc ad me revertere. *T.* Quotâ horâ? *R.* A meridie primâ. *T.* Sat habeo; interea vale. *R.* Te servet Dominus Deus.

COLLOQ. 32.

Grimondus. Blevetus.

VIs emere hoc cingulum? *B.* Cur emerem? Unum mihi satis est; tu verò cur vis vendere? *G.* Quia sunt mihi duo. *B.* Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in pœnam incurrere. *G.* Quid vetat me vendere res meas? *B.* Nihil adhuc tuú habes. *G.* Eho, nihil? unde probas istud? *B.* Quia non-

nondum es tui juris, sed sub patris potestate: denique vis audire breviter tibi istud non licere? *G.* Maximè velim. *B.* De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia, Pueri injussu parentum nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contrà fecerit, verberibus plectetur. *G.* Istud ego non ignorabam, sed volebam periculum facere an constans esses in observandis legibus. *B.* Tu igitur es simulator. *G.* In hac simulatione nihil video esse mali: num tu interpretaris malè? *B.* Minimè verò: nihil enim nocuisti mihi. *G.* Quid si nocuissem? *B.* Tulissem æquo animo, ut Christianum decet. *G.* Utinam adversa omnia sic feramus propter Christum, qui nihil non tulit salutis nostræ causâ! *B.* Feremus certè si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. *G.* Difficile id quidem est. *B.* Imò impossibile, nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. *G.* O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

COLLOQ. 33.

Sartor. Odetus.

EC quid hodie precatus es domi? *O.* Cur quæris istud? *S.* Quia non interfuisti matutinæ precationi. *O.* Quî scis? *S.* Observavi. *O.* Atqui tu non es observator. *S.* Non sum. *O.* Quamobrem igitur observabas? *S.* Quia es mihi charissimus. *O.* Quid tum? *S.* Dolebit mihi, si vapulabis. *O.* Quid? an ego notatus fui? *S.* Etiam dubitas? *O.* Cùm recitaretur catalogus, nemo me excusavit? *L.* Nemo, quod sciam. *O.* Si me tantopere amas (ut dicis) cur tute non excusâsti me? *S.* Quid causæ dixissem? *O.* Commentus esses aliquid. *S.* Ergò mentitus essem. *O.* Quid indè? *S.* Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. *O.* Fateor: sed erat leve mendacium. *S.* Nihil leve judicandum est, quo Deus offenditur. *O.* Negare id non possum; sed levia ista facilè remittet nobis propter Jesum Christum, qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisq; non peccat quotidie sæpissime? *S.* Profectò nullus;

nullus; quinetiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. *O.* Quid ergò futurum esset nobis, nisi Deus facilè ignosceret? unde & quotidie precantes dicimus, *Remitte nobis debita nostra.* *S.* Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra seriò & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. *O.* Quid igitur restat? *S.* Illud restat, ut neque delectemur peccatis, neque in iis persistamus, neque malitiosè, scienter, & de industria peccatum committamus. Nimis enim multa sunt quæ per carnis infirmitatem peccamus, & etiam per ignorantiam. *O* Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus, qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed quî fit ut peccemus per ignorantiam? *S.* De hoc *Pauli* exemplum habes, qui scribens ad *Timotheum*, in priore epistola palàm profiteur se, quamvis Ecclesiam Dei persecutus fuerit, tamen veniam esse consecutum, quia ignorans id fecerit. *O.* Isto exemplo mihi abundè satisfeci (nam & ego id legisse memini;) sed scin' tu quoto epistolæ capite id scriptum sit? *S.* Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore satìs esse videtur aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurari possim ex quotidiana studiorum præsentium occupatione. *O.* Utinam ego quoque id facere possem! *S.* Quid impedit? *O.* Vix ego quco satis præceptori facere in exercitationibus scholasticis; tantum abest ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. *S.* Satìs profectò quotidie sumus occupati; sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse, ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. *O.* Ego propterea libenter fero ac tolero omnes ejusmodi labores. *S.* Quâ spe toleras? *O.* Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. *S.* Sed de his alìas pluribus; nunc agamus quod instat. *O.* Quid istud est? *S.* Audin' tu ad cœnam signum dari? *O.* Bonum signum nuncias; jam sentiebam esuriem. *S.* Nimirum,

quia merendam prætermisisti. *O.* Utinam eâ tam facilè semper abstinere possem, quàm hodie carui libenter! *S.* Ego verò non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

COLLOQ. 34.

Phrygo. Stephanus.

SAlve, ambulator optatissime. *S.* Et tu salvus sis, cessator occupatissime. *P.* Satísne rectè vales, mi *Stephane*? *S.* Imò rectissimé; quæ est Dei optimi maximi benignitas. *P.* Equidem ex animo gaudeo, tibíque vehementer gratulor reditum istum incolumem. Ubi fuisti hoc toto anno? *S.* In *Italia*. *P.* Quam ob causam animum induxeras illùc proficisci? *S.* Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quàm simus rerum novarum cupidi. *P.* Sic est naturâ comparatum: sed quid illic inveniſti? *S.* Certè multò plura quàm ex fama audiveram. *P.* Sed multa (credo) vidisti quæ minimè velles. *S.* Nempe scelera: sed, quod ad regionem attinet, terra est longè fertilissima, omni optimorum fructuum genere valdè abundans, præcipuè vino præstantissimo. *P.* Scilicet ea potissimùm res tibi arridebat. *S.* Ut verum fatear, mirè afficiebat palatum. Nam quale dicas hoc nostrum vinum esse? villum verè dicas, si cum illo compares. *P.* Indè ergo ubi se offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum. *S.* Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogitabam; Quàm bonus es, Domine Deus, qui nos amavisti usque ad delicias! Non enim solùm ea creâsti nobis ad victum quæ terra sponte suâ producit; sed etiam tot genera rerum delicatissimarum, quæ si moderatè sumamus, & cum gratiarum actione, & corpus suavissimè nutriunt, & ipsum animum mirificè exhilarant. O, quibus verbis, quibus operibus satis dignè glorificemus nomen tuum, Domine! Denique sic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem, quàm divinas laudes semper in ore habere: sed (proh dolor!) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus, ignis ille paulatim extinguebatur. *P.* Istud apud me non est novum: nam sæpe tale quid mihi solet

accidere. *S.* Ea eſt naturæ noſtræ inconſtantia. *P.* Horis ferè omnibus iſtud experimur: ſed quid tandem egiſti in tua *Italia*? *S.* Inviſi, animi gratiâ, aliquot urbes celebriores: alicubi etiam ſtudui aliquandiu. *P.* Quas urbes inviſiſti potiſſimúm? *S.* Multas quidem vidi in tranſitu: ſed paucas contemplatus ſum otioſus; nimirum *Genuam*, *Florentiam*, *Venetias*, denique *Romam* illam, quæ olim mundi caput dicebatur; nunc autem eſt omnium abominationum fons & origo. *P.* Vidiſtíne magnam illam beſtiam? *S.* Vidi obiter, cùm per vicos (opinor) ſpectaculi gratiâ portaretur. *P.* Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es, ſtudiorum gratiâ? *S.* *Româ* rediens, tranſivi *Bononiam*, *Pataviam*, *Mediolanum*. In eorum oppidorum ſingulis menſes circiter tres verſatus ſum in vario literarum genere. Volui enim è ſingulis paucula quaſi deguſtare. *P.* Quid autem vidiſti novi in tot celeberrimis oppidis? *S.* Rogas? ferè omnia mihi nova videbantur: ſed longum foret omnia tibi narrare, præſertim nunc cùm mihi eſt aliquò properandum. *P.* Quò tandem? *S.* Ad patruum qui me ad cœnam invitavit. *P.* Nolo igitur te remorari diutiùs: ſed quando licebit nobis magis otioſè confabulari? *S.* Cras à prandio, ſi volueris. *P.* Ego verò id percupio. *S.* Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. *P.* Fiet; hora eſt ad merendam opportuna.

COLLOQ. 35.

Magiſter. Hypodidaſcalus.

QUid? quod hiſce diebus inter nos egeramus ſatiſne cogitâſti? *H.* Etiam atque etiam cogitavi. *M.* Ecquid placet tibi conditio quam obtuli? *H.* Maximè. *M.* Quid menſa, ſeu victus? *H.* Nihil in ea re deſidero. *M.* Quid reſtat igitur? *H.* Ut (ſi tibi non moleſtum eſt) præſcribas mihi quas operas à me tibi præſtari velis. *M.* Id verò eſt æquiſſimum: accipe igitur præcipua officii tui capita, quorum hoc primum eſt;

Quotidie manè diligenter curare ut omnes domeſtici mei diſcipuli maturè cubitu ſurgant, pro ratione temporis

cùm hybernai, tum æstivi. Ubi surrexerint, ea curent quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent: postremó, ut adsint privatæ nostræ precationi.

Secundum, ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam, ac tertiam pomeridianam. Illìc (nisi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit: interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam: item observare sedulò, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo: si quis aberit, mihi statim renunciare, aut ejus partes agere.

Tertium, manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis: interea minores ad lectionem & scripturam instruere, cæterorúmque repetitiones audire, quantùm tempus & opportunitas patietur: omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis etiam, ubi opus fuerit, castigare.

Quartum, feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere.

Quintum, quoties ludere permissum erit, subinde observare nè quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextum, suppeditare illis ex pecunia, quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria; eáque omnia in expensorum codicem referre. Id autem Mercurii & Sabbati potissimùm diebus fieri solet.

Septimum, quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam corporis pertinebunt non negligere; hoc est, interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultûs corporis rationem habere, & alia ejusmodi (in pueris præsertim minoribus) curanda & observanda.

Octavum, docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores, si quando necessitas postulabit.

Nonum, interdum (si opus fuerit) me & domi & foris, in privatis negotiis adjuvare.

Hactenus

Hactenus audiſti quæ mihi abs te præſtari velim officia, quæque etiam ab aliis domeſticis hypodidaſcalis exigere ſoleam. Eorum tamen omnium non adeò ſeverus exactor fuero, quin ipſe, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam, in quibus ego quaſi vicarii partes agam. Intellextín' hæc omnia? *H.* Ego verò diligenter omnia: ſed unum te oro, ut, ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum, & ſimul cogitandi ac deliberandi ſpatium. *M.* Quantum temporis poſtulas? *H.* Diem unum naturalem. *M.* Ego verò duos integros dabo. Interea (ut cœpiſti) nullo tuo ſumptu nobis perges convivere & commorari tam liberè quàm ſi eſſes domi tuæ. *H.* Iſtud non ſine humanitate facis; quo fit ut majori beneficio me devincias. *M.* Habebis à prandio quod requiris commentarium, cùm primùm meâ tibi manu conſcripſero. *H.* Quid ſi mihi dictares? *M.* Malim egomet ſcribere, nè quid fortè inter dictandum excidat. *H.* Ut libet.

COLLOQ. 36.

Quæſtor. Benignus.

QUàm doleo me non interfuiſſe manè repetitioni veſtræ! *B.* Cur non veniſti in ludum citius, ut ferè ſoles? *Q.* Me miſerum! non ſurrexi in tempore. *B.* Quamobrem? *Q.* Quia nemo me expergefecit. *B.* Quis te ſolet excitare? *Q.* Hoſpes noſter, aut ejus ancilla; ſed abſente illo ancilla ſæpe obliviſcitur, aut certè negligit. *B.* Ubi erat hoſpes? *Q.* Sub auroram prodierat ad ſua negotia, ut poſtea reſcivi. *B.* Quid hoſpita? nihilne curat? *Q.* Quid putas eam curare? quotidie ex quo ſurrexit, ſemper intenta eſt partim curandis filiolis, partim cæteris domeſticis rebus. *B.* Nullóſne habes contubernales ſcholaſticos? *Q.* Prorſus nullos. *B.* Ah puer infelix, qui neminem habes quocum de ſtudiis conferas! *Q.* Ob eam rem mea eſt miſerrima conditio, quantùm ego judico. Non enim poſſum arbitrio meo ſtudere propter tantam merca-

mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obstrepunt. *B.* Non habes tibi cubiculum? *Q.* Quid mihi prodest habere? Est enim ità conjunctum gradibus & cochleis, ut ne felis quidem aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. *B.* Magna profectò molestia. *Q.* Illa verò multò major, quòd supra meum cubiculum est amplissimum conclave ubi merces asservantur. Unde fit, ut horis omnibus aliquæ graves sarcinæ vel importentur vel exportentur. *B.* O Deum immortalem! quomodo illîc potes vivere? *Q.* Quid ais? vivere? equidem non vivo, sed langueo potiùs. Neque unquam mihi videor esse liber, nisi cùm sum in schola tecum unâ, & cum cæteris nostris condiscipulis. *B.* Quàm doleo vicem tuam! *Q.* Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus scholasticis! *B.* Nihil esset mihi jucundius: sed quid impedit? *Q.* Patris vetus amicitia cum illo hospite meo. *B.* Deberes patrem admonere de studiorum tuorum incommodis. *Q.* Sæpe quidem monui & coràm & per literas. *B.* Quid ille respondet? *Q.* Frustra monetur: quasi surdo narrâtur fabula. *B.* Quid ità? *Q.* Quia nunquam in discendi ludo versatus est: ideóque in studiorum ratione nihil intelligit. *B.* Ego tamen, si mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer. *Q.* Quid si præceptor ipse ad patrem meum scriberet? *B.* Nunquam istud illi persuaderes. *Q.* Cur non? *B.* Quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi comparet. Abhorret enim ab omni tum ambitione tum avaritiâ. *Q.* Quid igitur mihi faciendum suades? *B.* Unicum habeo consilium. *Q.* Nè mihi, obsecro, reticeas. *B.* Ea res per amicos tentanda est. *Q.* Idem mihi quoq; aliquando in mentem venerat: sed nunquam ausus sum experiri. *B.* Quid dubitas? *Q.* Vereor ut hoc parùm succedat. *B.* Rei exitus in manu Domini: sed quid tentare nocebit? *Q.* Tentemus sanè. Nihil enim mali (ut confido) indè potest accidere. At ego nescio quâ ratione hîc utendum sit. *B.* Dic mihi, non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? *Q.* Spero venturum propediem. *B.*

Quan-

Quando igitur? *Q.* Ad Calendas Quintiles. *B.* Optimè est. Scin' igitur quid sit opus facto? *Q.* Doce, quæso. *B.* Fac singulatim convenias duos aut tres ex paternis amicis præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: nempe ut plùs valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. *Q.* Bene mones: quid illis dicam? *B.* Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. *Q.* Nihilne ampliùs? *B.* Docebis insuper quonam modo tibi provideri possit, ut tempus redimas, quod apud istum hospitem tam miserè hactenus perdidisti; &, nisi eo remedio tibi maturè consulatur, actum esse de tuis studiis & eorum progressu. Denique nè antè desiteris monere, orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse seriò cum patre tuo negotium. *Q.* Quid si recusabunt? *B.* Vix fieri potest ut recusent omnes. *Q.* Non est verisimile, præsertim cùm sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. *B.* Ad hæc, res ipsa urgebit eos; nempe tanta studiorum tuorum jactura. *Q.* Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus, aggrediar primo quoque tempore. *B.* Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctésque incumbas. *Q.* Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quoad ille juverit. *B.* Sed jam tempus est ut domum te recipias, nè fortè hospes offendatur. Quid cessas? *Q.* Cogito nè quid prætermiserim de quo esses admonendus. *B.* Si quid alterutri nostrûm præterea occurrerit, cras otiosè tractabimus. *Q.* Vale igitur, mi *Benigne*, & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. *B.* A Domino Deo profecta sunt omnia, qui, ut consilium dedit, sic dabit effectum. *Q.* Ità fore confido. Iterum vale. *B.* Vale, *Quæstor* suavissime.

COLLOQ. 37.

Athanasius. Benjaminus.

SIccine me insciente abiit pater tuus, ut mihi non licuerit eum convenire? *B.* Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? *A.* Quia putabam tantùm cras illum esse dis-

discessurum. *B.* Ego quoque idem arbitrabar; sed noluit occasionem prætermittere, quæ se ex tempore obtulerat. *A.* Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud,

Quamprimum captanda tibi est occasio prima,
Nè rursus quæras, quæ jam neglexeris anté.

B. Illud opusculum sic memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. *A.* Vide quanta vis sit memoriæ in iis quæ rudibus annis didicimus. *B.* Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. *A.* Memini; sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio, ut antè discesserit quàm instituerat? *B.* Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. *A.* Aderásne cùm profectus est? *B.* Præstolabar illum in diversorio. *A.* Unde scieras mutâsse consilium de profectione? *B.* Eram in prandio cùm inter ipsos convenerat, ut, expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis, equos sub horam secundam conscenderent. *A.* Quod supereſt, satísne ex animi sententia rem suam fecit? *B.* Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. *A.* Tu nunc igitur (opinor) bene nummatus redis. *B.* Méne rides? *A.* Cur ego id facerem? *B.* Pro tua libidine. *A.* Quasi verò animi gratiâ soleam irridere cæteros. *B.* Atqui ità putabam. *A.* Longè aberras. Nam aliud est jocari, aliud irridere. Alterum caret vitio, éstque inter amicos satìs frequens: alterum est vitiosum atque odio dignum; utpote quod ex contemptu ferè proficiscitur. *B.* Ignosce igitur mihi. *A.* Non gravis est culpa. Sed dic, rogo; nihil tibi pecuniæ dedit pater? *B.* Nè petivi quidem. *A.* Tamen sponte dedit. *B.* Aliquantulum. *A.* Quantum igitur? *B.* Perpusillum. *A.* Dic sodes. *B.* Cur tam avidè inquiris? *A.* Ut amicorum more tibi gratuler. *B.* Nihil est gratulatione dignum. *A.* Fatere tandem quid sit. *B.* Soli asses quinque. *A.* Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decusses argenteos! *B.* Non ausus sum. *A.* Quid verebare? *B.* Ut planè denegaret, atque ægrè ferret quòd

pete-

peterem. *A.* Nunquam id feciſſet, modò petendi cauſam addidiſſes. *B.* Credo equidem; ſed quid cauſæ attuliſſem? *A.* Rogas? nónne ſunt res ſexcentæ, quibus indiget uſus ſcholaſticus? *B.* Multæ ſunt, fateor. *A.* Tu verò, adeóne abundas rebus omnibus, ut tibi deſit nihil? *B.* Imò deſunt plurima; ſed quibus facilè caream. Præterea, ſatis novit pater quæ mihi opus ſunt, cùm ſtudiorum causâ, tum ad victum cultúmque corporis. *A.* Novit quidem, ſed alia multa ſunt illi & curanda & cogitanda. *B.* Credo eſſe illi præcipuam liberorum curam. *A.* Sed nimis ab eo remotus es. *B.* Sine me pervenire quò volo. *A.* Agé, ſino. *B.* Novit etiam pater me nondum eſſe idoneum ad rectè tractandam pecuniam. *A.* Cur non? An tu ad eam rem non ſatis ætatis habes atque prudentiæ? *B.* Iſtinc abſum longiſſimé. Itaque pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi ſuppeditet ad uſus vitæ & ſtudiorum neceſſaria: ad quam rem præbet illi quantum ſatis eſt pecuniæ. *A.* Eſto. *B.* Ergò ſi quid à patre peterem, me ſtatim ad præceptorem remitteret; fortaſſis etiam iraſceretur, & me graviter objurgaret. *A.* Facile eſt objurgationem pati, modò nè ſequantur verbera. *B.* Facile eſt, credo; ſed iis duntaxat, quos neque pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipſa verbera ferre malim, quàm patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut ſedulò caveam nè quid illi præbeam cauſæ ad iraſcendum; id enim ſub quinto præcepto divinæ Legis continetur. *A.* Facis ut pium decet adoleſcentem. *B.* Ejus rei laus non mihi, ſed ſoli Deo tribuenda eſt. *A.* Nempe à quo proficiſcitur quicquid nobis ineſt boni. *B.* Faxit ille, ut quæ bona inſpirat nobis, ea ſequamur animo promptiſſimo. Sed, ut ad te redeam, ſerióne reprehendebas quòd nullam pecuniam à patre rogâſſem? *A.* An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? *B.* Mihi quidem non fit veriſimile; me tamen ipſum fefelliſti. *A.* Quomodo? *B.* Quia ſeriò loqui videbaris; adeò aptè vultum verbis ipſis accommodabas. *A.* Sed quid cenſes de hac noſtra confabulatione? *B.* Argumentum ſatis aptum dediſti

nobis

nobis in hoc otio noſtro veſpertino. *A.* Ecquid habuit ſermo noſter quod reprehendiſſet obſervator, ſi fortè (ut ſolet) nos obſervâſſet ex inſidiis? *B.* Nihil, ut opinor. *A.* Profectò verum eſt quod ſæpe nobis præceptor inculcat. *B.* Quid illud eſt? *A.* Latinæ linguæ copiam & facultatem comparari his potiſſimùm rebus, ſæpe ſcribendo, confabulando, legendis auctoribus, Anglica Latiné, aut Latina Anglicè convertendo. *B.* Ergò his rebus diligenter nos exerceamus, adjutore Domino Deo, in cujus manu ſita ſunt ſtudia noſtra omnia. *A.* Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu digniſque laudibus perpetuò celebremus.

B. Hoc opus, hoc ſtudium parvi properemus & ampli:
Hæc ſit vòtorum ſumma ſuprema precor.

A. Sed audi horologium. *B.* Nos opportunè admonet: itaque deſiſtamus. *A.* Alioqui ſolis occaſus nos hîc opprimet.

COLLOQ. 38.

Honoratus, Vivianus, Pratenſis, Pædagogus.

QVod caret alternâ requie, durabile non eſt:
Hæc reparat vires, feſſáque membra levat. Ovidius.

V. Nec me offenderit luſus in pueris; eſt & hoc alacritatis ſignum. *Quintilianus.*

Pr. Nulla res eſt, quæ perferre poſſit continuum laborem. *Quintilianus.*

Pæ. Video quorſum ſpectant iſta; nimirum ut vos ambulatum ducam: ſed eandem cantilenam ſemper ferè recantatis, ut ſolent noſtræ aviculæ. *H.* Quid ergò vis dicamus, præceptor? *Pæ.* Dicite poſthac ſuam quiſque ſententiam ex novo Teſtamento. *V.* Euge, nihil erit nobis facilius: habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergò, præceptor, ut jam nunc incipiamus? *Pæ.* Sanè velim; quando (ut ais) tanta eſt vobis copia. *V.* Quis incipiet? *Pæ.* Túne, *Honorate*, vis honoris tui causâ hujus rei ſpecimen edere? *H.* Id ego libenter faciam; ſed Dei honoris causâ. *Pæ.* Laudo iſtud verbum. Divinus enim

enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eia, incipe, si quid habes. *H. Nisi abundaverit justitia vestra plùs quàm Scribarum & Pharisæorum, non potestis ingredi in regnum cœlorum.* Matth. quinto capite. *V. Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo.* Ad Ephesios capite quarto. *Pr. Filii, obedite parentibus in omnibus; hoc enim placet Domino.* Ad Colossenses tertio. *Pæ.* Euge, bonum specimen: videte ut progressus respondeat; hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. *H.* Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos. *Pæ.* Ità sperandum est. Parate vos, ut prodire maturemus. *H.* Mox aderimus paratissimi. *Pæ.* Sumite suum quisque pallium, ut prodeatis honestiùs. Sed heus pueri. *Pr.* Quid vis, præceptor? *Pæ.* Videte ut psalmos etiam adferatis: alicubi in umbra cantabimus. *Pr.* Ità fiet ambulatio nostra jucundior.

COLLOQ. 39.

Unchetus. Marcellus.

FUistíne hodie in Gymnasio? *M.* Ubi ergò fuissem? tu verò quid agebas? *V.* Eram domi occupatus. *M.* Id evênit præter morem tuum: soles enim abesse rariùs. *V.* Quàm possum rarissimé; quid autem actum est? *M.* Nihil prorsus. *V.* Ergóne remissionem habemus? *M.* Certó. *V.* Quamobrem? *M.* Propter mercatum hodiernum. *V.* Quis dedit? *M.* Ludimagister; permissu tamen rectoris. *V.* Quid concessit? *M.* Vacationem ab omni munere scholastico. *V.* An in totum diem? *M.* A mane ad occasum usque solis; tametsi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitaremus, nè cras in ludum veniremus imparati. *V.* Quid igitur nos? hoccine abutemur otio? *M.* Id verò ætatem nostram decet minimé. *V.* Tu ergò quid paras facere? *M.* Me recipere in musæolum; nisi fortè tibi magis placet ut sesquihoram aliquò prodeamus ambulatum. *V.* Egóne recusarem? imò nihil est quod nunc magis velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem literarium,

& simul corpus exercebimus. *M.* Eamus igitur extra muros. *V.* Quonam? *M.* Usque ad ripam lacûs. *V.* Valde istud mihi arridet; sed tu (si placet) me expectabis. *M.* Quamdiu? *V.* Tantisper dum crepidas eo mutatum calceis. *M.* Ubi vis expectari? *V.* Ad portam Franciscanam. *M.* At vide nè me fallas. *V.* An ego amicum fallerem, cùm sciam etiam inimico servandam esse fidem? *M.* Abi, festina: ego, dum te opperior, aliquid interim legam. *V.* Salve *Marcelle*. *M.* Quis iste salutator? *V.* Ecce redii. *M.* Eho tam citó? mihi videris volâsse. *V.* Nimirum affectus ipse pedibus alas addidit. *M.* Eamus nunc, ducente Deo. *V.* Solus Deus est qui suos ducit ac reducit. *M.* Maturemus: satis longè hinc lacus abest. *V.* Tantò melius prandebimus: perge.

FINIS.